

TAJNIŠKO POROČILO DUŠANA UDOVIČA NA 13. OBČNEM ZBORU SKGZ V GORICI

Bitka za naše narodnostne pravice terja od vseh vse več zavzetosti, odločnosti in ustvarjalnosti

ovornili smo se, naj bo letošnji občni KGZ, trinajsti po vrsti, delovnega znatnem mislimo, da je treba poudarek pri avanju različnih tem in vprašanj po bližje analizi naših notranjih problemov. Politika Slovenske kulturno-gospodarske se je posebno v zadnjih letih uveljavila osti. Želja, da bi z združevalno vlogo, ki v krovni manjšinska organizacija pri v boju za uveljavitev Slovencev v Italiji večkrat zabeležila rezultate, ob katerih se pojavljali številni problemi, dileme in odprta vprašanja.

enostavna stvar opravljati vlogo kakor naša organizacija, še posebno ne v ju, ko nam objektivne razmere niso nane, in ko spričo tendenc družbenopolitičnih in gospodarskega življenja, v katerem mo nič ne kaže, da bi se kaj kmalu spale. Nasprotno, nedvoumni pokazatelji opozarjajo, da bodo prihodnja leta v čem težavnejša in da bomo morali na silo računati še bolj kot doslej.

sa prizadevanja so bila v zadnjem letnem obdobju v marsičem uspešna. Nasmo ponekod korake naprej, spet smo e priča raznim oviram in težavam objekta in subjektivnega značaja.

ektivnega vsled tega, ker smo kljub nim danim možnostim vsak dan postavpred nove potrebe. Bitka za naše nastne pravice terja od vseh organiziranj dejavnikov slovenskega življa vse več štosti, odločnih nastopov in ustvarjalno-tem pogledu nas lahko spodbudno o- tajo kritična presoja vloge, ki so v vili organi zveze in kopica podatkov o anju petindvajsetih organizacij, ki so čene v SKGZ.

Kljub pomanjkljivostim azvejano in plodno delo

ljub pomanjkljivostim je bilo to delo razno in plodno in je prineslo celotni nastnosti novih koristi. Članice SKGZ se eta v leto potrjujejo kot organizirani idniki in koordinatorji najrazličnejših deosti, v katerih se izražajo naše težnje in ebe kot posameznikov in skupnosti. Po iemu opazovalcu naših razmer večkrat asna ta konstrukcija, ki ni podobna no- drugi klasični strukturi, ki so pri nas eljavljivi. Nismo stranka, a vendar ustvar

tudi druge dejavnosti. Pri tem ne mislimo ustvarjati prednostnih kategorij, pač pa po- udarjati, to kar nas danes najbolj žuli, obr- niti pozornost na vprašanja, katerih še ni- smo vajeni v zadostni meri, da bi postala o- garški del naših političnih analiz in sklepov.

Prisnati moramo, da še mnogo naših lju- di gleda na gospodarstvo kot sektor, ki se jih ne tiče, v kolikor niso v njem neposred- no spoudeleženi. Občutek, da se v naših de- batah posveča gospodarski problematiki pre- komerna teža izhaja iz dejstva, da tega dol- go let nismo delali v zadostni meri in si sédaj prizadevamo, da bi to nadoknadili.

V kolikšni meri vpliva gospodarstvo na družbenopolitično dogajanje v katerega smo vpleteni, je vsak dan bolj očitno. O tem med drugim zgovorno pričajo nepravilne, s kate- rimi smo se ukvarjali v zadnjih letih. Osimo je, recimo običajno ravno na teh vprašanjih. Konservativne sile so skovale svojo volilno je po tridesetih letih vztrajnega odklanjanja

ščem glede deželnega zakona, ki prinaša nove norme v planiranju.

Stalna skrb je bila posvečena vprašanju kmetijstva in teritorija, izhajajoč iz načela, da je ohranitev strnjene bivalnega pro- stora, eden izmed osnovnih pogojev za ob- stoj in razvoj Slovencev v Italiji. S strokov- no dodelanimi stališči je bila v urbanistiki osporavana vsaka izbira, ki se je za sploš- no in tudi našo specifično korist izkazala kot neustrezna ali celo škodljiva. Temeljito smo se izrekli o načrtu za ljudske gradnje v tržaški pokrajini, o urbanistični varianti 25, o načrtih za kraške rezervate in naravnih parkih v Kanalski dolini. Odbor za gospo- darstvo je nadalje skušal biti čimbolj pri- sojen ob pomembnejših pobudah javnega značaja, tako simpozijih kot tudi drugih raz- pravah deželnega in pokrajinskega značaja. Tako so bila med drugim javno izražena sta- lišča SKGZ na tržaški pokrajinski konferen- ci o kmetijstvu in pred nedavnim tudi na deželni konferenci o teritoriju. Prihajamo tu- di do prvih izsledkov znanstvene raziskave o našem gospodarstvu, ki jo je na pobudo odbora izdelal SLORI v sodelovanju s SDGZ.

Slovensko deželno gospodarsko združenje

Slovensko deželno gospodarsko združenje se je v minulem obdobju uspešno vključilo v izvajanje smernic za uveljavitev gospodar- ske rasti naše skupnosti. Prioritetne usme- ritve so izšle iz dolgoletnih izkušenj in se izvajale na podlagi ojačenja notranje struk- ture s pospešenim delovanjem sekcij. Iz- boljšana je bila strokovna tehnična pomoč članstvu z učinkovitejšim servisom in kon- zulenčno. Obrestovala sta se investicija v e- lektronsko tehniko in napor, da se tehnično usposobi čimveč kadrov. S tem je bil storjen pomemben korak naprej, resno in kvalitetno delo je združenju pridobilo zaupanje števil- nih ustanov in gospodarskih organizacij v naši deželi in v Jugoslaviji.

Uslugu združenja se poslužuje 75 odst. članov na Tržaškem in 25 odst. članov na Goriškem, kjer je struktura razmeroma mla- da, saj deluje komaj tri leta. Povečala se je prisotnost organizacije v odnosih z jav- nimi upravami, zraven tega pa so bili nje- govi predstavniki imenovani v vseh osem komisij pokrajinske gospodarske konzulte, kar je po tridesetih letih vztrajnega odklanjanja

Ugotovljena je bila nepopisna škoda, ki se je vsled pomanjkanja realnih urbanističnih usmeritev in razvojnega načrta za kmetij- stvo prizadejala celotni naši narodnostni skupnosti, poleg ogromne škode, ki so jo ut- rpeli neposredni obdelovalci zemlje. V skup- ni resoluciji, ki smo jo poslali vsem odgovor- nim činiteljem v javnem življenju smo na- gläsili, da bomo v bodoče ostro nastopili proti vsakršni razlastitvi, naj bo tudi v javno korist, če ne bomo v zamejo dobili ustreznih protivečnosti.

Jasno je, da bodo ta vprašanja zavze- mala v bodočem življenju naše skupnosti vse večjo težo, zato postaja nujna kadrovska in strukturalna okrepitev Kmečke zveze, predvsem z ojačanjem strokovnosti na po- dročju urbanistike.

Kultura ima med nami nezamenljiv prostor

Gospodarstvu dajemo v debatah in stali- šjih veliko težo. Včasih po mnogih vtisih tolikšno, da je zlasti iz vrst kulture slišati občasna negodovanja in pripombe, češ da zapostavljamo po važnosti druga področja. Menimo, da je ta občutek včasih pretiran, če- prav nasjaja iz realnih pogojev v katerih se izraža kulturna dejavnost pri nas.

Dejstvo je, da ima kultura med nami, z vsemi mogočimi odtentki nezamenljiv in obče priznan prostor, ki se v resnici stalno širi v različnih brezštevilnih pobudah, z množičnim, tako aktivnim kot pasivnim sodelovanjem ljudi. Potreba po združevanju in ustvarjanju najde odziv v vedno novih pobudah, pa naj prihajajo spontano, iz vrst terenskih kultur- nih organizacij ali pa v režiji osrednjih kul- turnih ustanov. V nekem smislu se to tudi ena izmed lastnosti našega kulturnega živ- ljenja, če ga vzamemo kot širok pojem, v katerem so zajete vse najrazličnejše oblike združevanja.

Če pa so kakšni razlogi za občutek zapo- stavljenosti kulture, tjičjo drugje. Že dolgo, recimo poslušamo občutek, da nimamo kultur- ne politike, vsaj take ne, ki bi se očitneje pokazala navzven in premostila mejo raznih sestankov. Pogostoma slišimo, da je kul- turna razgibanost našega prostora v glav- nem zasluga samoiniciativnosti ter prizade- vanja društev in drugih ustanov, kot da je naš človek že od rojstva nekako privzgojen k aktivnosti kot neizbežni življenjski potrebi. Vprašljivo je, koliko je vsega tega res, kljub

Odnosi s kulturo večinskega naroda

V okviru že ustaljenih dejavnosti Zveze slovenskih kulturnih društev zasledimo v zad- njih letih tudi stalno prizadevanje, da bi se prebile pregrade, ki nas ločujejo od kul- turnih krogov večinskega naroda. Zlasti u- speva sodelovanje z italijanskim združenjem ARCI, ki ga velja spodbujati in razširjati, v kolikor je že dalo nekatere obetajoče sa- dove. Problem sodelovanja, oziroma volje, aktivnega komuniciranja z večinskim nara- dom pa se v delovanju ZSKD postavlja že čisto konkretno tudi v predelih, kjer strnjeno prebivamo Slovenci. Bodisi da gre za za- nimanje, ki ga izražajo posamezni Italijani, zato da se tu pa tam vključijo v delovanje naših društev, ali pa da gre za območja, kjer je prebivalstvo narodnostno mešano. V takih slučajih večkrat ne vemo, kaj bi, sli- šati je različna mnenja kako postopati.

Menimo, da bi bili posebno na narodnost- no mešanih območjih vsakršni togi prekati škodljivi, da je vendarle treba najti oblike, s katerimi je mogoče vzpostaviti tvorno so- delovanje s prebivalstvom, ne da bi s tem naše kulturne organizacije izgubile svoj zna- čaj. Nasprotno, s tem njihovo vlogo še obo- gatimo, pri čemer lahko imajo take lokalne okoliščine celo prednost, da se tam ne iz- vaja le neka frazerska, zgolj deklarativna politika sožitja, ampak čisto konkretna člo- veško pristnejša, vsakodnevna, ki nudi veli- ko več možnosti razumevanja in pušča manj prostora obrabljenim demagoškim geslom.

Zveza slovenskih kulturnih društev je svo- je delovanje v pretekli mandatni dobi znat- no okrepila in razširila. O tem zgovorno pri- čajo že nekateri skopi podatki: 50 društev v treh pokrajinah, 42 pevskih zborov z nad 1000 pevci, tri osrednje folklorne skupine v Trstu, Gorici in Čedadu, okrog 400 otrok vključenih v vrsto otroških folklornih skupin. So dimenzije, ki dajejo misliti koliko dela je tu opravljenega, vendar tudi koliko proble- mov, organizacijskih, kadrovskih in drugih.

Še vedno obstaja problem naše prisotno- sti v mestih, ZSKD se je lotila tega vpraša- nja s pospešenim ritmom, tako da so v zad- njih letih oživela iz dolgega sna nekatera društva, v predmestjih. Drugod so nekatera druga v fazi obujanja, kar daje misliti, da je naša prisotnost v najbolj izpostavljenih predelih na poti krepitev.

Kulturni domovi in primerno urejeni se- deži društev na celotnem teritoriju so bistve-

glasbene izobrazbe v Italiji, vendar ni nika- kršnega dovolj utemeljenega izgovora za to, da zahaja Glasbena matica spričo zane- marjanja pristojnih oblasti v vedno večje re- žijske težave, kar jo približuje odločitvam, da se omeji število gojencev in da se okrne njena vsestranska aktivnost posebno pri javnih nastopih in koncertni dejavnosti. Ni treba čakati zakonov za globalno zaščito, zato da se zagotovi dostojna podpora iz jav- nih sredstev ustanovi, ki tako očitno pri- speva kvalitetnim delom za kulturno oboga- titev celotnega tukajšnjega prostora.

Narodno in študijsko knjižnico poznamo kot prijetno kulturno shajališče. Urejeni pro- stori so skoro vsak dan polni študiraajoče mladine in starejših, katerim je na voljo funkcionalno okolje, poleg tega da lahko razpolagajo z bogatim izborom knjig, ki se bliža številu 70.000. Knjižnica deluje v več smeri, od katerih zlasti žanjejo odobravanje ciklusi predavanj. Tako je v letošnjem letu zlasti pritegnil pozornost izbor kvalificiranih predavanj o sožitju med tu živječima kultu- rama. Ob priliki 150-letnice Levstikovega rojstva je v teku likovno-literarni natečaj v povezavi z osnovnimi, nižjimi in višjimi šo- lami. Odsek NŠK za zgodovino in etnogra- fijo se izpopolnjuje v prepotreben vir zbira- nja našega zgodovinskega gradiva. O tem pričajo tudi številne publikacije, ki občasno izidejo v režiji ali ob strokovnem sodelova- nju odseka.

Aktivnost mladih v SKGZ

Aktivnost mladih v SKGZ je ena izmed naših najvažnejših postavk. O tem smo si vsi edini. Razviti delovanje na področju, ki je najbolj podvrženo naglim generacijskim menjavam, ni lahka stvar. Najbrž tudi zaradi težav, ki so lastne vsem mladinskim giba- njem v naši državi. Vrednotje se tu najhitre- je spreminjajo, uradne in poluradne mladins- ke strukture pa so deležne nezanimanja, ker po vsebini in metodi dela često ne znajo biti privlačne.

Mi smo svojčas o tem mnogo debatirali in moremo reči, da smo tudi nekaj naredili, čeprav ni vse tako, kot bi moralo biti. Brez dvoma so še nekatere oblike aktivnosti mla- dih dokaj utrdile in dosegle tudi dobre re- zultate. Lahko rečemo, da so mladi, ki so angazirani neposredno ali posredno v SKGZ, v zadnjih letih ustvarili trdnjšo osnovo, ki se približuje konceptu mladinske organiza- cije.

Mladinski odbor je vseskozi deloval v to

TAJNIŠKO POROČILO DUŠANA UDOVIČA NA 13. OBČNEM ZBORU SKGZ V GORICI

Graditi moramo na dosedanjih pozitivnih izkušnjah predvsem pa več in globlje razmišljati o problemih

(Nadaljevanje s 4. strani)

mova v Trstu in Gorici. Številno gojencev narašča v obeh ustanovah, s tem pa tudi odgovorna naloga, ki jo domova vrsita na področju vzgoje mladih. Dijaška matica tudi opravlja pomembno vlogo kot osrednja podporni ustanova studirajoče mladine. Nadalje je tu prisotna komisija za doraščajočo mladino SKGZ, ki je pobudnik in koordinator pobud na tem področju, zlasti zimskih in poletnih letovanj otrok.

Dejstvo je, da si v sklopu celotnih potreb na področju doraščajoče mladine se nismo razjasnili pojmov, da nimamo enotnega koncepta, čeprav postaja to vprašanje iz dneva v dan bolj pereče. Nameravan posvet SKGZ o tem vprašanju smo večkrat preložili in tudi če so bili zato utemeljeni razlogi, ne opravičujejo dejstva, da te obveze nismo še izpolnili. Edino kar lahko rečemo je to, da znova podčrtamo nujnost, da čimprej pride do te razprave, s katero ni mogoče več odlašati.

Telesnokulturna dejavnost

Na tem področju je bilo kot po navadi živahno, bodisi zaradi velike količine opravljenega dela, kakor tudi zaradi polemik in razprav, ki so v sedanji fazi razvoja našega športa značilne. V glavnem velja poudariti, da smo se v telesni kulturi trudili obrniti pozornost na vsebinske plati, da si je utrla pot spoznanje o nujnosti resne obravnave idejnosti na področju, ki je za največje število mladih najbolj privlačno. Vzgojni moment je v telesni kulturi itak močno prisoten, zato pa ni vseeno, kakšen je, ali smo sposobni kot organizacija vplivati nanj s solidnejšimi spoznanji in jasnejšimi stališči.

Dogaja se, da je ravno v športu polemika včasih najbolj žolčna in zajedljiva, večkrat tudi zaradi pomanjkanja strpnosti in globlje obravnavanja problemov. Tega ne moremo opravičevati z operativnostjo, ki je sicer velika in pestra, o čemer pričajo vsem znani rezultati tako v vrhunskih kot v množičnih panogah. Ne bi bilo prav, če bi se sprijaznili z dejstvom, da je polemika tu pač doma, in da drugače sploh ne more biti. V zadnjih letih smo se v številnih debatah vendarle sporazumeli o nekaterih osnovnih principih, preizkušeni so bili tudi novi organi, ki so to razpravo spodbujali in usmerjali.

Odbor za telesno kulturo SKGZ je skušal uveljaviti program tematskih razprav okrog različnih dilem v naši telesni kulturi. Te

menzije naše telesne kulture in izpričujeta koliko truda in entuziazma je bilo v to delo vloženega.

Razveseljivo novost predstavlja vsekakor tudi pobuda za rekreacijo starejših, ki je stekla zlasti po prizadevanju Združenja bivših aktivistov in Združenja vojnih invalidov NOV.

V telesni kulturi gotovo ne moremo mimo obeh planinskih društev, tržaškega in goriškega. Obe društvi označuje množičnost in velika iniciativnost. V rekreacijski dejavnosti sta najbrž to najmočnejša združevalna pola pri čemer beležimo stalni dotok mladih, zlasti iz mestnih središč, v katerih opravljata društvi nezamenljivo vlogo. Priliv mladih sovpada vsekakor s spodbujanjem tekovalnosti zlasti v zimskih športnih panogah.

Slovinci v videmski pokrajini

Razmere v videmski pokrajini so v življenju Slovencev v Italiji najbrž zabeležile največ sprememb. Najpomembnejše je vsekakor dejstvo, da je v tem predelu prišlo do hitrejšega napredovanja Slovencev na številnih področjih. Povečala se je prisotnost aktivnih članov v vseh organizacijah, prav tako je občutno naraslo zanimanje za vsakršne pobude, ki utrjujejo in razvijajo samozavest in voljo, da se tako v Benečiji, Reziji in Kanalski dolini razvije polnejše življenje. K temu so odločilno pripomogli pozitivni premiki v razpravi o globalni zaščiti, potresna obnova, nove gospodarske pobude in uveljavitev demokratičnih krajevnih uprav v Nediških dolinah, Tiji in Reziji. Pomnožili so se stiki z deželno in krajevnimi upravami glede vprašanj kulture in izseljenstva, pri čemer velja omeniti tudi zavzetost pri pobudah za izvajanje osimskih sporazumov. Uspešno se je razvijala dejavnost kulturnih društev, zlasti je bila velika pozornost posvečena tečajem slovenskega jezika in posolskemu pouku slovenščine, prvemu zamejku sistematičnega pristopa zamisli o ustanovitvi slovenske šole v Benečiji, SKGZ je bila v življenju beneških Slovencev prisotna s tem, da je skušala to raznoliko stvarnost povezovati tako teritorialno kot vsebinsko.

Okrepilo se je prepričanje, da je štrnje nost in enotnost beneških Slovencev v tem trenutku potrebna bolj kot kdajkoli prej, da so razmere za to zrele in da je enotnost osnovnega pomena za učinkovit razvoj Slovencev v videmski pokrajini. Posebno v zadnjem času vlada med vsemi aktivnimi činitelji v Benečiji veliko zanimanje za vse, kar se dogaja razširjena je želja po sodelo-

tujine, pri čemer se je zaostri vprašanje ustrezne stanovanjske politike, ki do sedaj še ni našlo zadostnih rešitev.

Raziskovalna dejavnost

Slovenskemu raziskovalnemu inštitutu teče sedmo leto od ustanovitve. V tem času je znanstveno delo v zvezi z zapletenimi vprašanji naše skupnosti dobilo konkretno podobo. Naloga SLORI so izredno zahtevne, vendar se kljub težavam finančnega značaja, kadrovske zasedbe in stalnih razvojnih potreb izvajajo v pospešenem ritmu. Prvi večletni program inštituta je bil skoraj v celoti uresničen in v marsičem celo presežen. Sedaj je v teku izvajanje že drugi, planiran do leta 1985, ki izhaja iz sistematične podlage nabranih izkušenj. Obsežnost programa in specifičnost raziskovalnih nalog izhajata iz potrebe, po meddisciplinskem znanstvenem gradivu, ki naj bi bilo najbolj uporabno pri načrtovanju dolgoročnejsih perspektiv naše narodnostne skupnosti.

Raziskave SLORI zajemajo domala vsa področja s posebnim poudarkom na sociogospodarskih prostorskih in šolskih vprašanjih, celotnega prostora, kjer prebivamo Slovenci v treh pokrajinah. To zahtevno delo se dopolnjuje s storitvami za nekatere organizacije, pri čemer velja podčrtati, da je povpraševanje po namenskih raziskavah vedno pogostejše.

Tako pripajajo na dan prvi izsledki raziskave o slovenski prisotnosti v tržaškem gospodarstvu, ki jo je SLORI pokrenil na pobudo odbora za gospodarstvo SKGZ in v sodelovanju s Slovenskim deželnim gospodarskim združenjem. Podobna analiza bo v teku leta izvedena tudi za Goriško.

Redno delovanje izoblikovanega sistema na področju šolstva omogoča spremljanje najpomembnejših prehodov v različnih stopnjah šolskega sistema, tako pri vpisu v prve razrede osnovne šole, pri izbiri ob mali maturi in ob vpisu na univerzo.

Vsekakor bo najzahtevnejša naloga inštituta raziskava, ki jo je SLORI zaupala Kraška gorska skupnost za izdelavo srednjeročnega gospodarskega razvojnega načrta. S tem se SLORI vključuje v mehanizem javnega načrtovanja, iz katerega smo, kot je znano, Slovenci skoro popolnoma izključeni.

SLORI deluje na deželni ravni in je pred letom dobil v Trstu nove, funkcionalne prostore. V Gorici je še nerešeno vprašanje stalnega nameščenca, medtem ko se poleg zelo aktivne podružnice v Čedadu odpira tudi možnost umestitve manjšega sedeža v

Zlasti so bila v ospredju vprašanja Primorskega dnevnika, agencije Alpe Adria, Novega Matajurja, mesečnika Dan in radia Trst «A». Pogosti so bili stiki s radijskima in televizijskima hišama Ljubljane in Kopra in vodstvom osrednjega slovenskega dnevnika Delo.

Zlasti je bil deležen pozornosti Primorski dnevnik, ki je kot osrednje glasilo Slovencev v Italiji po vlogi in učinku najpomembnejši. V skrbi za njegovo vsebinsko in kadrovsko okrepitev je bila v poletnih mesecih programirana poletna praksa večjega števila studirajoče mladine, ki naj se tako na najbolj neposreden način približa novinarskemu poklicu. Pobuda je po dveh letih dala dobre rezultate, kar daje upati da bo dnevnik v doglednem času prišel do novih moči, bodisi poklicnih častnikov kot sodelavcev.

Agencija Alpe Adria se je v nekaj več kot petletnem delu trdno vsidrala v zamejskem političnem, kulturnem in gospodarskem življenju kot eno izmed nujnih sredstev obveščanja naše skupnosti, italijanske in jugoslovanske javnosti.

Agencija se v sedanji fazi zavzema za izboljšanje kakovosti, za tesnejšo povezanost z dnevno kroniko naših organizacij, društvenih prireditvev, športnih in ljudskoprosvetnih dogodkov. V tej zvezi so nekatera važna odprta vprašanja, med njimi možnost sprejemanja zlasti na območju videmske pokrajine.

Odbor za sredstva množičnega obveščanja je dal pobudo in programiral nastanek službe za vsakodnevno obveščanje italijanske javnosti o problemih slovenske narodnostne skupnosti preko raznih italijanskih medijev na širšem območju dežele in republike. V ta namen je bila agencija AA kadrovsko okrepiljena. Prvi dosežki so spodbudni, zlasti v tržaški pokrajini. S tem je bil storjen pomemben korak, kateremu bodo morale slediti še nove pobude.

V tisku je treba omeniti še bolečo točko. Izhajanje mesečnika Dan je zaradi finančnih težav pod vprašanjem. Njegovo ukinjanje bi predstavljal veliko izgubo za celotno našo narodnostno skupnost, kajti po splošnih ugotovitvah so danes še bolj veljavni razlogi, ki so pred leti narekovali njegovo ustanovitev.

Novi članice SKGZ

Poleg že omenjene članice iz Beneške Slovenije smo v zadnji mandatni dobi po-

Duško Udovič podaja tajniško poročilo

Delovanje zveze in drugih njenih organov

V okviru delovanja zveze so bili prisotni zraven omenjenih odborov, katerih delo se neposredno navezuje na delo članic še Teritorialni odbor za goriško pokrajino, odbor za šolstvo in odbor za družbena in socialna vprašanja.

Teritorialni odbor za Goriško je uveljavil prisotnost zveze v goriški pokrajini. Zlasti je bilo njegovo delo usmerjeno v koordinacijo delovanja članic in področij, kjer smo Slovenci prisotni na Goriškem. Kot združevalni organ si je odbor prizadeval za poenotenje raznih pobud in sledil političnemu dogajanju na Goriškem, v katero je posegel s stališči in akcijami. Ustvarjal je vez z javnimi uravami in razvijal stike s

Po splošni sodbi je ta prisotnost zaželena in bo morala biti v bodoče pogostejša.

V minulem obdobju je zveza priredila ali sodelovala ob množičnem proslavljanju nekaterih pomembnih obletnic. Proslavili smo 35-letnico osvoboditve, 20-letnico naše zveze v Trstu in Gorici, 50-letnico ustrelitve bazoviških žrtev in 40-letnico Osvobodilne fronte. V maju lanskega leta smo v okviru enotnega predstavnštva Slovencev v Italiji sodelovali v Trstu in Gorici na množičnih žalnih svečanostih ob smrti tovariša Tita.

V okviru rednih stikov s sorodnimi manjšinskimi organizacijami smo se večkrat sodelovali z Zvezo slovenskih organizacij na Koroškem, Unijo Italijanov za Istro in Reko ter se udeležili dveh tradicionalnih srečanj manjšin sosednih dežel v Kopru in Železni Kapi.

Z matično domovino nas družijo stalna vez, vez z javnimi uravami in razvijal stike s

ševala od danes do jutri, pač pa so nakazale pot dogovarjanja in sporazumevalju. Tako so se vršila posvetovanja o množičnosti in kvaliteti v sportu, o vlogi sporta v mestnih središčih, o možnosti sponsorizacije oziroma problemov pridobivanja vse potrebnejših materialnih sredstev za telesno kulturo. Pred nedavnim se je v organizaciji odbora vršila tudi razprava o vključevanju italijanskih igralcev v slovenska društva. Glede tega vprašanja velja poudariti isto, kar smo prej dejali v poglavju o kulturi, mogoče v sportu še bolj, ker gre za področje, ki je mladim velikokrat privlačnejše kot kultura in je teh primerov že mnogo.

Odbor za telesno kulturo se je v svojih iniciativah potrdil, vendar ne kot forum za proglašanje principov, temveč kot politični organ, ki naj v tehtnem sodelovanju s krovno organizacijo sportnikov doprinese njeno akcijsko vlogo. Prenekateri debata nas je nedvomno poučila, da je treba z dejanji ublaževati razne kampanilizme in grupasko miselnost, drugače tudi ne bo zavesti o skupnih ciljih. Gre večkrat za splošen pojav, a pri sportnikih je to najtežje. Najraje se tu zgodi, da se pred načeli vtika glavo v pesek, zato da je lažje zadostiti partikularističnim interesom. Večinoma se to ne dela v slabši veri kajti povsem naravno so marljivim sportnim delavcem na bolj pri srcu problematika in uspehi lastnega društva in panoge. Vendar gre za to, da se v praksi uresniči že večkrat izraženo prepričanje o potrebi po enotnejšem konceptu nase telesne kulture, ki naj omogoča sporazumno in učinkovito reševanje problemov v interesu celotnega zamejskega sporta.

V tem pogledu je determinatno, kako gledajo društva na obstoj Združenja kot krovne organizacije, ki je konec koncev njihov izraz iz katerega podoba in delovanje sta v veliki meri odvisna od njih samih. Nekateri še vedno mislijo, da mora biti Združenje neki bolj ali manj birokratski podporni servis, ki naj društvom prihaja naproti le v potrebah, katerim sama ne morejo zadostiti. Po drugi strani pa je struktura ZSSDI sama večkrat ustvarjala vtis, da nima na vse probleme enako naravnane ušesa in je bila v zadnjih letih vse pogostejše deležna očitkov parcialnosti. Kriza, ki jo je krovna športna organizacija doživela pred letom dni, je neglede na tolmačenja njenih raznih odtenkov odražala težavo prilagajanja današnjim objektivnim nujnostim, ki se kažejo bolj v boju za vsebino telesne kulture, kot za njeno praktično delo.

Dragocena vloga ZSSDI

ZSSDI je vsekakor potrdilo svojo dragoceno vlogo kot koordinator in pobudnik športne dejavnosti. Pomoč društvom v strokovnih kadrih in tehnična koordinacija posameznih športnih panog se v Združenju dopolnjujeta s celo vrsto iniciativ, pri katerih je združenje neposreden pobudnik ali pokrovitelj. Sem spadajo številni tečaji in strokovni seminarji, koordiniranje udeležbe zamejskih sportnikov na raznih športnih manifestacijah pri nas in v tujini, Reorganizacija, ki je bila pred nedavnim izvedena, bo gotovo omogočila večjo funkcionalnost delovanja in tudi učinkovitejšo teritorialno prisotnost v treh pokrajinah.

Naj pri tem zabeležimo še posebno dragoceno podatkov, ki imata danes v telesni kulturi in naši skupnosti sploh, veliko vrednost: sodelovanje sporta s šolo, pri katerem so mestna društva s širokopotezno akcijo mobilizirala v telesnokulturno dejavnost presenetljivo število šolske mladine in uspešno uveljavljanje nekaterih panog na vrhunski ravni. Obe stvarnosti dajeta kot primera di-

na krajšem času tudi do ustreznih organizacijskih rešitev.

V videmski pokrajini so že dolgo prisotne tri članice SKGZ, katerim se je na zadnjem glavnem odboru pridružila še četrta: Zavod za slovensko izobraževanje v videmski pokrajini. Novo članico danes pozdravljamo v naši sredi, v prepričanju, da bo dragoceno in odgovorno delo, ki ga opravlja, učinkovito prispevalo k nadaljnjemu uveljavljanju naše skupnosti v videmski pokrajini.

Kulturno društvo Ivan Trinko je po svojem statusu najstarejše, saj je pred leti opravljalo pionirsko delo pri povezovanju beneških Slovencev. Zato je tudi njegova zasluga, če se je kulturno delovanje razširilo na tolika druga društva. Novi Matajur postaja kot glasilo Slovencev videmske pokrajine nezamenljiv. V zadnjih letih je bila izvedena uspešna akcija za njegovo razširitev z željo, da bi slovenska tiskana beseda prišla do čimveč družin po vseh dolinah.

Prisotnost Zveze beneških izseljencev je čedalje večjega pomena kar izhaja iz osnovnih potreb po sociogospodarskem preporodu Benečije. Delovanje Zveze se je okrepilo in razširilo preko meja Benečije same v vezovanje sekcij po Evropi, Kanadi in Argentini. Gospodarske pobude v videmski pokrajini ustvarjajo namreč realnejšo možnost povratka večjega števila izseljencev iz

ni in tvorijo le majhen del celotnega proračuna.

Že iz pričujočih skopih podatkov je razvidno, da se je inštitut vrasel v našo stvarnost kot ena izmed najpomembnejših ustanov: intenzivni stiki s sorodnimi ustanovami in prisotnost na študijskih srečanjih pri nas in v tujini pa so mu prinesli tudi ugled v mednarodnem merilu.

Sredstva množičnega obveščanja

To področje je SKGZ spremljalo z delovanjem odbora za sredstva množičnega obveščanja. Odbor je redno obravnaval vsa vprašanja javnih občil, tako tistih ki so kot članice vključene v našo zvezo, kot tudi drugih. Izhajal je iz predpostavke, da so sredstva obveščanja tako dnevna, kot periodična kot aktivni spremljevalec dogajanja v našem prostoru življenjsko potrebna, kar narekuje iskanje poti za njihovo izpopolnjevanje. Druga, nič manj pomembnejša postavka odbora je bila v krepitvi obstoječih in preučevanju novih načinov za obveščanje večinske narodnosti o slovenskih problemih.

Te naloge so narekovala razpravo o vseh medijih, ki so posredno ali neposredno soudeleženi v poročanju z našega prostora.

Društvu slovenskih upokojencev.

Združenje aktivistov je uradno nastalo z ustanovnim občnim zborom aprila 1979. V resnici je bila njegova dejavnost prisotna že od leta 1973. Organizacija združuje bivše aktiviste NOB tržaškega območja, ki so v razdobju od 1941 do 1945 sodelovali v Osvobodilni fronti. Namen združenja je ohranjati in uveljavljati tradicije NOB in jih prenašati na mlade rodove. Združenje je izredno aktivno, saj je v razdobju dveh let izpeljalo nad 30 pobud, ki gredo od praznovanja pomembnih obletic, do predavanj, prireanj izletov in sodelovanja ob najrazličnejših manifestacijah.

Društvo slovenskih upokojencev je v našem življenju zapolnilo prepotrebno vrzel. Njegovo poglavito delo obstoja v stalni pomoči in oskrbi ostarelim, v prirejanju družabnosti in prizadevanju, da se članom ureديو neurejena pokojninska vprašanja.

Dragoceno delovanje obeh organizacij se komentira samo od sebe, še posebno pa nam je pri srcu zaradi tega, ker je bilo to področje do njunega nastanka precej zanemarjeno.

Po svojih možnostih so v delovanju naše zveze prisotne še članice Zavarovalnica govine živine, Kulturni sklad, Podporno društvo za Goriško in filatelistični klub Lovro Košir.

Nadaljevalo se je sodelovanje z Novo Gorico, ki je postala tesnejše in pripeljalo do pogostejšega dogovarjanja o gospodarskih in prostorskih resorjih ter na mladinskem, kulturnem, telesnokulturnem področju.

V odboru za šolstvo je tekla razprava o vseh tekočih vprašanjih v zvezi s šolo, nje-no vsebino in problemih, ki so se sproti pojavljali na različnih ravneh in do katerih je bilo treba zavzeti stališče. Posebno v zadnjem obdobju so spričo pogostega sestavljanja odbora prihajala na dnevni red vprašanja šol različnih stopenj. Govor je bil o šolskih zbornih organih, o vpisu v slovenske šole, za katerega je bil odbor tudi pobudnik akcije, o vlogi in pomenu deželnega pedagoškega inštituta IJRSAE in vlogah v upravne organe univerze.

Pozornost je bila posvečena tudi pobudam na šolskem področju v Benečiji in problemom združitve manjših osnovnih šol, ki se je zlasti začel pojavljati na tržaškem teritoriju. Odbor je preko svojih članov skušal biti čimbolj prisoten ob različnih problematičnih dogodkih na šolskem področju, bodisi da je bilo treba podpreti posamezne akcije, kot nuditi konkretno pomoč pri reševanju problemov.

Treba je poudariti že večkrat izraženo mnenje, da je šola področje, ki je kljub življenjski vsebini za našo skupnost, v splošnem še vedno deležna nerazumljivo skromne pozornosti, posebno s strani dejavnikov, ki delujejo izven nje, zvraven tega pa je smotno, sistemsko delo stalno podvrženo komplikacijam zverženega šolskega sistema, njegove zaprtosti in neurejenosti.

Delo odbora za družbena in socialna vprašanja je potekalo počasneje, deloma zaradi kadrovskih zamenjav, deloma zaradi pomanjkanja jasnejše opredelitve njegovega delokroga. Vsekakor je bilo tudi tu opravljenih nekaj pomembnih korakov, zlasti v vzpostavitvi sodelovanja s sindikati, obravnavanjem nerešenih pokojninskih vprašanj in sodelovanjem z zvezo Združenj borcev NOV Slovenije. Poleg tega je odbor v zadnjem času dal pobudo za javno razpravo o vprašanju splava.

Delovanje zveze na ostalih področjih je bilo v teku minulega mandata intenzivno, v kar so nas silila dogajanja v svetu in našem prostoru. Izvršni odbor se je pogostoma izrekel o političnem položaju v treh pokrajinah in ustvarjal sintezo vseh pomembnih vprašanj, s katerimi je povezano življenje naše skupnosti. Člani izvršnega odbora so skušali čimbolj biti prisotni v javnem dogajanju, ki pa je včasih tolikšno, da je vsemu nemogoče zadostiti.

Glavni odbor je zasedal v vseh treh pokrajinah pogostejše kot v preteklosti in obravnaval temeljna vprašanja naše skupnosti s posebnim poudarkom na poteku akcij za globalno zakonsko zaščito. Vzdrževali smo pogostejše stike s strankami ustavnega loka na pokrajinski in deželni ravni, in se zavzeli za pogostejši stik s sindikati.

Zlasti je bilo intenzivno naše stalno prizadevanje, da bi prišli do globalnega zaščitnega zakona. V tem okviru smo spodbujali najširšo enotnost Slovencev, ki je tudi prišla do izraza v sestajanju in akcijah enotnega slovenskega predstavništva, ki je budno spremljalo delovanje posebne komisije pri predsedstvu vlade. Da bi postopek spričo mučnega zavlačevanja pospešila, je enotna delegacija v začetku lanskega leta ponovno obiskala predsednika vlade.

V skladu z obvezjo, da moramo biti čimbolj neposredno prisotni tudi na terenu, smo ob dveh prilikah organizirali vrsto informativnih sestankov po društvih na celotnem teritoriju. Prvič je šlo za informacijo o delovanju in značaju naše zveze ob njeni 25-letnici, drugič pa za razlašanje na Kolonkovcu.

bisk tudi vrnil. Prav tako smo imeli v gosteh RK SZDL Hrvatske, Novo poglavje v sodelovanju smo vzpostavili z lanskim obiskom SZDL Bosne in Hercegovine v Sarajevu, pred kratkim pa je bila republiška delegacija SZDL BiH naš gost.

Zaključne misli o delovanju organizacije

Slovenska kulturno-gospodarska zveza danes razpravlja o dvehletnem opravljenem delu. Podatki, ki so strnjeno navedeni v tem poročilu, se v nekem smislu sami od sebe komentirajo. Področja, s katerimi se ukvaramo, so zahtevna, še posebno, če pomislimo, da hočemo naprej, da se v delovanju kot organizacija izpopolnjujemo, zato da bo lahko začostimo tudi takim nalogam, ki jim še nismo kos.

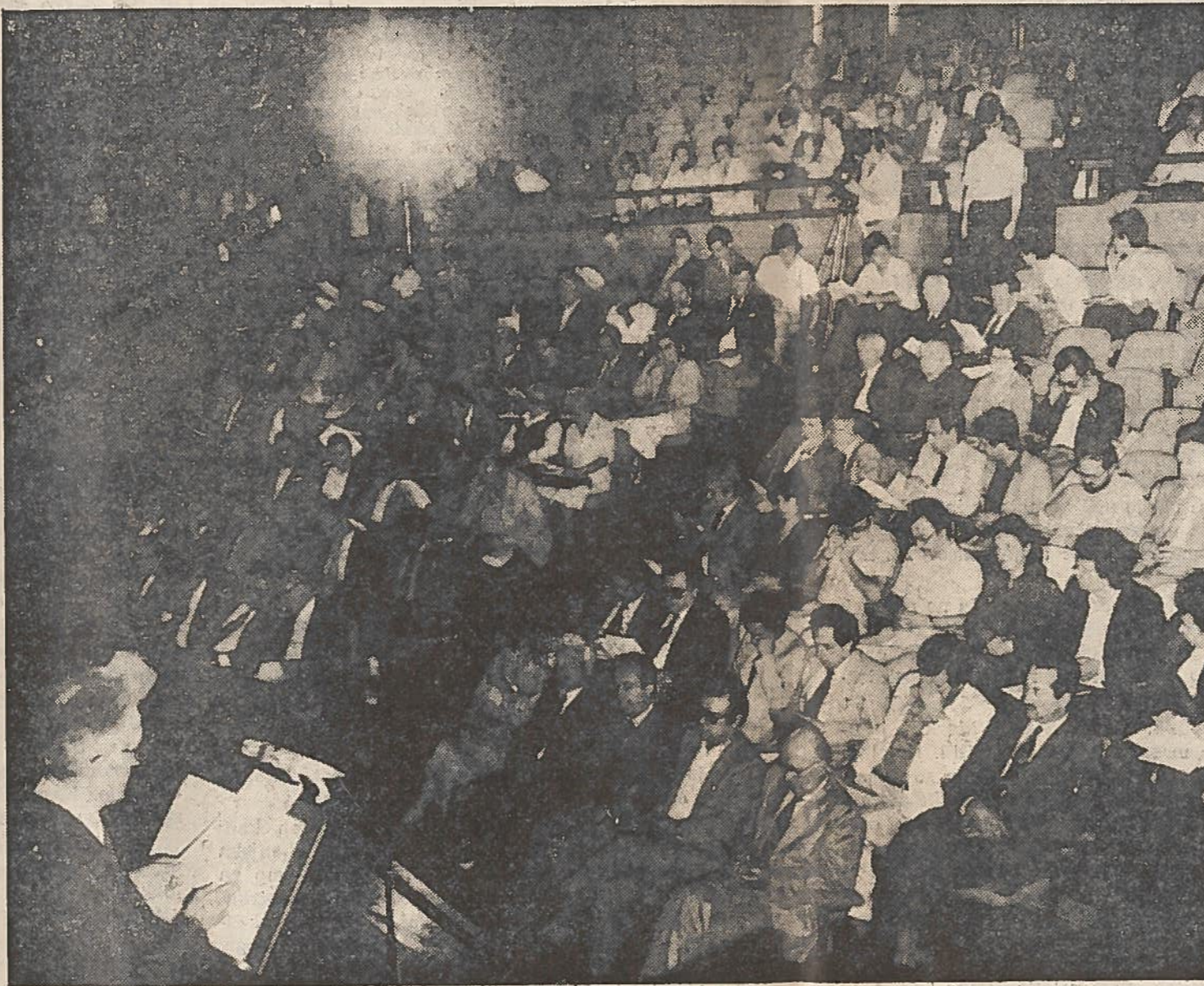
Reorganizacija zveze nas je pred štirim leti postavila pred odgovorno nalogo, da v novem sistemu dela preverimo tudi sami sebe. Marsikaj se je obneslo, drugod smo še v zamudi. Kjer smo se dovolj potrudili, da ravnemo smiselno in da v vpejemo v našo vsakdanjo prakso, smo bili uspešnejši. Prva stvar, ki jo moramo ugotoviti je, da smo o poteku reorganizacijskega dela premalo sproti razpravljali. Res je, da se nahajamo pod pritiskom vedno novih nalog, da sloni aktivnost naših ljudi skoro izključno na amaterski podlagi, in da je delavnost velika. Če ne bi bila taka kot je, če ne bi bilo tolikih ljudi, ki so nesébično pripravljeni žrtvovati svoj dragoceni prosti čas, najbrž tudi ne bi bilo zveze take kot je, z vsemi uspehi in pomanjkljivostmi vred. Vendar se moramo prav zaradi tega vprašati, ali je delo dovolj smotno nagrtovano, ali je v njem pravilno razporejeno opravljanje različnih nalog, ki jih opravljajo vidilni in drugi organi zveze in včlanjenih organizacij.

Ni vedno koncept naše organiziranosti kriv, če kaj ne gre po predvidevanjih. Se tako dober koncept organizacije ne more sprožiti nobenih avtomatizmov, še posebno če želimo, da bi bilo delovanje zveze čimbolj kolektivno in demokratično.

Med nami je mnogo takih, ki večkrat čakajo «diréktiv». Razumeti morajo, da nismo vojska in da je tako tudi prav. S tem bomo v našem delu krepili bistvo demokratičnih odnosov in ne le njihovih formalnih aspektov. Če poskušamo osveiliti težave, v katerih se občasno znajdemo pri delu, bomo videli, da nismo pomanjkljivi v predlogih in idejah. Pogostoma smo šibkejši v odgovorih na vprašanje kako in kdo bo naj naredil.

Rekli smo, da imajo v okviru SKGZ področni odbori primarno vlogo, ki predvideva samostojno obravnave in sklepanja o raznih vprašanjih. Tisti odbori, ki so to funkcijo v celoti izvajali, so svojo vlogo okrepili, drugi nekoliko manj. Nekateri članice so, recimo, izrazile potrebo, da dobijo svojega predstavnika v Izvršni odbor SKGZ. To izvira iz slabosti dela odborov, oziroma naše nezadostne učinkovitosti v tem smislu. Drugi problem je prepogosta nezadostna udeležba na sejah odborov, kar povsem naravno zmanjšuje njihovo vrednost in povzroča občutek neučinkovitosti.

Graditi moramo na pozitivnih izkušnjah, predvsem pa več in globlje razmišljati tudi o teh vprašanjih. Če danes lahko ocenimo delovanje Zveze kot uspešno, gre zahvala in priznanje vsem, ki so kakorkoli pripomogli doseženim rezultatom. Predvsem članicam, ki tvorijo glavno jedro naše Zveze in veliki množici aktivistov, ki vlagajo v naše delo vsakodnevni napor, kar najbolje jamči, da bo naša skupnost napredovala in se še bolj uveljavljala.

Gostje in del delegatov med branjem predsedniškega poročila

IZ RAZPRAVE NA NEDELJSKEM OBČNEM ZBORU SKGZ V GORICI

Krepiti gospodarsko osnovo manjšinske skupnosti

DI BUKAVEC
askrbljujoče
ropadanje
metijskih
ejavnosti

SUADAM KAPIČ
Kako slovenski mladini
nuditi zaposlitev

SILVIJ TAVČAR
Odpraviti zamude pri
uresničevanju Osima

VITO SVETINA
Za koordinirano rast
našega gospodarstva

Vprašanje zaposlovanja slovenske mladine in odpiranja delovnih mest je izrednega pomena za naso zamejske skupnosti. Dosedanja povojna zgodovina in izkušnje nam kažejo, da je prav delovno mesto v odtujenem okolju ali celo delovno mesto, kjer se izvaja nacionalni in asimilacijski pritiski, za nas eden najbolj perečih momentov obstoja in razvoja. Koliko dragocenih ustvarjalnih sil je naša skupnost izgubila zaradi teh okoliščin.

Létno se pojavi na tako imenovanem tržišču delovne sile precejšnje število slovenske mladine; predvsem gre za mlade, ki dokončajo nižjo ali višjo srednjo šolo in ki se znajdejo pred odprtim vprašanjem, kako in kje se zaposliti. V današnjem momentu je vsak bolj ali manj prepričan lastni iznajdljivosti, poznanjem in podobno. Menim, da bi bilo veliko bolj primerno, pa tudi bolj učinkovito, če bi mi kot organizirana manjšina znali nuditi zainteresiranim vse potrebne informacije, nasvete in tuji usmeritve. V tej zvezi bi bilo primerho ponovno razmisliti o ideji nekega koordinacijskega centra za zaposlovanje, na katerega bi se z ene strani obračali tisti, ki delo iščejo, z druge strani pa tisti, ki bi želeli nekoga zaposliti.

DARIJ CUPIN
Za novo kvaliteto
našega dela

„Naša manjšina živi vzdolž celotne jugoslovansko-italijanske meje in to je področje, ki doživlja danes visoko gospodarsko stagnacijo. To nam dokazujejo podatki o manjšem številu zaposlenih, o slabi strukturi zaposlenosti, o demografskem padcu prebivalstva, o emigraciji mlade delovne sile itd. Realizacija gospodarskega dela osimskih sporazumov, ki bi tako gospodarsko stanje lahko bistveno izboljšala, pa se zaradi znanih zaviralnih momentov ne izvaja tako, kot smo ob podpisu teh sporazumov pričakovali. Kot manjšina smo del tu živečega prebivalstva in zato je jasno, da se slaba gospodarska situacija tečno odraža tudi na življenje naše skupnosti in to tembolj, ker se vedno predstavljamo tisti del prebivalstva, ki je socialno sibejši in zato bolj občutljiv na krizno gospodarsko situacijo.

Že v predsedniškem poročilu je podčrtana potreba, da bi ustvarjali nova delovna mesta za mladino, ki dokonča s šolanjem. Delovna mesta pa bomo ustvarjali in ohranjali, če bomo bolj intenzivno skrbeli za vsestransko gospodarsko rast v okviru naše narodnostne skupnosti. To mora postati ena naših prvenstvenih nalog, ki ne bo lahka glede na splošno gospodarsko stanje, ki pa prav zato terja novo in boljšo kvaliteto dela gospodarskih struktur in gospodarskih članic, ki delujejo v okviru SKGZ.

Za doseg te nove kvalitete si moramo naidreji

Gospodarska stabilizacija v naši matični domovini, zamuda Italije v uvajanju strukturalnih ukrepov, ki naj bi izboljšali proizvodno konkurenčnost v mednarodnem merilu in še zamuda pri uresničevanju osimskih sporazumov nas vedno bolj oddaljujejo od ekonomskega procesa in tržišč EGS. Ta dejstva pa nas morajo vzpodbujati da se čedalje bolj opremo na lastne moči in se z dejanskim pristopom lotimo uresničevanja osnovnih načel gospodarskega dela osimskih sporazumov. Gospodarski koncept krojiteljev omenjenih sporazumov je bil namreč, da bi Italija s pomočjo neuvrščene Jugoslavije ojačila svoja tržišča med deželami tretjega sveta in da bi Jugoslavija bolj učinkovito plasirala svoje blago preko Italije na zahodna tržišča.

Ena od infrastruktur je bila uresničitev proste industrijske cone. Ne moremo pa trditi, da je njena uresničitev edini osnovni element za doseg omenjenih gospodarskih ciljev držav podpisnic. Naše gospodarstvo bi moralo biti dejansko bolj intenzivno prisotno v italijanski stvarnosti in v gospodarskem dogajanju ter se usmerjati v tokove širšega mednarodnega tržišča preko gospodarskih enot naše matične domovine, kljub še nerešeni uresničitvi proste industrijske cone. Najti je treba nove, morda tudi ne posebno originalne rešitve. Jugoslovanske ustanove in ekonomske enote pa bi nam morale biti v tem razvojnem naporu ob strani.

Med osnove za kvalitetnejšo obliko delovanja spada vsekakor tudi ustanavljanje skupnih proizvodnih industrijskih enot. Pristop k industrijski problematiki bi pa moral sloneti prvenstveno na ustanavljanju manjših industrijskih obratov ob višokem tehnološkem procesu proizvodnje. Za pospešen razvoj takih gospodarskih dejavnosti naše skupnosti je pa nujno potrebno, da s posebno pozornostjo sledimo in pospešimo tempo usposabljanja kadrrov, ki bi se živo vključevali v vse vodilne in izvršne organizme, ki urejajo politiko naših socialnih in gospodarskih dejavnosti.

STANISLAV BOLE
Gospodarsko sodelovanje
ob meji je za nas
življenjskega pomena

Gospodarsko sodelovanje ob meji je življenjskega pomena za našo skupnost, zato se borimo in si prizadevamo da bi ga okrepili. V bodoče moramo vložiti še več naporov, da bi v tej smeri dosegli konkretne rezultate. Osimski sporazumi so potrdili važnost gospodarskega sodelovanja, obstajajo pa sile, ki nasprotujejo uresničevanju tega mednarodnega dogovora; v vseh organizmih, kjer imamo naše predstavnike, se moramo zato boriti, da bo le prišlo do izvajanja sporazuma in tako tudi do gospodarskega sode-

Odbor za gospodarstvo pri SKGZ je že izdelal osnovne smernice in projekcije gospodarskega razvoja manjšine. Pri tem je bilo osnovno vodilo, da se dolgoročno načrtujejo in zadovoljujejo potrebe širše skupnosti iz vidika predvsem socialne sigurnosti posameznika in širše manjšinske skupnosti, in to s posebno pozornostjo na področje zaposlovanja in usklajene gospodarske rasti. Osnove so torej dane, sedaj pa je potrebno, da to prediskutiramo na ravni članic in da izdelamo še nadaljnje smernice za konkretno uresničenje gornjega programa.

Predvsem je tu potrebna detajlna obdelava sistemskéga pristopa do sodelovanja z gospodarstvom iz matične domovine, treba pa je tudi do podrobnosti izdelati sistem sodelovanja in vključevanja s tujakšjnimi gospodarskimi strukturami in z italijanskim gospodarstvom nasploh.

Končno pa je potrebna tudi zelo izčrpna obravnava, kako učinkovito poseči v prid razvoja malega gospodarstva, ki je danes gotovo nosilec in učinkovit dejavnik širšega družbenega razvoja naše skupnosti. Tu je potrebno precizno izdelati koncept povezovanja gospodarstva v skupne strukture: konzorcije, zadrüge, gospodarske družbe itd. v sistem specializacije in gospodarske usmeritve po sektorjih dela. To je tista vez, ki bo omogočila višje oblike sodelovanja tudi med nami samimi. Potrebno je tudi izdelati koncept razvoja posameznega gospodarskega sektorja, od kmeta do industrije, v širši in koordinirani sistem rasti. Tu mora SKGZ biti nosilec tako načrtovanja kot kadrovanja za celotne potrebe naše skupnosti v koordinacijski usmeritvi gospodarske rasti in razvoja.

JOŽE CEJ
Uresničiti skupni
gospodarski prostor

Goriški obmejni prostor predstavlja danes primer mednarodne odprtosti in sodelovanja in konkreten primer mirnega sožitja in s tem v zvezi ohranjanja miru v tem delu Evrope, v smislu helsinške listine.

Osimski sporazum je temu stanju dal zgovoren pečat. Potrdil je pravzaprav tisto, kar je bilo našim ljudem prirojeno, normalno, vedno prisotno in razumljivo, potrdil je dejstvo, da se na tem prostoru stekajo tokovi različnih kultur, različnih gospodarskih in političnih sistemov, ki se morajo nujno usklajevati, razvijati, v smislu obojestranskega vzajemnega sodelovanja in mirnega sožitja med tu živečima narodoma.

V tem smislu naglašam, da mora biti goriški primer, primer odprte meje, v okviru katere obstajata dve stvarnosti, ki tesno druga od drugi igrata komplementarno vlogo, raztegljiv na celotno ozemlje vzdolž ital. - jug. meje. Regionalizacija goriškega du-

ITALIJANSKA TV		18.50 Ulice San Francisca TV film
Prvi kanal		19.45 DNEVNIK 2 — Poročila
12.30 Solska vzgoja: Ludwig Van Beethoven	13.00 Arura. Potovanje v tibetansko medicino	20.40 Fantastične zgodbe: Vražji roka
13.30 DNEVNIK	14.00 Žene in hčere — 5. del TV nadalj.	21.40 V evroviziji Igre brez meja 1981 Ob koncu DNEVNIK 2
14.30 Danes v parlamentu	14.40 Solska vzgoja: We speak English	Tretji kanal
15.10 Zgodovina — predstava Quebec (1759)	16.00 Vlasec — otroška oddaja	16.55 Vabilo v gledališče
16.20 Pravljice... tako — risanka	16.30 Doctor Who — TV film	19.00 DNEVNIK 3
17.00 DNEVNIK 1 — Flash	17.05 Bil je nekoč... človek risanka	19.35 Dvajsetletniki v letu 2000
17.35 Shirab, deček iz Bagdada	18.00 Solska oddaja: Odprta dimenzija	20.05 Problem energije
18.30 Problemi gospod Rossija	19.00 Italijanske kronike	20.40 «Ho amato un fuorilegge» film
19.00 Zdravniki ponoci, 1. del TV film	19.20 Almanah in vremenska slika	Igrajo: John Garfield, Shelley Winters, Wallace Ford
19.45 DNEVNIK	20.00 Posebni policijski oddelek Most Wanted — TV film	22.20 DNEVNIK 3
20.40 21.35 Quark	21.35 Športna sredi, DNEVNIK Ob koncu Danes v parlamentu in Vremenska slika	22.55 Rock concert
Drugi kanal		JUGOSLOVANSKA TV
12.30 Za in proti	13.00 DNEVNIK 2 — Ob 13. uri	Ljubljana
13.30 Znanstvena oddaja	14.00 Popoldan, dnevna rubrika	18.25 Poročila
14.10 Kingston: Dossier strahu TV film	15.25 Solska oddaja: Človek in zemlja	18.30 Z besedo in sliko — K. Grablješek: Moje akcije
16.10 Pripoveduj svojo zgodbo	17.00 DNEVNIK 2 — Flash	18.40 Pionirji modernega kiparstva — angleška kulturnodokumentaarna serija
17.05 Popoldan — 2. del	17.05 Mnenje Guelielma Zuccinija	19.10 Okrogli svet
17.25 Srečanje s Francóm Piccinelliem	17.30 Program za mladino	19.25 Obzornik
18.00 Vzgojna TV v Veliki Britaniji	18.30 Iz parlamenta	19.40 Zapis za mlade: Peter Lipar
		20.10 Risanka
		20.24 TV in radio nocoj
		20.26 Zrna do zrna
		20.30 TV DNEVNIK
		21.00 Film tedna: Učitelj kubanski film
		21.55 Miniature: Slikajoči pesnik Miha Maleš
		23.25 V znamenju Koper
		17.30 Ponovitev filma
		19.00 Vse je rock&roll
		19.30 Aktualna tema
		20.15 Stičišče
		20.35 Zakaj nisi prišel prej, film Igrajo: Michele Morgan, Henri Vidal
		22.10 Dnevnik danes
		22.20 Dokumentarna oddaja Zaareb
		19.00 Poročila
		19.05 TV koledar
		19.15 Kaj je novega pod streho
		19.45 Zabavna medigra

TRST A	RADIO 1
7.00, 8.00, 10.00, 13.00, 14.00, 17.00, 19.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro po nase; 8.10 Jutranji almanah; Svetovni dogodki v začetku stoletja; 9.00 Glasbena matineja; 10.10 Radijski koncert: Glasba skozi stoletja; 11.30 Beleška; 11.35 Zimzelene melodije; 12.00 Pod Matjurjan; 12.30 Melodije od vsepovsod; 13.20 Zborovska glasba: Nasi zbori; 13.40 Instrumentalni solisti; 14.10 Otroški kotiček: Iz zadržanice slov. mladinske literature; 14.30 Roman v nadaljev. - Hans Fallada: «Vsakdo umira sam» - 4. del; 15.00 Nove plošče; 16.00 Slovenska literatura v Italiji; 16.15 ...	7.00, 8.00, 10.00, 12.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00 Poročila; 6.00, 10.03, 15.03, 17.03, 21.03 Informacije o cestnih razmerah; 6.00, 7.25, 8.40 Glasbena kombinacija; 9.00 in 10.05 Radio anahid 81, 11.00 štiri četrtine; 12.05 Kantavtorski planet; 12.30 Ul. Asiago Tenda; oddaja z občinstvom; 13.25 Kočija; 13.35 Master; 14.30 Knjižna disko-teka; 15.05 Errepiuno, popoldanski spored; 16.10 Rally; 16.30 Od ust do ust; 17.05 Patchwork; Star gags, Kitare, Glasbena kombinacija; 18.35 Katarina Pruska, 11. nadalj.; 19.25 Nabožna oddaja; 19.30 Jazovska zgodba; 20.00 Vra...

VOJKO KOCJANČIČ
Več pozornosti
«malemu»
gospodarstvu

Gospodarska kriza je obnovila vlogo malih in rednih podjetij, ki se hitro prilagajajo na nove gospodarske tokove in s tem blažijo posledice riznega obdobja. Ob tem vedno pomislim na slovensko gospodarstvo v Italiji, o katerem veliko

čevalni jezik, ali kjer je vsaj lastnik našega rodu. «Naše» gospodarstvo se tako temeljito zoži. Velikih podjetij praktično nimamo, takih, kjer bi številno zaposlenih presegljo 50 enot, ne premoremo več kot je prstov na eni roki. «Slovensko» gospodarstvo se torej skriva v individualnih podjetjih ali malih družbah, ki jih včasih sploh ne smatramo za gospodarstvo, saj se z brivcem, čevljarjem, trgovskim potnikom ali malim kmetom ne moreno pobahati in zato raje abstraktno govorimo o slovenskem gospodarstvu».

Ko pa pobrskaš po statistikah, prihajajo na lan presenetljive številke, malih kmečkih podjetij e nekaj tisoč, več ali manj skromnih obrtnikov, rgovcev, gostincev, trgovskih potnikov, štacunar- ev pa je preko tri tisoč. Vsi skupaj z družin- kimij člani in zaposlenimi ustvarjajo skoraj deset isoč delovnih mest. To pa je toliko kot tri to- arne Velikih motorjev, kot 40 ladjedelnic «Alto driatico» ali sto pivovarn «Dreher». Če doda- to, da je v tem gospodarstvu asimilacija manj- a, da iz njega izhaja tudi tisto drobno mecenstvo i številne športne in prosvetne pobude, je to go- darstvo vendarle pomembno in mu velja posev- li več pozornosti kot doslej.

V naših vrstah je prišlo zaradi gospodarske kri- in preczkega šolskega sistema do skokovitega viška brezposelnih z višješolsko izobrazbo. Pred emi leti se je število vpisanih na višjih šolah vzpelo na 90 odstotkov, da se je za poklic od- ilo le 10 odstotkov. Poslediče takih nesorazmerij lahko hudč. Potrebno je torej usmerjati tako braževanje kot uvajanje v poklice, da zagato- no pomladek in možnosti nadaljnega razvoja, saj združevanjem obrtniških podjetij lahko preidemo malo in nato v veliko industrijo, kar smo Slo- nci že ustvarjali pred 1. svetovno vojno. Danes o na to pozabili, zato bi morali posvetiti več ornosti tehničnemu kadrovanju in strokovnim žbam s pristopom, da moža to izhajati iz ma- a gospodarstva in se nato širiti v postopno rast.

di česar sta potrebni kadrovska obogatitev in bolj- sa onganiziranost vseh naših organizacij in struk- tur, končno pa je potrebna tesna koordinacija dela, medsebojna informiranost in sodelovanje čimsirše- ga kroga ljudi.

Predsedstvo občnega zbora SKGZ v goriškem Avditoriju

cial, ker je to pogoj za končni uspeh. Dodal bi še, da se moramo zavzeti za širše sodelovanje med I- talijo in Jugoslavijo, za sodelovanje v okviru skup- nosti Alpe Adria; tudi v tej smeri moramo najti svoj prostor, poleg tega pa bomo tu našli sodelovanje tudi s Koroško.

rem živi slovenska narodnostna skupnost, ne moremo več tolmačiti kot marginalnega, zakotnega, «bogu za hrbtom», kot se temu pravi, ampak kot ključnega v smislu potencirane zamisli odprte meje, v okviru o- simskega sporazuma, v smislu tesnega sodelovanja med Italijo in Jugoslavijo in v okviru še posebej na- glašenega sodelovanja med EGS in SFRJ.

Nakazani so vsi objektivno mednarodnopravni e- lementi, da se dežela FJK in Slovenija postavita v center dogajanj, v center dinamičnega gospodarskega in družbenega razvoja.

Pred nami so že naložbe, načrti, konkretna izvaja- nja, prvič po vojni je naša dežela postavljena v o- spredje v sklopu širših gospodarskih, političnih med- narodnih tokov: cestne in železniške povezave skozi Kanalsko dolino, predor pod Monte Croce Carnico, že- lezniški vozni pri Cervignanu poudarjajo povezoval- no vlogo naše dežele napram srednji Evropi in vzhod- nim deželam in so zgovoren primer, da smo v ob- dobjju radikalnega aktiviziranja naših podjetniških sposobnosti in naših ustvarjalnih sil na splošno.

Obstaja pa tudi nevarnost, kateri moramo primer- no in pozorno slediti: nevarnost gospodarske in družbene emarginacije, oziroma depresije okoli skup- nega goriškega in novogoriškega prostora. V tej ne- varnosti, v skupni vlogi, da se tej nevarnosti izo- gnemo, vidimo poudarjeno vrednost enotnega skup- nega prostora, kot nerazdružljivo vez med matičnim narodom in našo skupnostjo, ki ni in ne more biti samo izključno kulturnega značaja, ampak skupna gospodarska in družbena rast.

Smatram, da je bilo prav v okviru skupnega go- spodarskega prostora storjenega do danes bolj ma- lo. Smo v pripravi, da premaknemo tiste prve, odloč- ne korake, ki nam lahko nakažejo smer bodoče poti. Poleg že uveljavljenega koncepta skupnega kultur- nega prostora, mora obvladati geslo, parola, za kate- ro mora naša skupnost nadeti vse svoje sile, poka- žati vso svojo angažiranost in vitalnost «za skupni gospodarski prostor». Uresničitev tega gesla bi po- menila verjetno tudi «de facto» uresničitev global- ne zakonske zaščite v smislu, ki ga je izrazila naša slovenska narodnostna skupnost v Italiji.

kojnost, njen mir so ga vabili. Sklonil se je. Močno je vdih- nil vonjave zemlje. Kot da bi vdihnil opij. Omamila ga je istrska zemlja. Svinčen sen mu je legel na dušo in jo popolnoma zaprl. Legel je. Veter mu je zatislil veke, pobo- žal ga je po obrazu. Reka pa je ubrala strune najslajših pesmi, najtišjih, najbolj nežnih.

Tako so mu tisti, ki jih je ljubil, vračali moči. Da bo spet hodil, taval od vasi do vasi, od človeka do človeka.

***

«Hodi les, Marinič!» je kričala iz oljčnega gaja Orjana Šavronka, tista ženska, kateri je potepuh pred davnimi časi premeril živót s kvartami in je čudežno ozdravela, križ jo je takoj nehal boleti. In to se je dogajalo pred težaki, ki so prav grdo uživali, ko so videli ležati na tleh svojo go- spodarico.

Marinič se je zazrl preko rebri gor proti njej in je od- klical:

«Tako pridem! Kaj pa bi rada?»

«Hodi, hodi les, pa boš videl!» mu je mahala z motiko.

Ko se je pretipal do nje, stoječe v senci košate in silno stare oljke, mu je potožila:

«Saj veš, da mi je mož umrl. Zadela ga je kap, kajti preveč je zrl in predobro. Pa kaj češ, taka ti je ta življenjska štorija. Ampak problem je drugod. Poslušal: kar smo ga pokopali, bilo je prejšnjo sredo, nekaj grebe, praska, potrkava, šklepeta. Zato sem te poklicala, zakaj ne morem več ži- veti, dokler tisto praksa in poka. Alora, prosim te ko boga, pridi k meni, boš sam slišal in presodil. Dobro.»

Da se Marinič ne bi premišlil, mu je hitro pomolila ste-

Iz sveta umetnosti: Poslušajte mo- ti: 18.40 Priljubljene motiv.

KOPER

(Italijanski program)

7.30, 8.30, 9.30, 10.30, 11.30, 12.30, 13.30, 14.30, 15.30, 16.30, 17.30, 18.30, 19.30 Poročila; 7.00 Glasba za do- bro jutro; 8.15 Horoskop; 9.00 Štirje koraki; 9.32 Lucianovi do- pisniki; 10.00 Z nami je...; 10.15 Orkester Baiardi; 10.35 Horoskop; 10.45 Mozaik; 11.00 Do-re-mi; 11.10 Otroški kotiček; 11.32 Kim; 12.00 Na prvi strani; 12.05 Glasba po željah; 14.00 Iz Rima s simpatijo; 14.33 Lahka glasba; 15.00 Jugoslo- vanski motivi; 15.33 Mala disko- teka; 16.00 Na prostem; 16.15 Po- je Liupka Dimitrovska; 16.45 Folk glasba; 17.00 Kino danes; 17.10 S simpatijo; 17.32 Crash; 17.55 Pismo iz...; 18.00 Lestvica I.P.; 18.32 Muratti music; 19.07 Veče- ni zbori; 19.45 Nasvidenje jutri.

KOPER

(Slovenski program)

7.30, 8.25, 14.30, 15.30 Poročila; 7.00 Glasba za dobro jutro; 7.05 Jutranji koledar; 7.37 Kinospored; 8.15 Najava sporeda; 14.00 Najava sporeda, pregled dogodkov; 14.05 Spored mladinske zborovske gla- sbe; 14.40 Melodije na tekočem traku; 15.00 Jugoslovska pop scena; 15.37 Glasbeni notes; 16.00 Pregled dogodkov; 16.30 Glasba po željah; 17.00 Po samoupravi poti; 17.10 Vaš telefon, naš mikro- fon in narodnozabavna melodia na vaš telefonski klic; 17.30 Pri- morski dnevnik; 17.45 Zabavna glasba.

19.45 Nagrada 55. kviz o janki glasbi; 21.30 Klesidra; 22.00 Trije glasovi, trije stiji; 22.30 Evropa z nami; 23.05 Danes v parla- mentu.

LJUBLJANA

7.00, 7.30, 9.00, 10.00, 11.00, 13.00, 15.00, 16.00, 20.00 Poročila; 7.10 Prometne informacije; 7.35 Vre- mensko poročilo za pomorščake; 7.50 Dobro jutro, otroci!; 8.00 Dru- ga jutranja kronika; 8.30 Iz naših sporedov; 9.08 Z glasbo v dober dan; 9.30 Pisan svet pravljic in zgodb; 10.05 Z radiom na poti; 10.40 Turistični napotki; 11.05 Re- zervirano za...; 12.15 Lokalne ra- dijske postaje; 22.35 Znano in pri- ljubljeno; 13.10 Veliki zabavni o- kkestri; 13.30 Kmetijski nasveti; 13.40 Ob izviri ljudske glasbene umetnosti; 14.00 Iz naših krajev; Iz naših sporedov; 13.30 Priporo- čajo vam...; 14.05 Razmišljamo, ugotavljamo...; 15.25 Glasba po željah; 16.00 Dogodki in odmevi; 16.30 Zabavna glasba; 16.50 Radio danes, radio jutri!; 17.00 «Loto vrtiljak»; 19.00 Zborovska glasba; 19.15 Naš gost; 19.30 Radijsko tek- movanje mladih pianistov; 20.35 Lahko noč, otroci!; 20.45 Minute z ansambлом Toneta Žagarja; 21.00 Manuel de Falle, Luis, de Pablo; 21.25 Sanjarjenje... Kla- virska skladba; 22.05 Giuseppe Verdi; Odlomki iz opere Aida; 23.15 Info mativna oddaja v nem- ščini in angleščini; 23.15 Iz naših sporedov; 23.30 I vija slovenskih pevcev zabavne glasbe; 00.05 Li- rični utrinki; 00.10 Jazz pred pol- nočjo.

ARIAN TOMŠIČ:

OŠTRIGETA

8.

Trave so zaselestele, ko je preko njih poletel veter in podražil:

«Ste videte, da ga ima rada! Naj vam bo to v poduk, vedno godrnjate. In če ga ima reka rađa potem sem imel v, ko sem vam zadnjič govoril, da je Marino Boškin...» Hotel je dokončati, pa so ga bori preglasili in zmotili. To se je pognal vanje, jih razmršil in upognil.

Marinič pa je bil blažen. Še dolgo potem je čutil dotik , njen hladni poljub. Solze so mu privrele iz utrjenih ganjenost ga je omehčala. In zaželel si je, da bi bil r, da bi bil dež. Kot veter bi se razlil preko reke, legel anjo in jo poljubljal na svetleča, belo-srebrna lica. Kot pa bi se spajal z njo, se zival v njena nedrja, se v razblinjal.

Sklonil se je Marinič in se je rahllo dotaknil bežečih rebne reke. Pobožal jo je nežno. Spremenjeni v rosne ice so se lasje reke ovili Mariniču okoli prstov in se pili na njegovo dlan. In ko je dvignil roko, so kapljali z izginjali v večno hitenje.

lonce je zahajalo. Oblaki so sipali v reko purpurno in reka je zakrvavela. Vse je postalo rdeče: njeni dol- brezkončnost drseči lasje, njena bela, prebela lica, ale so se rdeče tudi ustnice. Le zelene oči so ostale ze-

lene. Zazelenele so močnejše, siloviteje. Pogledale so Marini- ča in malo je manjkalo, da ga niso ubile. Prav na dnu tega pogleda je bila smrt, tista smrt, ki bi za potepuha in po- potnika pomenila konec, konec, hkrati pa tudi začetek.

Marino Boškin je vstal, dvignil je roke visoko v zrak, razprostrl jih je in se nagnil nad gladino. Že se je hotel prepustiti padanju, ko ga je poklical tanek, zelo tanek, zve- neč glasek:

«Marino!» je zacingljalo.

Ustavil se je. Zadnji hip je ujel ravnotežje in se je ozrl. Tam za njim je v buži gorela večerna zarja in v njej je dehtela njegova ljubljena reka, kot daljni odsev z neba, kot zrcalna podoba njena.

«Tudi tu sem.» je vzklikal odsev. «Nikar še ne odhajaj, ostani. Hodi preko gub te pokrajine, kajti, dokler ti hodiš, hodim s teboj. Vidim s tvojimi očmi, slišim, vonjam, tipam, čutim s teboj. Ko pa bo prišel čas, takrat te bom poklica- la. Ampak tega še dolgo ne bo, ne bo...»

Potepuh, večni popotnik, Marino Boškin, Marinič, je u- trujen sedel na kamne in se je globoko zamislil. Dojel je mnoge skrivnosti in jasnili se mu je um, bistrila so se mu čustva. Ozrl se je preko rame: tam v buži se je lesketalo ne- bo, na dlani neba pa je ležala vsa njegova pokrajina in pre- ko nje je hitela reka od vekomaj, do zdaj, od zdaj v pri- hodnost. Bil je utrujen in žalosten. Zazdelo se mu je, da nje- govi poti ni ne konca ne kraja. Vse je že storil, mnogo do- brega in tudi kaj slabega. Vsem je dajal, razdajal. Nihče mu ni vračal tako, kot bi se spodobilo. Tega niti ni pričakoval. Saj nišo vedeli, niti slutili niso.

Prepenenje po zemlji ga je omamljalo. Njena teža, spo-

VLISKEM OBČNEM ZBORU SKGZ

Pozitivna kulturno-gospodarska rast Benečije, Rezije in Kanalske doline

Viljem Černo

V zadnjem obdobju smo pričali v Beneški Sloveniji, v Reziji in v Kanalski dolini premikom, ki dokazujejo narodnostni razvoj in bogatejšo kulturno dejavnost. Stavilne kulturnoprosvedne in politične prireditve utrjujejo narodno zavest, mladina se vse več uči materinega jezika, politične sile so bolj naklonjene politiki ohranitve slovenskega jezika. Se vedno pa se porajajo predsodki do beneško-slovenskega ljudstva, ki so močnejši od temeljnih demokratičnih načel.

Ta politika iz preteklosti hoče asimilirati Slovence v videmski pokrajini. Ne priznava jim statusa manjšine, razvija pa tezo, da so Slovenci v videmski pokrajini posebna skupnost, staro-lyvaška ali romunsko-slovaška, ki nimajo nič skupnega s Slovenci. V raznarodovalni praksi nas hočejo zreducirati na manjvredno skupnost, slovenski materin jezik na ih dolin pa hočejo obdržati na ravni kmečkega narčja, da bi tako pretrgali solidarnostno povezanost med vsemi Slovenci.

Današnji trenutek pa je v toli o pozitiven, ker razne občinske uprave od Grmeka, Špetra Slovenov, Tipane do Rezije dajejo široko podporo naši skupnosti v obrambi jezikovnih in kulturnih dobrin in ker odvezajo prostor nasprotnim tezam in silam, ki nasprotujejo demokratični rasti našega ljudstva.

Živa Gruden

Vprašanje slovenskega izobraževanja v videmski pokrajini je osnovno vprašanje rasti slovenske narodnostne skupnosti, na tem po-

dročju, saj ne bodo mogli vsi ključno potrebni napori za njen družbeni in gospodarski dvig povsem uspeli, če ne bo vzporedno napredovala jezikovna zavest in jezikovna kompetenca Benečanov, Rezijanov in Kanalcov.

Od prvih načelnih zahtev in prvih skromnih tečajev je bila prehojena precejšnja pot. Tu in tam nam je uspelo doseči večjo odprtost šolskih struktur do sicer skromnih pobud tako v okviru rednih šolskih programov kot v okviru dopolnilnih dejavnosti, vendar še vedno prevladuje nerazumevanje in pomanjkanje politične volje. Več razumevanja so predvsem v zadnjem času pokazale nekatere javne uprave. Občine so sodelovale pri organizaciji zasebnih tečajev slovenskega jezika za otroke in odrasle, pokrajina in dežela pa sta poskrbeli za stike pri izvajanju zakona o pravici do študija. Mreža tečajev se je zgostila; od lani so tečaji slovenščine tudi v okviru poklicnega izobraževanja.

Prav razvoj in razmah izobraževalnih pobud za otroke pa je pripeljal do spoznanja, da je potreben kvalitativni skok, kakršnega bi predstavljala zasebna slovenska šola, oziroma celodnevna dvojezična šola, ki bi morala v vseh pogledih presegati državno šolo. Vsaj vzporedno s šolo, po možnosti pa že prej, bi bilo treba ustanoviti tudi zasebni dvojezični vrtec, ki bi zagotavljal šoli naraščaj in bi po-

vzročil v javnem mnenju manjši pretres. Nujno je, da se v ta široka in zahtevna vprašanja angažirajo poleg specifičnih struktur vse članice naše zveze.

Dino Del Medico

Dolga desetletja je življenje tekle mimo nas. Svet in Italija sta razvijala družbeno in gospodarsko življenje, Beneška Slovenija pa je ostajala ob robu le kot rezervat delovne sile za najtežja dela v rudnikih, gradbeništvu in drugih težkih poklicih. Šele katastrofalni potres pred petimi leti je širši skupnosti razkril vso našo bedo in življenje. Nesebična solidarnostna pomoč od vsepovsod, posebno pa iz matične domovine, nam je pokazala, da nismo sami, kar nam je dalo novo upanje in zagon. Začeli smo z obnovo hiš, življenja in s prvimi akcijami za razvoj gospodarstva.

Ustvarili smo že 50 novih delovnih mest, do konca tega leta pa jih bomo še nadaljnjih 100, kar se že ugodno odraža v celotnem življenju naše narodnostne skupnosti. V tem pa predstavljajo pomemben delež in prelomnico osimski sporazumi, ki so odprli novo poglavje v stikih z matično domovino in prinesli nove pobude in možnosti za razvoj gospodarskega sodelovanja med obema državama. Jugoslavija pripravlja spremembe predpisov za učinkovitejšo kooperacijo in skupna vlaganja s tuji partnerji. Za skupna vlaganja na našem območju se zanimajo nekatere države EGS in Švica, kar odpira nove razvojne možnosti, ki pa ne zahtevajo samo temeljitejših analize SKGZ, temveč vseh pristojnih služb FJK. Beneška Slovenija ima podjetnike in strokovnjake z bogatimi delovnimi izkušnjami, a so skoraj vsi v tujini. Omogočiti jim je treba vrnitev z vsaj delnim ustvarjanjem takšnih življenjskih pogojev, kot so jih imeli do sedaj. Slovenci v videmski pokrajini se zato obračamo na vse strukture naše dežele, slovenske in italijanske, na vlado, prav tako na našo matično domovino, da nam omogočijo ustvarjanje pogojev za narodnostni razvoj in človeka vredno življenje.

Pc. dnevnik

23. 6. 81

7.

Novoizvoljeni glavni in nadzorni odbor SKGZ

GLAVNI ODBOR

Rado Andolšek (TS), Filibert Benedetič (TS), Edi Bergnach (VI), Elio Berra (VI), Arturo Blasutto (VI), Tamara Blažina (TS), Stanislav Bole (TS), Fabio Bopini (VI), Ivan Brass (TS), Darko Bratina (GO), Ivan Bregant (TS), Miloš Budin (TS), Edi Bukavec (TS), Michele Carllich (VI), Jože Cej (GO), Luciano Chiabudini (VI), Aldo Clodig (VI), Ado Cont (VI), Janko Cotič (GO), Darij Cupin (TS), Karel Černic (GO), Viljem Černo (VI), Igor Čuk (TS), Dino Del Medico (VI), Sergio Di Lenardo (VI), Walter Drescig (VI), Giuseppe Floreancig (VI), Giampaolo Gariup (VI), Viljem Gergolet (GO), Karel Grgič (TS), Ziva Gruden (VI), Ivan Humar (GO), Darij Jagodic (TS), Branko Jazbec (TS), Snadam Kapič (TS), Oskar Kjuder (TS), Vojko Kocman (TS), Igo Komel (GO), Edmund Košuta (TS), Miroslav Košuta (TS), Dušan Košuta (TS), Nadja Kriščak (TS), Milko Križman (TS),

Silvan Križmančič (GO), Jurij Kufersin (TS), Marij Lavrenčič (GO), Sergij Lipovec (TS), Silvana Malalan (TS), Marko Marinčič (GO), Marta Markuža (GO), Ace Mermolja (GO), Ivan Mikluš (GO), Joško Morelj (TS), Maurizio Namor (VI), Vilko Nanut (GO), Milena Padovan (TS), Luigi Padovan (VI), Breda Pahor (TS), Milan Pahor (TS), Nadja Pahor (TS), Samo Pahor (TS), Klavdij Palčič (TS), Rudl Pavšič (GO), Nevenka Pečar (TS), Renza Pelesson (GO), Suzana Pertot (TS), Ivan Peterlin (TS), Paolo Petricig (VI), Izidor Predan (VI), Karel Primožič (GO), Mirko Primožič (GO), Vid Primožič (GO), Vili Princič (GO), Boris Race (TS), Andrej Renar (TS), Dino Roner (GO), Aldo Rupel (GO), Riccardo Ruttar (VI), Adrijan Šemen (TS), Boris Siega (TS), Valentin Simonitti (VI), Vojko Slavec (TS), David Sošol (GO), Stojan Spetič (TS), Vito Svetina (TS), Karel Šiškovič (TS), Niko Škamperle (TS), Pa-

vel Štrajna (TS), Boris Štrekelj (TS), Edvin Švab (TS), Korado Švab (TS), Silvij Tavčar (TS), Sandor Tence (TS), Lucija Trusgnach (VI), Dušan Udovič (TS), Marij Uršič (TS), Savo Ušaj (TS), Salvatore Venosi (VI), Gorazd Vesel (GO), Jordan Vižintin (GO), Zdenko Vogreč (GO), Stelto Vogrič (VI), Lucijan Volk (TS), Marko Waltritsch (GO), Adolf Wilhelm (TS), Peter Zuanella (VI).

NADZORNI ODBOR

Stanislav Renko (TS), Peter Sancin (GO), Mirko Kapelj (TS).

Seznam članov delegirane-ga dela glavnega odbora SKGZ (člen 10. pravil SKGZ)

Glasbena matica - Sveto Gr-gič; Zveza izseljencev Beneške Slovenije - Ferruccio Clavora; Novi Matajur - Giorgio Banchig, Primorski dnevnik - Jože Koren; Alpe Adria - Sergij Premru; Di-jaška matica - Duša Kosmina; Kulturni sklad - Marko Kravos;

Podporno društvo za Goriško - Tanja Mermolja; Kmečka zveza Trst - Ivan Križmančič; Kmečka zveza Gorica - Emil Klanjšček; Narodna in študijska knjižnica - Franc Škerlj; Slovensko planin-sko društvo Trst - Ugo Margon; Slovensko planinsko društvo Go-rica - Nada Sanziin, Slovenski ra-ziskovalni inštitut - Aljoša Vol-čič; KD «Ivan Trinko» Čedad - Beppino Crisetig; Slovensko stal-no gledališče - Bogo Samsa; Slo-venski taborniki v Italiji RMV - Magda Kuret; Zveza slovenskih kulturnih društev - Milko Reber; Združenje slovenskih športnih dru-štev - Boris Simoneta; Slovensko deželno gospodarsko združenje - Vojko Kocjančič; Zavarovalnica goveje živine Alojz Križmančič; Fi-latelistični klub «L. Košir» - Teodor Okretič; Društvo slovenskih upo-kojencev v Italiji - Vojko Ferlu-ga; Združenje bivših aktivistov OF na tržaškem ozemlju - Neva Lukeš; Zavod za slovensko izo-braževanje Čedad - Marija Cer-netig.

**V Vidmu
okrogla miza
o Furlanih
in Slovencih**

ČEDAD — Na Trgu 1. maja v Vidmu bo jutri, v okviru pokrajinskega praznika Unità ob 20.30 okrogla miza o «Furlanih in Slovencih v osemdesetih letih». Predsedoval bo Gianfranco Ellero, udeležili pa se je bodo Arnaldo Baracetti, Nereo Battello, Diego Carpenedo, Gino Di Caporiacco, Loris Fortuna, Isaia Gasparotto, Roberto Iacovissi, Martino Scovacricchi in Paolo Petricig.

Pu. dnevnik

21/06/1981

Srečanje planincev treh dežel

Slavnosti, kakršna je bila prejšnjo nedeljo v Reziji v slovenski vasi Bardo že dolgo ni bilo, vsaj tako so zatrjevali organizatorji 10. srečanja planincev treh dežel — Beneško planinsko društvo.

Kar okrog 1500 nas je bilo planincev, članov planinskih društev iz Beneške Slovenije, Tržaškega, Koroškega in Slovenije.

V govoru, ki ga je imel predstavnik organizatorjev, Beneškega planinskega društva je bil poudarjen pomen takega srečanja in tesnega sodelovanja z društvi tostran in onstran meje, ponovno pa je bila izražena topla zahvala za nepozabno pomoč zamejskim Slovencem ob katastrofalnem potresu, ki je najbolj prizadejal prav prebivalce v teh krajih, kjer je bila nedeljska slovesnost.

Po izmenjavi spominskih daril je sledil bogat kulturni program, ki so ga izvedli gostitelji in gostje, pred pričetkom plesne prireditve (igral je slovenski ansambel Pal) pa že povabilo na 11. srečanje, ki bo prihodnje leto v organizaciji gorenjskih planinskih društev pod Javornikom v domovini narcis.

MARKO RAKUŠČEK

Primorske novice, 19.6. 1981

Slovenci v Kanalski dolini

Različne oblike narodnostnega življenja v Kanalski dolini so neizpodbitno dejstvo, da Slovenci tu obstajajo; še več: prav oni so vez na tromeji treh narodnosti: slovanske, romanske in germanske

Kadar slišimo o zamejskih Slovencih v Italiji, vedno pomislimo na tržaške, goriške in morda še na beneške Slovence, na Slovence v Kanalski dolini pa ob tem le redko. In vendar živi tod kar lepo število naših rojakov (kakih 1500 jih cenijo poznavalci razmer). Živijo predvsem v Ukvah, Žabnicah, Naborjetu, Ovčji vasi, Lipalji vasi, Beli peči, manj pa jih je na Trbižu, Rajblu...

Pod imenom Kanalska dolina si običajno predstavljamo kakih 25 kilometrov dolgo dolino od mejnega prehoda Kokovo (državna meja med Italijo in Avstrijo), oziroma od Belopeških jezer (ob meji med Italijo in Jugoslavijo) do Tablje. V širšem pomenu pa zajema ta pojem še vse ozemlje do jugoslovansko-italijanske meje, vključujoč rabeljsko rudarsko območje ob zgornji Ziljici tja do Nevejskega sedla. Prirodni potencial Kanalske doline je zelo pester, vendar njegova izraba zahteva veliko napora. Osnovni vir za preživljanje je gozd, ki še vedno predstavlja pomembno gospodarsko surovino, kmetijstvo spričo ozke doline ne nudi dovolj možnosti za pridobivanje hrane in krme, zato pa so si prebivalci izkrcili obsežne planinske pašnike na pobočjih, na katerih redijo predvsem govedo in drobnico. Z izjemo Rabja, kjer kopljejo svinčevo in cinkovo rudo, drugih mineralnih bogastev ni. V letih po drugi svetovni vojni se je močno razmahnil turizem, tako letni kot zimski. Turizmu ob bok pa že stoletju nazaj lahko postavimo romarstvo (Višarje). Kanalska dolina

je že od nekdaj predstavljala izredno pomembno prometno pot iz jadranskega bazena proti srednji Evropi. Hkrati pa vso zgodovino predstavlja obmejno območje treh državnih tvorb. Žal pa meje niso nikoli potekale v skladu z narodnostno sestavo prebivalstva, pač pa so tamkajšnji prebivalci vse od srednjega veka naprej bili drobiž pri ozemeljskih barantanjih velikih držav.

Kanalski Slovenci skozi zgodovino

Kanalsko dolino so Slovenci poselili sorazmerno zgodaj (po odhodu Langobardov iz Panonske nižine v Italijo). Skoraj do konca srednjega veka živijo tod samo Slovenci. Šele sredi 17. stoletja so se skladno z razvojem prometa in trgovine tja začeli naseljevati Nemci. S prihodom Slovencev je prišla Kanalska dolina pod slovensko Karantanijo in se je kot taka leta 1077 priključila Koroški vojvodini. Vse do leta 1918 je z malenkostnimi razlikami, ko je morala za krajši čas priznati nadoblast Furlanov, pa spet Italijanov, je spadala v okvir Koroške. Tudi sicer so bili Kanalski Slovenci močno povezani s Korošci, še posebej v prejšnjem stoletju, ko je bila Koroška s Celovcem pomembno kulturno zarišče slovenske kulture. Božjepotna pot na Višarje pa jih je povezovala tudi s Slovenci s Kranjskega in Primorskega. Po 1. svetovni vojni pridejo Kanalski Slovenci pod novega gospodarja, ki jim je prinesel drugačno mentaliteto in kulturo. Fašizem jih začne

italijanizirati, pretrgane so vezi s kulturnim zaledjem Koroške, še posebej pa od Slovencev v novonastali državi. Odjuga po drugi svetovni vojni je prihajala in prihaja zelo počasi. Fašistični in nacistični duh se še do danes ni povsem pōlegel. Šele v šestdesetih letih se začne na mejo gledati z drugačnimi očmi — meja postane celo nosilec gospodarskega razvoja, kulturnega sodelovanja.

Sedanji trenutek in slovenstvo v Kanalski dolini

Kot smo že zapisali, živi v Kanalski dolini sedaj okrog 1.500 Slovencev in predstavljajo manjšino med Nemci, Italijani in Furlani. Razkrajjanje starega kmečkega načina življenja je načel tudi najbolj odporne slovenske kraje, kot so Ukve, Žabnice, Ovčja vas. Pritisk doseljencev v državnih službah je velik, slovensko prebivalstvo pa je odrinjeno in se še ni moglo enakovredno vključiti v sistem izobraževanja. Tudi potrebnega kapitala za obnovo in modernizacijo kmetijstva ni, čeprav je večina zemlje v

rokah slovenskih kmetov. Ne nazadnje se prebivalstvo v Kanalski dolini zaveda, da je od obdelanosti zemlje močno odvisen tudi turizem. Če ne bodo Slovenci enakopravno vključeni v planiranje in oblikovanje gospodarskega razvoja pokrajine, lahko z naspotovanjem načrtov drugih zavirajo nove posege v prostor. Tega pa si nihče ne želi, še posebej pa ne domačini, ki bi se radi izvili iz nerazvitosti. Odprte meje so nov dejavnik razvoja. Slovensko prebivalstvo je nosilec večjezičnosti, kar je lahko velik doprinos vsej družbi v Kanalski dolini, pogoj je le, da bodo Slovenci pravilno in enakopravno vključeni v vsa družbena in gospodarska dogajanja. Omogočanje razvoja njihove nacionalnosti skozi proces izobraževanja, kulturnega delovanja, povezovanja s Slovensko kulturno in gospodarsko zvezo in preko nje z ustreznimi institucijami v matični domovini bi ne le koristilo, ampak bi dalo novega elana tamkajšnim Slovincem, ki živijo na edinstvenem narodnostnem križišču treh svetov: slovanskega, germanskega in romanskega.

VOJKO CUDEF

V Kanalski dolini se oko zaman ozira po slovenskih napisih. Razen na pokopališčih jih ni nikjer...

V zadnjem času je zacvetelo kulturno prosvetno delo. Slovenski ženski pevski zbor iz Ukev vodi Marijo Garjup

Priloge novice,
18.6.1981

Jožeta Saina.

Tolminski slikarji v Benečiji

V okviru Beneških kulturnih dni je Društvo beneških likovnih umetnikov pod pokroviteljstvom Gorske skupnosti nadiških dolin in občine Špeter Slovenov organiziralo slikarski ex tempore. Začel se je 6. junija, končal pa se bo v nedeljo. Te prireditve se je udeležilo tudi 9 članov tolminskega društva slikarjev amaterjev, in sicer 13. in 14. junija. Ob koncu ex tempore bodo v Beneški galeriji v Špetru pripravili razstavo vseh nastalih del in najboljše tudi nagradili.

*Primožke varice,
19.6.1981*

*Primožke varice
19.6.1981*

%

**PRAZNIK SV. TROJICE
V VISKORŠI**

V nedeljo, 14. junija, je bila v Viskorši v Beneški Sloveniji slovesnost v cerkvi, posvečeni sv. Trojici. Ob prisotnosti romarjev iz sosednih krajev se je odvil obred poljubljanja križev s procesijo okoli cerkve, nato pa je bila tudi maša, pri kateri je somaševalo kakih deset duhovnikov z obeh strani meje. Vsa svečanost je potekala v italijanščini, slovenščini, furlanščini in v domačem narečju. Izredno lepo vreme je pritegnilo na praznik veliko romarjev in želeli bi bilo, da bi se tradicija tega slavlja še bolj utrdila, saj stoji cerkvica sv. Trojice v čudovitem naravnem okolju pa tudi sama, se zdi, da skriva dragocene freske, ki jih bodo kmalu povsem odkrili izpod ometa.

VLADKA,
junij 1987

Več sto planincev v Terski dolini

Tolikšnega obiska slovenskih planincev Benečija se ni doživela. Nad tisoč ljubiteljev gora, članov zamejskih planinskih društev iz Celovca, Trsta in Gorice ter Čedad, Nove Gorice in Vipave, Kobarida in kar devetih gorenjskih planinskih društev, se je v nedeljo zbralo na 10. srečanju v Brdu v Terski dolini, na vsakoletnem srečanju, ki je iz leta v leto bolj množično. Prišli so tudi predstavniki Planinske zveze Slovenije, s Tonetom Bučarjem na čelu. Marsikdo je čudovito nedeljo predpoldne izkoristil za krajši izlet v zeleno okolico Brda, ali pa za ogled skoraj v celoti obnovljene vasi. Mnogo je bilo tudi takih, ki so raje posedli v okolici prireditvenega prostora ter uživali ob pokušnji okusno pripravljenih specialitet na žaru.

Uradni del 10. (jubilejnega) srečanja se je pričel ob 12. uri, s pozdravnim nagovorom predsednika Beneškega planinskega društva Jožka Kukovca, medtem ko je udeležence planinskega shoda v imenu beneških Slovencev ter v imenu društev in organizacij, ki v teh krajih delujejo, pozdravil Dino Del Medico.

«Težko je z besedami izraziti občutke hvaležnosti za vso pomoč, ki nam jo je nudila matična domovina v denarju, v delu pa tudi v znanju za obnovo našega in naših krajev», je uvodoma dejal govornik, ki je orisal težke gospodarske razmere, višje izseljeništa, zaostalosti. Potres pred petimi leti je uničil domove, čez noč razrušil temelje skromnega gorskega kmetijstva, navidezno pretrgal vez, ki je izseljence povezovala z domačim krajem, z domačimi ljudmi.

Pa ni zmagala naravna nesreča, močnejša je bila človeška solidarnost, takojšnja in učinkovita bratska pomoč, zato tudi «novo» Brdo že stoji. Del Medico je nadalje ugodno ocenil vse pogostejše gospodarske pobude, sad sodelovanja med slovenskimi podjetji in slovenskimi ustanovami v zamejstvu. «Tudi to je dragocena pomoč, za katero izrekamo našo zahvalo».

Govoru in izmenjavi priložnostnih

ŠOLA GLASBENE MATICE V GORICI

vabi na

3. ZAKLJUČNO PRODUKCIJO

ki bo danes, 17. junija, ob 20.30
v predavalnici v Ulici della
Croce 3.

daril je sledil pester kulturni spored z nastopom jeseniške godbe na pihala, znanega beneškega godca, harmonikarja Liza Jusse, nastopom pevskih zborov in harmonikarjev, zaključili pa so pevci iz Srednje vasi z znano Bohinjsko himno.

V popoldanskem času ko so zapeli še Nediški poubi, so za dobro voljo poskrbeli še godci ansambla Pal, v «prosti» sestavi pa so poskočne viže igrali tudi jeseniški godci.

Pa še besedo dve o organizatorjih srečanja, Beneškem planinskem društvu ter društvu izseljencev in bivših izseljencev iz Brda, ki jim vsekakor gre naše priznanje. Prihodnje leto bo planinsko srečanje na Pristavi nad Jesenicami.

Tp. delavnik
17/06/1981

o/

PRISRČEN SPREJEM V PROSTORIH KO IVAN TRINKO

BIVŠI AKTIVISTI S TRŽAŠKEGA OBISKALI BENEŠKO SLOVENIJO

Gostom nazdravil Izidor Predan - Domenili so se za
čimprejšnje ponovno srečanje ob partizanskem prazniku

V ponedeljek je bila na obisku v Čedadu delegacija Združenja aktivistov osvobodilnega gibanja na Tržaškem ozemlju, ki se je na sedežu kulturnega društva «Ivan Trinko» sestala z bivšimi partizanskimi borci iz Beneške Slovenije.

V imenu krajevne sekcije partizanov iz Beneške Slovenije je tržaške aktiviste pozdravil tajnik Izidor Predan, ki jih je seznanil s položajem in bojem beneških Slovencev za njihove pravice, v katerega, je dejal, so aktivno vključeni tudi bivši partizanski borci iz teh krajev. Pred desetimi leti, je dejal Izidor Predan, bi vam lahko že v nekaj besedah opisal vso našo dejavnost, ki je bila tedaj še skromna. Danes, je nadaljeval, si skorajda ne upam naštevati imen vseh društev in organizacij, ki to dejavnost pri nas nadaljujejo, ker se bojim, da bi kakšno izpustil. Mi vemo in tudi računamo, je naglasil Izidor Predan, na pomoč vseh Slovencev v zamejstvu in na pomoč naše matične domovine v borbi za

naše pravice. Prepričani smo, je še dejal, da imamo prav v nekdanjih borcih in aktivistih, ki so toliko prispevali v boju proti skupnemu sovražniku, najboljše prijatelje in tovariše.

V imenu Združenja aktivistov osvobodilnega gibanja na Tržaškem ozemlju, se je vsem zahvalila predsednica Neva Lukeš, ki je poudarila željo aktivistov tržaškega področja, da se še tesneje povežejo z bivšimi partizanskimi borci iz Beneške Slovenije. Menimo, je dejala, da je to koristno in potrebno, saj je tudi naša dolžnost, je nadaljevala, da tudi mi prispevamo svoj delež v borbi prebivalstva Beneške Slovenije za pravice, ki mu pripadajo.

Ob koncu srečanja, ki so mu prisostvovali tudi predstavniki nekaterih društev, ustanov in organizacij, ki delujejo v Beneški Sloveniji, je bilo sklenjeno, da pride čimprej do podobnega srečanja, tokrat v obliki družabne prireditve ali partizanskega praznika.

Tržaški glasnik
17/06/1981

Kantavtor Rino Chinese: Rezija - velika ljubezen

Na račun kantavtorjev sem vedno bila nekoliko skeptična, tudi ko so bili najbolj «v modi». Zato sem tudi osupnila, ko je neka ljubljanska folklorna skupina predstavila v okviru svojega jubilejnega koncerta nekega — žame tedaj neznanega — rezijanskega kantavtorja. Bil je to Rino Chinese.

Prisluhnila sem mu torej izredno kritično, vendar so že po nekaj trenutkih moji dvomi splahnili. Čeprav nisem razumela niti besede rezijansčine in sem o vsebini pesmi lahko le sklepala po naslovih, me je njegova glasba popolnoma prevzela in sem si že

lela fanta поблиže spoznati. To se je zgodilo še isti večer.

Izvedela sem tako, da je od rojstva slep, da je otroška leta preživel v zavodu Rittmeyer v Barkovljah, kjer se je tudi učil glasbe. Dolgo sva še kramljala o Reziji, o težavah, ki jih je imel pri pisanju rezijansčine in vseh kompliciranih vokalov, in še o njegovih glasbi, pa o temah njegovih pesmi.

O čem poje Rino? Pretežno, največ in najraje seveda o Reziji, o Rezijanih, o ljudeh, ki morajo v svet:

Kje pa so vsi ti ljudje, / ki sem jih od vedno poznal, / ki

so mi bili blizu / s hiš na istem dvorišču? / Kdaj, kdaj bo tisti dan, / ko bomo peli vsi skupaj? / Kdaj, kdaj bomo plesali / na gošči spet za pust? / In mi smo nihče, / za vas smo divjaki, / za vašo smo ta drugi, / smo ta mrtvi in ne ta živi. /

Poje pa tudi o osamljenosti, ki ni zgolj rezijanska, ki je človeška, ki je najhujša za mladega človeka:

Jé iz kamna moje srce, / ki ne zna imeti rado. / In jeza je moja hrana, / in noč je moj dan. / Tukaj sonce nikoli ne greje / in vse je čudno in je divje. / In jokati ne morem več, / ker sem vse solze porabil. / In trpeti ne morem več, / ker sem ostal sam. /

Zna pa biti Rino tudi vesel, mehek, zaljubljen, ko poje o dekletu:

Zvezda, zvezda moja, / ti moja mačkica, / roža ti Kaninova, / piščanček mali; / zvezda, zvezda moja, / ne pustim te več, / voda iz izvirka, / polžek moj mali, / zvezda, zvezda moja, / jaz imam samo tebe. /

Ko je prejšnji teden spet nastopal v Trstu, v okviru praznika Ringa - raja, in je predstavil svoje zadnje pesmi, sem izkoristila priložnost in mu postavila nekaj vprašanj. Rino je star 28 let in dela kot telefonist v neki videmski banki. Zelo rad se odzove vabilom, da nastopa tu pri nas. V glavnem se pogovarjava v jeziku, ki je čudna mešanica slovenščine, italijanščine in kakega rezijanskega izraza, ki ga slučajno poznam. Moram reči, da se v glavnem zelo dobro sporazumevava. Zaupal mi je, da je že pred

dvema letoma nameraval na seminar slovenščine v Ljubljano, pa mu to ni uspelo zaradi dopusta.

Njegove odgovore sem seveda morala prevesti, vendar upam, da niso izgubili na neposrednosti.

Če si vsa svoja otroška leta preživel v zavodu Rittmeyer, kje, kako in s kom si se naučil rezijansčine?

Nikjer se je nisem naučil, oziroma, naučil sem se je doma. Kot prvi jezik, torej, jo znam od vedno.

Kako si pomagaš pri pisanju tekstov v rezijansčini, še posebno, ko naletiš na fonetične posebnosti?

Pomagam si z besedami, ki jih poznam, ki so. Za nekatere pojme ni besed, včasih moram obrniti misel, ne morem je neposredno izraziti. Nekatere stvari pa lahko zelo lepo povem. Težave sem imel pri pravem pisanju. Nekoliko si pomagam s slovenskimi in hrvaškimi črkami, z nemškimi umlautom. Uporabljam 34 črk. Ustvaril sem si svoj sistem. V začetku sem res imel težave. Zame rezijansčina ni narečje, je jezik, zato sem naredil vse, kar sem mogel, da sem svoje misli izražal v svojem jeziku.

Vsebina tvojih pesmi je precej raznolika. Veliko si pel o Reziji, tudi o ljubezni, med zadnjimi je pa pesem, ki bi ji lahko rekli «protestna». Kako izbiráš teme?

Več ali manj, so vse moje pesmi «protestne». Ne izbiram tem, one privrejo spontano. Rezija mi je pri sre. Čutim osamljenost, čutim problem občine, ali zaselka, ki je izohran. Vse razpada, nihče ne ukrepa, ta vprašanja ne bodo rešena; o tem

pojem. Ne morem reči, da izbiram teme. Pišem in pojem o tem, kar tisti trenutek čutim, ko čutim. Včasih pišem o ljubezni, ker mi je tako pri srcu. Tisti trenutek čutim pesem in jo napišem. Ali pa sploh ne pišem, včasih tudi za daljšo dobo, potem pa lahko napišem več pesmi na enkrat.

Tvoje pesmi spominjajo v besedilu na ljudske pesmi, glasba je pa moderna. Kako to?

Zame je besedilo nujno vezano na glasbo. Res je, da sem bolj vezan na rezijanske motive — pri besedilu kot pri glasbi. Rezijanska ljudska glasba je vezana na ples, ta glasbena shema bi postala monotona za petje. Ker je glasba za ples, bi jo težko uporabljaj v svojih pesmih. Ali bolj enostavno, svoje pesmi čutim drugače, glasbeno jih drugače doživljam.

Se ti spoznaváš v slovenski kulturi? Kaj misliš o aferah, ki se pojavljajo, ali je rezijansčina slovenski jezik ali ne?

Ne vem. Mika me, da bi ti rekli, da je rezijansčina slovensko narečje, ali slovensko. Morda je narečje, zame je jezik. Ne vem strokovnjaki si niso na jasnem tudi jaz ne znam tega povedati.

Si kdaj mislil na svojo ploščo? Nikoli nisem imel te ambicije. Moral bi to narediti za ljudi. Ne vem, če so vsi ljudje pripravljene prisluhnuti rezijanskim problemom. Želim pa govoriti o Reziji o našem problemu. Plošča bi lahko bila sredstvo. Lahko bi imeli prevode pesmi, morda bi nekateri tako lahko razumeli bolje tekst mojih pesmi, morda tudi bolj probleme Rezije.

ZAP N. K.

KASTA

in

**DRUŠTVO
ZAMEJSKIH
LIKOVNIKOV**

vabita svoje člane in prijatelje,
da se udeležijo

**slikarskega ex tempore
PODOBE NAŠIH DOLIN**

Žigovanje platen v Beneški ga-
leriji v Špetru Slovenov od 8.
do 12. in od 16. do 20. ure dne
13., 14., 20. in 21. t.m.

P. skuevnik
13/06/1981

BENESKI DNEVNIK

Krivična razdelitev sredstev za šolstvo

ČEDAD — Na osnovi deželnega zakona o pravici do izobraževanja je čedadski šolski okraj porazdelil denarni sklad, ki je namenjen posameznim občinam za ureditev šolskih menz, in dobavo opreme in knjig.

Razprava v okrajni skupščini je postavila v ospredje več kritičnih pogledov, predvsem kar zadeva nezadostno porazdelitev fondov za Nadiške doline, ker je posledica individualnega merila pri dodeljevanju. Kot je poudaril Aldo Clodig gre resnično za »drobtinice«, ker so vsega skupaj razdelili le 121 milijonov, vključno z 11 milijoni, ki so namenjeni šolam s celodnevним poukom.

Tudi glasovanje je dokazalo, da so bila stališča znotraj skupščine precej deljena, saj je predlog enotnega odbora izzval nekaj vzdržitev. Kritizirali so tudi početje nekaterih nižjih srednjih šol, ki niso zaprosile podpore za dobavo učnih knjig in so zato ostale brez ustreznih sredstev.

Odobren proračun za leto 1981 v špetrski občini

ŠPETER — Občinski svet Špetra Slovenov je na svoj zadnji seji odobril proračun za leto 1981, po katerem naj bi izdatki dosegli višino 4 milijard 737 milijonov, prav tolikšni pa bi bili tudi prejemki. Največji delež je seveda namenjen posegom za obnovo na osnovi zakonov 30 in 63 za skupno 2 milijardi in 281 milijonov. Sledijo posegi za javna dela, med katerimi so izvedba podrobnega urbanističnega načrta za Ažlo, uresničitev načrta za ljudske gradnje, postavitev čistilnih naprav in posegi za

industrijsko cono, kar bo občino stalo nadaljnjo milijardo in 305 milijonov. Odbor krajevne liste bo torej skušal nadoknaditi zamude prejšnje občinske uprave in premostiti težave, ki jih povzročata deželna birokracija. Ta in še druga vprašanja je poglobil v svojem uvodnem poročilu sam župan, na kar so bili na vrsti še posegi drugih odbornikov in svetovalcev ter končna odobritev proračuna.

ČEDAD — Pred dnevi se je sestel komite KPI za Nadiške doline, ki je ugodno ocenil rezultate zadnjih referendumov. V vseh občinah Nadiške doline so namreč prevladali »Ne«.

Komite KPI je sklenil poslati tudi pozdravno pismo občnemu zboru SKGZ in pri tem spomniti na skupne boje in na še vedno nerešene probleme Slovencev, kar zahteva še nadaljnja prizadevanja demokratskih sil.

P. dnevnik

13/06/1981

Sodelovanje se pogloblja

Delegacija tolminske občine v Čedadu

Pred kratkim je delegacija tolminske občine obiskala Čedad v Beneški Sloveniji. Med obema občinama se v zadnjem času razvija intenzivno sodelovanje. Tolminsko delegacijo je sprejel župan Čedada s sodelavci — odborniki in predstavniki vseh demokratičnih strank.

Italijanski gostitelji so poudarili željo in potrebo, da se sodelovanje še bolj intenzivno razvije na gospodarskem področju. Prav zaradi tega

so gostitelji Tolmincem pokazali več podjetij v industrijski coni Čedada in nekatera obrtna in trgovska združenja. Ogledali so si tudi bogate zgodovinske in kulturne znamenitosti tega starodavnega mesta v Furlaniji.

Poudariti je potrebno, da je bil sprejem resnično prisrčen in da je v razgovorih prišla do izraza pripravljenost obeh strani, da sodelovanje še razširijo, kar bo prispevalo k boljšim odnosom med državama.

Prihod tolminske delegacije v Čedad

Industrijske zone, 12.6.1981

Zbliževanje v igri

Otroška prireditev Ringa, ringa, raja pri Sv. Ivanu v Trstu je pokazala, kako lahko stiki med otroci dveh narodnosti podrejo tudi pregraje med odraslimi

(mk) — V soboto in nedeljo je bil na stadionu 1. maj v Trstu praznik, ki so mu organizatorji Zveza slovenskih kulturnih društev, Združenje slovenskih športnih društev in ARCI nadeli zanimivo ime. Ringa, ringa, raja — ghiri, ghiri, gaia. Ljudje so praznovali predvsem na stadionu 1. maja (kar ni bil prvoten namen organizatorjev), saj je vodstvo tržaške občine prepovedalo prireditev na trgu Goldoni. Na tem trgu so organizatorji nameravali prikazati gledališče za otroke, namesto tega pa so lahko izrazili samo svoj protest proti odločitvi tržaške uprave. V soboto zvečer se je praznik mirno nadaljeval pri Sv. Ivanu.

Občina pa ni prepovedala nedeljskega pohoda proseške godbe na pihala s trga Goldoni proti Sv. Ivanu. Toda vreme je bilo prevročje, da bi se ob tistem času zbralo na trgu Goldoni veliko ljudi.

Otroci, ki so se lotili risanja so se lahko že v zgodnjih popoldanskih urah ponašali z izredno lepimi panoji, s katerimi so prireditelji okrasili oder. Z barvami do ušes popacani malčki so do večera plesali, iskali zaklade in tako razvedrili ozračje.

Njihova zasluga je, da je bilo tudi v najtoplejših urah živahno, čeprav moramo omeniti, da so prireditelji to niat posvetili nekoliko manj pozornosti otrokom in nekoliko več staršem, ki se pa niso odzvali z enako vnemo.

V nedeljo popoldne je nastop mladinskih folklornih skupin iz Mavhinj in Cerovelj ter iz Postojne privabil nekaj občinstva, ki je seveda še z večjim zanimanjem sledilo nastopu folklorne skupine Tine Rožanc iz Ljubljane. Prireditelji so poleg tega nameravali predstaviti rezijanskega kontavtorja Rina Chineseja v

mali dvorani društva Skamperle. Ker je bilo občinstvo že zbrano na dvorišču, so zadnji trenutek sklenili, da bo nastopil na glavnem odru, z upanjem, da mu bo prisluhnilo več ljudi. Žal so tako odpadli predvideni prevodi njegovih pesmi v sloveščino in italijanščino. Je pa Chinesejevo petje dovolj prijetno in zanimivo tudi brez prevodov. Podobno lahko ugotovimo tudi pri skupini Canzoniere triestino, ki je predstavila serijo pesmi Paola Privitere. Oba sporeda sta bila na dokajšnji kvalitetni ravni, prisotno občinstvo pa se je razživelo ob zvokih anasambla I baroni del folk, ki so večer zaključili.

Vse te ugotovitve pa ne zmanjšujejo pomena praznika. Bil je še ena priložnost za spoznavanje med tu živčima narodoma. Že sama prepoved praznovanja na trgu Goldoni kaže, da so organizatorji tržaško občinsko upravo zadeli v živo.

Obisk v Tržiču

Predstavniki občinske konference ZKS Nova Gorica so pred dnevi obiskali Posoško federacijo KPI v italijanskem Tržiču. V tem delavskem mestu so se predvsem pogovarjali o aktualnih vprašanjih v Jugoslaviji. Sekretar komiteja občinske konference ZKS Nova Gorica Aljoša Uršič je gostitelje izčrpno seznanil z razvojem samoupravljanja, tekočimi nalogami gospodarstva in delovanjem komunistov pred kongresi in tudi z zadnjimi dogodki na Kosovem.

Prilomske novice
12.6.1981

beno stvarnost.

Vprašanje kateremu bo moral občni zbor SKGZ posvetiti še prav posebno pozornost, je vprašanje zakona o globalni zaščiti Slovencev. Na rešitev tega problema že dolgo čakamo in je zato nujno, da vlada in obe zbornici čimprej ukrepajo. Ko je Race govoril o politični klimi v naši deželi, je posebej omenil nedavni poseg načelnika svetovalske skupine KD v deželnem svetu Turella. Slednji je v razpravi, ki je bila pred nedavnim v deželnem svetu in je obravnavala zakonski predlog svetovalca SSk Štokerke o zaščiti Slovencev v Italiji, ponovno povzel dobro znano stališče, po katerem naj se razdelijo Slovenci v dve kategoriji. Eno naj bi bili Slovenci na Tržaškem in Goriškem, nekaj drugega pa Slovenci v Benečiji; slednji naj bi bili le etnično-jezikovna skupina in ne narodna manjšina v pravem smislu. Skratka, beneški Slovenci naj bi imeli manj pravic kot Slovenci na Tržaškem in Goriškem. Race je to stališče negativno ocenil, negativni oceni so se prizadeto pridružili tudi beneški člani glavnega odbora SKGZ. Izrazili so ogorčenost nad Turellovimi izjavami, ki diskriminirajo beneške Slovence. Glavni odbor je negativno oceno potrdil. Prav tako je glavni odbor negativno ocenil stališče vlade do tistega člana, (točneje sedmega) deželnega zakona o uradu civilnega branilca, ki predvideva, da je treba upoštevati potrebe slovenske manjšine, da se tudi izraža v svojem jeziku. Vladna interpretacija sedmega člana zakona pravi, da velja slednji samo za tržaško in goriško pokrajino, kjer sta «manjšini pravno priznani». Takšno tolmačenje vlade so beneški člani glavnega odbora in glavni odbor tam označili kot diskriminacijo, kar je vprašljivo tudi po pravni plati.

Tajnik SKGZ Dušan Udovič je še pred začetkom razprave opozoril na nekatera organizacijska vprašanja, s katerimi se bo morala SKGZ na svojem občnem zboru spoprijeti. Med drugim bo moral oceniti tudi rezultate, do katerih je privedla reorganizacija SKGZ, ki je bila izvedena pred štirimi leti.

Iz navedenih problemov (vseh očitno nismo mogli v našem poročilu naštet) je razvidno, da bo prihodnji občni zbor za SKGZ zelo pomemben. Iz posegov Karla Šiškovca, Dušana Švaba in Boga Samse je bilo razvidno, da bo moral občni zbor SKGZ

Glavni odbor SKGZ ponovno zavrnil teze o drugorazrednosti beneških Slovencev

Občni zbor SKGZ bo 21. tega meseca v deželnem Avditoriju v Gorici

V ponedeljek je bila na sedežu KD «Ivan Trinko» v Čedadu seja glavnega odbora Slovenske kulturno-gospodarske zveze. Bila je to zadnja seja pred občnim zborom zveze, ki bo 21. tega meseca v deželnem Avditoriju v Gorici. Kot prva točka seje je bila torej prav priprava na občni zbor. Predsednik Boris Race je v uvodu dejal, da se bo moral občni zbor SKGZ soočiti s številnimi problemi, ki so tesno povezani z življenjem in razvojem slovenske narodnostne skupnosti v Italiji. Živimo namreč v obdobju, ko beležimo vrsto družbeno-političnih zapletov in kriz, ki so tudi neugodni za Slovence v Italiji. Race je tu omenil splošni položaj v svetu, politično in moralno krizo v Italiji ter politični in gospodarski položaj v katerem se nahajajo pokrajine, kjer živi slovenska manjšina. Na Tržaškem Lista za Trst povsem odkrito zavira dobre odnose med dvema narodnostima in zavzema do Slovencev nasprotna stališča. Na Goriškem beležimo zastoje v smeri, ki je bila v prid življenju in razvoju goriških Slovencev. Glede Benečije je Race poudaril pomembno zmago ljudskih sil na volitvah v nekatere občinske svete. V zastoju so izpolnjevanja in uresničevanja osimskih sporazumov. Glede novih predlogov za lokacijo industrijske proste cone na Tržaškem je Race dejal, da je IO SKGZ zavzel do vprašanja stališče ki podpira gospodarsko sodelovanje med Italijo in Jugoslavijo in to na višji ravni, vendar v okviru podpisanega mednarodnega dogovora. SKGZ je proti kakršnikoli reviziji osimskih sporazumov, saj so se za revizijo ogrevale tiste sile, ki so proti sodelovanju med obema sosednjima državama. Med pereče probleme je Race uvrstil tudi kmetijsko vprašanje in obrambo prostora. Poudaril je tudi dejstvo, da se bodo mladi raznih poklicev in izobraženci znašli pred vprašanjem delovnih mest. Za to vprašanje bo treba skrbeti, zanj mora skrbeti seveda tudi vsa družbena stvarnost.

Vprašanje kateremu bo moral občni zbor SKGZ posvetiti še prav posebno pozornost, je vprašanje zakona o globalni zaščiti Slovencev. Na rešitev tega problema že predolgo čakamo in je zato nujno, da vlada in obe zbornici čimprej ukrepajo. Ko je Race govoril o politični klimi v naši deželi, je posebej omenil nedavni poseg načelnika svetovalske skupine KD v deželnem svetu Turella. Slednji je v razpravi, ki je bila pred nedavnim v deželnem svetu in je obravnavala zakonski predlog svetovalca SSk Štokerke o zaščiti Slovencev v Italiji, ponovno povzel dobro znano stališče, po katerem naj se razdelijo Slovenci v dve kategoriji. Eno naj bi bili Slovenci na Tržaškem in Goriškem, nekaj drugega pa Slovenci v Benečiji; slednji naj bi bili le etnično-jezikovna skupina in ne narodna manjšina v pravem smislu. Skratka, beneški Slovenci naj bi imeli manj pravic kot Slovenci na Tržaškem in Goriškem. Race je to stališče negativno ocenil, negativni oceni so se prizadejo pridružili tudi beneški člani glavnega odbora SKGZ. Izrazili so ogorčenost nad Turellovimi izjavami, ki diskriminirajo beneške Slovence. Glavni od-

V drugem delu ponedeljkove seje je bil govor o slovenskemu šolstvu v Beneški Sloveniji in Kanalski dolini. Živa Gruden je prebrala iz črpnno-poročilo, ki ga na žalost v nekaj vrsticah ne moremo pravilno obnoviti. Naj navedemo torej samo nekatere točke, ki se jih je govorica dotaknila. V prvi vrsti je poudarila pravico slehernika, da se šola v materinem jeziku. Nadalje je govorila o načrtih za zasebno slovensko šolo v Benečiji, ki naj bi bila celodnevna dvojezična šola. Omenila je tudi uspešno delo Zavoda za slovensko izobraževanje in ocenila številne tčaje slovenščine za otroke in odrasle, ki se vršijo v Benečiji in Kanalski dolini. Grudnova je naštel tudi nekatere težave, kot so kadri, primerna didaktična sredstva in podobno. Dejala je, da je problem izobraževanja v slovenščini v Benečiji zapleten in zato se morajo pri delu zavzeti vse članice SKGZ, ki delujejo v videmski pokrajini. V razpravo o tem vprašanju sta

posegla Petricig in Duša Kosmina. Ob zaključku seje glavnega odbora so sprejeli kot novo članico SKGZ Zavod za slovensko izobraževanje iz Čedada, ki deluje v videmski pokrajini.

R. duvanik
10/06/1981

TRŽAŠKI DNEVNIK

Predstavniki sarajevskega «Oslobodjenja» pri nas

Včeraj je dopotovala na obisk k Primorskemu dnevniku delegacija Oslobodjenja, se pravi največje založniške hiše Bosne in Hercegovine, ki izdaja, poleg istoimenskega dnevnika, še kakih petnajst drugih periodičnih publikacij. Obisk spada v okvir sodelovanja med slovensko narodnostno skupnostjo v Italiji ter

BENEŠKI DNEVNIK

Zdomei iz Stuttgarta obiskali Slovenijo

ČEDAD — Skupina izletnikov Zveze slovenskih emigrantov F-JK iz Stuttgarta se je pred dnevi podala na tridnevni obisk v Slovenijo ob priliki 40-letnice OF. Udeleženci izleta, slovenske in italijanske narodnosti, so obiskali partizansko bolnišnico Franjo in tiskarno «Slovenija» Partizanskega dnevnika, edinega svobodnega glasila v zaslužjeni Evropi. Izletniki so nato obiskali še Kranj, Ljubljano, Cerklje in Idrijo, kjer so jim krajevne oblasti pripravile prisrčen sprejem. Pred povratkom so se še zaustavili v Špetru Slovenov, kjer so obiskali Beneško galerijo. Goste je pozdravil predsednik Združenja umetnikov iz Benečije Giovanni Vogrig, ki je opisal delovanje te organizacije. Izletniki iz Stuttgarta so se nato preselili v Čedad na sedež Zveze emigrantov, kjer so se sestali s predstavniki vodstva Zveze slovenskih emigrantov in s predsednikom videmskega pokrajinskega odbora SK GZ profesorjem Černom. Sledila je zanimiva razprava o zdovski problematiki in položaju slovenske narodnostne skupnosti v Italiji.

ČEDAD — Enotni odbor, ki ga sestavljajo KPI, PRI, PSDI in PSI je organiziral v vseh občinah nadiških dolin serijo srečanj na temo: Kako moramo voliti na referendumih? Govorniki so predstavili stališče štirih strank o raznih pobudah radikalcev in drugih gibanj. Dogovorili so se za enoten nastop v o-

brambo zakona 194 o prekinitvi nosečnosti in povabili volivce, naj glasujejo «NE» tako na predlog radikalcev kot tudi na predlog «Gibanja za življenje».

ŠPETER — Zveza beneških žen je pred dnevi organizirala v Špetru Slovenov okroglo mizo o bližnjih referendumih. Posveta so se udeležile vse politične stranke, ki so razjasnile svoja stališča. Zveza beneških žen pa je povabila vse beneške volivke, naj soglasno glasujejo proti odpravi obstoječega zakona, torej z dvojnimi «NE».

ŠENT LENARD — Afera o kamnitem koritu v Hrastovljah je pre-

DNEVNIK

št. 130 (10.952)

TRST, sreda, 3. junija 1981

1943 v vasi Zakriž nad Cerknim, razmnožen na ciklostil. Od 5. do 17. septembra 1944 se je tiskal v tiskarni «Doberdob» 1945 pa v osvobojenem Trstu, kjer je izšla zadnja številka. Bil je edini tiskani partizanski DNEVNIK v zaslužjeni Evropi.

ARNE «KOMISIJE SINDONA»

ava novih lože P2?

opijo seznama 953
Gellijeve bratovščine

lna komisija o aferi Sindona, Martino, bo na današnji seji vo drugega dela dokumentacije ji jo prejšnji teden posredovali re za izpopolnjen seznam 953 ovščine, seznam, v katerem so barvo in se zato razlikuje od

di na današnji seji, ko bodo mogli skleniti, ali razširiti pristojnosti te komisije, ki je bila umeščena zato, da obravnava primer Sindona, tudi na afero P2, ali pa postaviti novo komisijo, ki se bo bavila izključno z Gellijevimi politično - finančnimi spletkami in izločevanju.

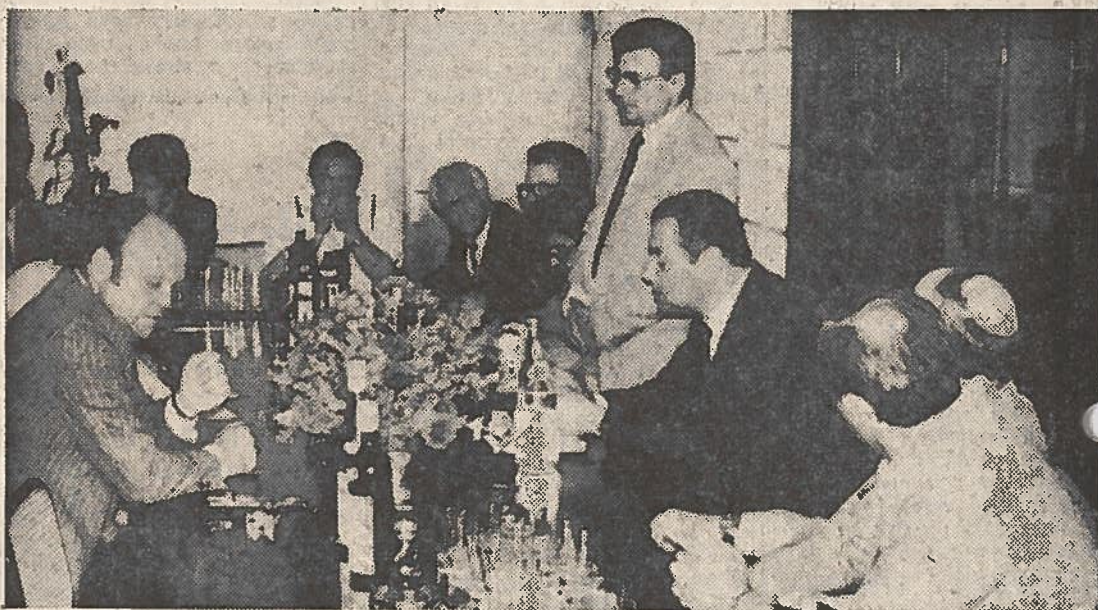
Afera P2 je medtem včeraj poročila nove «črtve», tokrat v sodskih in časnikarskih krogih. Trije sodniki, člani notranjih uradov vidnega sodnega sveta, ki so osuženi pajdaštva z Gellijem, so uradno zaprosili za «izredni dopust» re za tajnika sveta Giovannija alaio in Giuseppa Croceja ter člana študijskega urada Salvatora Paoreja. Kot znano je prejšnji teden šji sodni svet na razburljivi seje že sklenil uvesti preiskavo na čun treh svojih članov in drugih sodnikov, ki, kot kaže, nimajo av čiste vesti.

Na «okrevanje» pa je včeraj šel lgovorni urednik največjega italijanskega dnevnika «Corriere della Sera» Franco Di Bella. Hkrati je oblaščen upravitelj in generalni rektor družbe Rizzoli - Corriere della Sera sporočil, da namerava prava «imenovati neko osebnost, naj bi predlagala založniku ime morebitnih kandidatov za položaj odgovornega urednika». Skratka, Corriere della Sera se pripravlja a zamenjavo za svojim krmilom. redniški odbor pomembnega dnevnika je obenem tudi pozval vse, tale časnikarje družbe Rizzoli, ki bihi člani framasonске lože, naj konkretnežni dejanja prispevajo

V OKVIRU SEZNANJANJA S STVARNOSTJO SLOVENCEV V ITALIJI

Delegacija iz Bosne in Hercegovine včeraj na obisku v Beneški Sloveniji

Na sedežu društva Ivan Trinko so jih sprejeli predstavniki Slovencev videmske pokrajine - V popoldanskih urah obisk na Goriškem

V BENETKAH 3. KONFERENCA REKTORJEV

Za čimvečje sodelovanje s sosednimi univerzami

Prihodnje leto v Trstu srečanje o Jadranu

BENETKE — Rektorji univerz dežel in regij vzhodnoalpskega območja, skupnosti, ki je bolj znana pod imenom Alpe - Adria, so se sestali včeraj v Benetkah na tretji konferenci z namenom da bi raz-

ga vprašanja od pomorskega prevoza, sodelovanja med pristanišči, onesnaženja, hidrologije pa do nekaterih literarnih, jezikovnih, zgodovinskih, etnoloških in arheoloških aspektov.

ČEDAD — člani delegacije republiške konference Socialistične zveze delovnega ljudstva Bosne in Hercegovine, ki jih vodi predsednik Munir Mesihović, in ki se v teh dneh mudijo v naši deželi kot gostje SKGZ, so včeraj obiskali Čedad in se tam seznanili s problematiko Slovencev, ki žive v videmski pokrajini. Še prej so si v Krminu ogledali tovarno Mipot, kjer jih je sprejel direktor Drago Milič in jih s sodelavci seznanil z delom v tej tovarni.

V Čedadu jih je na sedežu kulturnega društva «Ivan Trinko» in drugih manjšinskih organizacij sprejel predsednik TO SKGZ za videmsko pokrajino prof. Viljem Černo skupno z zastopniki različnih slovenskih društev in ustanov iz teh krajev. Prof. Černo je gostom obrazlo-

iv, ki so last družbe.

Kar zadeva preiskave, se vesti kar prej prepletajo ugibanji in su-
Zaenkrat je praiskava, ki jo
ji namestnik rimskega državnega
čevdnika Sica, neizpodbitno doka-
a, da je Licio Gelli bil povezan
vsemi italijanskimi povojnimi ob-
ševalnimi službami, od razpušče-
SIFAR in SID, do novoustanov-
nih SISMI in SISDE. Od teh in
ko visokih častnikov, ki so bili
jim neposredno povezani, je Gelli
al strogo zaupne informacije, si-
državne tajnosti. Do teh doku-
ntov se je dokopal tudi urednik
ije OP Mino Pecorelli, ki je z
ni izsiljeval samega Gellija in
rge pomembne osebnosti in je
zato skrivnostno umorjen.

vanje med različnimi univerzami. Se-
deminštrideset rektorjev iz Furla-
nije - Julijske krajine, Veneta, SR
Slovenije, SR Hrvaške, Koroske,
štajerske in Zgornje Avstrije ter
dežel, ki imata status opazovalca
(Salzburg in Bavarska) se je se-
stalo letos že tretjič. Prvi dve kon-
ferenci sta bili v Grazu leta 1979
in v Zagrebu leta 1980. Prvi sklep,
do katerega so prišli na včerajšnjem
zasedanju, je ta, da so poverili skli-
canje prihodnje konference univerzi
v Celovcu.

Od predlogov, ki nas neposredno
zadevajo in ki bodo v najkrajšem
času operativni, je sklicanje konfe-
rence o Jadranskem morju, ki bo
prihodnje leto v Trstu. Na tej kon-
ferenci bodo proučili vse aspekte te-

tere daljnoročnejše pobude. Tako je
padel predlog srečanje v Osijeku,
na Hrvaškem, na katerem bi raz-
pravljali o vprašanih prehrane in
ki bi moral biti leta 1983, medtem
ko bi leto kasneje univerza v Linzu
organizirala seminar o prevozi. Bil
je tudi predlog, ki so ga dali pred-
stavniki ljubljanske univerze, da bi
organizirali tudi srečanje o slavisti-
ki, vendar bo o tem najbrž govor
na prihodnjem zasedanju rektorjev,
ki bo prihodnje leto v Celovcu.

Positivno so ocenili tudi nekatere
pobude, ki so jih že realizirali; pred-
vsem sestavitve dveh vprašalnih
pol, ki morata dati konkretne po-
datke o strukturi posameznih uni-
verz in o dejavnosti njihovih inšti-
tutov. Vse te podatke bo potem tre-
ba obdelati, to pa bodo opravili v
elektronskem centru beneške uni-
verze, ki bo tako ostala nekje kot
arhiv, ki pa bo na razpolago vsem
univerzam delovne skupnosti Alpe
Adria.

Na tiskovni konferenci, ki jo je
imel rektor beneške univerze prof.
Benvenuti kot predsedujoči, je uvo-
doma ugovoril, da se politične in
upravne meje skoraj nikoli ne kri-
jejo s tistimi «resničnimi» mejami,
ki so odvisne od skupne zgodovine
in omike. To je toliko bolj res na
področju znanosti in kulture, kjer
je medsebojno sodelovanje in izme-
njava izkušenj podlaga za skupni
napredek.

Ko so se rektorji sestali prvo le-
to v Grazu je bila vidna neka za-
drega. Vsak je gledal na svoje oz-
ke interese in se ni pretirano me-
nil za morebitno sodelovanje. Tako
zadržanje so v naslednjih letih pre-
magali in sedaj je skupni cilj kar
se da večja kolaboracija na vseh
področjih, da bi prišlo do čim več-
je izmenjave mnenj in morda do
skupnih raziskav na posameznih
področjih. Kljub temu pa še vedno
niso premagali nezaupljivosti neka-
terih. Pomanjkljivi odgovori na obe
omenjeni vprašalni poli so odvisni
morda prav od tega: marsikdo se
še boji, da mu ne bi kolega z dru-
ge univerze izmaknil idejo ali te-
mo za raziskave. Vendar je teh
primerov vedno manj, je dejal prof.
Benvenuti in upati je, da bo z leti
ta pojav popolnoma izginil.

Benvenuti je tudi podčrtal popolno
neodvisnost znanstvenega dela uni-
verz od vlad posameznih regij in
dežel ter podčrtal popolno politično
avtonomijo konference rektorjev. Ob
zaključku je orisal bodoče načelne
programe te edinstvene inštitucije.
Ko bodo dokončno obdelali vse po-
datke o strukturi univerz in dejav-
nosti posameznih znanstvenih inšti-
tutov, bo konferenca rektorjem sku-
šala nakazati nekatera možna pod-
ročja sodelovanja, tako dvostran-
skega kot večstranskega o posamez-
nih temah. V prvem obdobju bo to
delo zadevalo predvsem docente in
raziskovalce, ne izključujejo pa
možnosti, da se bodo v to dejavnost
kasneje vključili tudi študentje.

PEKING — Po štiridnevem u-
radnem in prijateljskem obisku na
Kitajskem je jugoslovanski zvezni
sekretar za zunanje zadeve Josip
Vrhovec sinoči odpotoval v domo-
vino.

v katerih so se nahajali in se
nahajajo ti kraji kjer se šele sedaj,
v obnavljanju po potresu in tudi z
ustanavljanjem nekaterih mešanih
italijansko - jugoslovanskih družb in
drugih manjših podjetij opaža volja
po gospodarskem preporodu. Govor-
nik je goste seznanil tudi s poli-
tično - kulturnim položajem Sloven-
cev v videmski pokrajini, kjer jih
niso oblasti hotele priznavati kot
manjšino in kjer naletijo še danes
na številne težave, kljub temu da
se je politična klima v zadnjem
času precej spremenila. Težave so
seveda tudi s šolsko vzgojo otrok,
voljo po obnovi tudi na tem kultur-
no - jezikovnem področju kažejo
kulturna društva, ki uspešno delu-
jejo v več krajih videmske pokra-
jine kjer živi slovensko prebival-
stvo. Omenil je tudi, da se v svetu
nahaja zelo veliko slovenskih emi-
grantov, ki pa kažejo voljo po
vratku v domači kraj. Prof. Černo
je tudi dejal, da si Slovenci v vi-
demski pokrajini želijo dobiti zakon-
sko globalno zaščito, ki naj bo ena-
ka oni kot jo zahtevajo Slovenci
veči na Goriškem in Tržaškem.

Predsednik RK SZDL Bosne in
Hercegovine Munir Mesihović, je
dejtal da so vsi jugoslovanski
rodi zainteresirani za položaj Slo-
vencev v deželi Furlaniji Julijski
krajini in da se je zanimanje po-
litičnih faktorjev v Bosni in Herce-
govini še poglobilo po vzpostavitvi
stikov med SKGZ in njihovimi or-
ganizacijami. Na pogovorih, ki so
bili dan prej v Trstu, je dejal Me-
sihović, je bilo precej govora tudi
o položaju v videmski pokrajini in
nakazal je nekatere možnosti kon-
kretne sodelovanja za razvoj teh
krajev. Poudaril je, da so taki kon-
takti pozitivni, saj se na njih po-
rodi marsikatera koristna ideja, ki
se potem lahko tudi konkretizira.

V razpravo so potem posegli mno-
gi med prisotniki, ki so tudi dopol-
nili izvajanja prof. Viljema Černa,
prav tako so sodelovali v razpravi
drugi člani delegacije Bosne in
Hercegovine.

Slovence videmske pokrajine so
zastopali župan Emil Cencić, Aldo
Klodig, dr. Ferruccio Clavara, žup-
nik Mario Lavrenčič, župnik Pri-
squale Gujón, Izidor Predan, pro-
f. Pavel Petričić, prof. Beppino Cri-
settig, ing. Bonini, Dino Del Me-
dico in Salvatore Venosi.

Na kosilo, ki je bilo v tipični če-
dadski restavraciji so prišli tudi
pokrajinski in krajevni zastopniki
demokratskih političnih strank in
krajevnih uprav. Spregovorili so
nokrajinski tajnik KPL PSI in KD
Toschi, Dri in Bertoli ter čedadski
podžupan. Spregovoril je tudi pred-
sednik RK SZDL Bosne in Hercego-
vine Mesihović.

BOCEN — Predsednik bocenskega
pokrajinskega odbora Silvius Ma-
gnor je sporočil, da se bo njegov
odbor «odločno upiral» gradnji 33-
kilometrskoga brenerskega železni-
škega predora od Sferzinga do Pat-
scha v Avstriji. Svoje odločitev u-
temeljuje z dejstvom, da bi morali
za izvedbo tega načrta zaseči okoli
100 hektarov zemlje, ki je last nem-
ško govorečega prebivalstva.

delavcev po turinskih ulicah (Telefoto AP)

NOVOEN IZPAD VELIKOBOLGARSKEGA NACIONALIZMA

Bolgarija si prisvaja najsvetlejše dogodke nakedonske zgodovine

SOFIJA — Še ena manifestacija v Bolgariji je bila izrabljena velikobolgarsko prisvajanje revolucionarnih dogodkov in oseb, ki ne pripadajo zgodovini bolgarskega ljudstva. Gre za pro-
2. junija, ki ga slavijo kot dan herojstva in revolucionarnih
cij Bolgarije.

Ob tej priložnosti je bil predsinočnjim na osrednjem trgu 19.
mbrri v Sofiji velik miting, na katerem je govoril načelnik glav-
olitične uprave bolgarske ljudske armade generalpolkovnik Kiril
v.

ajprej je obudil spomine na bolgarske revolucionarje, ki so pa-
bojih za osvoboditev Bolgarije in med njimi navedel tudi ve-
e makedonske zgodovine Goce Delčeva, Janeta Sandanskega, Di-
in Konstantina Miladinova, med največje revolucionarne do-
v bolgarski zgodovini pa je navedel najsvetlejše obdobje iz boja
donskega ljudstva, ilidensko vstajo in kruševsko republiko (dd)

gacija iz BiH pri SDGZ

republiške konference deželnega gospodarskega združenja. Sre - Hercegovine, ki Z gosti, ki jih je pozdravil predtridnevni obisk naslednik dr. Vito Svetina, so predju in ki jo vodi predstavnik SDGZ načeli vrsto vprašanj. Mesihović, se je večskupnega interesa z raznih podrovdstvom Slovenskega združenja gospodarskih dejavnosti.

VELJAL BO DO KONCA LETOŠNJEGA LETA

Končno podpisan sporazum za zasebne avtoprevoznike

Sporazum naj bi končno jamčil nemoteno delovanje zasebnih avtobusnih podjetij v naši deželi

Na srečanju z deželnim odborom za promet Rinaldijem so predstavniki ANAC (vsedravnega združenja za javne linijske koncesijske prevoze) ter predstavniki deželne sindikalne zveze CGIL - CISL - UIL podpisali dopolnilno pogodbo k vsedravnemu delovni pogodbi za nameščence v prevoznem sektorju, katera je bila sprejeta že leta 1979. Sporazum bo veljal vse do 31. decembra letos, z njim pa so odpravili vsa nesoglasja, ki so koristnikom teh prevozov v zadnjih letih povzročala marsikatero težavo, saj je večkrat prihajalo do stavk.

Poleg tega so se na omenjenem sestanku sporazumeli tudi glede finančnih bremen, ki izhajajo iz sporazuma in ki jih bo za leto 1981

krila dežela. Sporazum stopi v veljavo s 1. julijem, za razdobje od januarja 1979 do zadnjega junija letos pa bodo izplačali zaostanke, in sicer kakor hitro bo dežela odobrila poseben zakon, na podlagi katerega bo krila višje stroške, ki jih bodo imela podjetja pri izvajanju vsedravnega zakona za nameščence v prevoznem sektorju.

V ljudskem domu «A. Gramsci» v Ul. Ponziana 14 bo jutri ob 18.45 srečanje, na katerem bodo razprav-

Danes okrogla miza o reformi višje šole

V dvorani «Gino Baroncini» v Ulici Trento 8 bo danes ob 17.30 okrogla miza o reformi višje srednje šole. Okroglo mizo, na kateri bo govor tudi o nekaterih specifičnih problemih slovenske šole, prireja tržaška pokrajinska uprava v sodelovanju s Sindikatом slovenske šole.

Uvodna poročila bodo imeli člani vsedravnih vodstev strank KD, KPI, PSI in PRI, ki so odgovorni za vprašanja šolstva. Omenjene stranke so namreč pred kratkim predstavile razne popravke k zakonskemu osnutku, o katerem sedaj razpravljajo v parlamentu.

ljali o možnosti, da bi področje nekdanje železniške proge Sv. Andrej - Draga preuredili v pešpot, katere bi se lahko posluževali tudi kolesarji. S tem bi povezali področje Sv. Jakoba z Glinščico, kar naj bi predstavljalo veliko pridobitev tudi na rekreativnem in športnem področju.

Uspel kulturni večer v Repnu

Zanimiv kulturni večer je v soboto priredilo KD Kraški dom na dvorišču kraškega muzeja v Repnu. Kot gost je nastopila tržaška dialektalna skupina «La barcaccia», ki je uprizorila komedijo, prireditev pa je popestril domači moški pevski zbor Srečko Kumar pod vodstvom Mirka Guština. Kot je v priložnostnem nagovoru naglasil predsednik Milko Križman, je dru-

V MESTU IN OKOLICI JE SKORAJ 120 TISOČ NAROČNIKOV

DANES BODO ZAČELI DELITI NOVI TELEFONSKI IMENIK

Še vedno diskriminacije do slovenskih naročnikov

Vodstvo telefonske družbe SIP je včeraj na tiskovni konferenci predstavilo novi telefonski imenik, ki ga bodo od danes razdeljevali po domovih. Poverjeni uslužbenec bo ob izročitvi novega prevzel stari imenik, kot običajno pa bo tudi tokrat imenik brezplačen, medtem ko bodo 350 lir za stroške pri dobavi vračunali v prihodnji telefonski račun. Kakšne so novosti te izdaje?

Letos šteje SIP skoraj 120 tisoč naročnikov, kar je približno 3 tisoč več kot lani. V imeniku so že zabeležene nove številke, ki jih bodo imeli naročniki iz Sosljana najkasneje v teku prihodnjega tedna. Sedanje začetne številke 209 bodo namreč zamenjali z 299, preostale tri pa bodo nespremenjene. Novost letošnje izdaje, ki je ažurnirana do 6. aprila, je tudi posebna priloga «Tuttocittà», s katero so zamenjali dosedanja skopi seznam mestnih ulic.

V njem najde bralec temeljne informacije v zvezi s svojim mestom, z javnimi prevozi, zdravstvom, šolstvom in športom, javnimi storitvami in uradi, ter končno seznam

Sloveno - Slovensko gledališče». In tu se spet ponuja stroga opomba, na katero pa je uglajeno vodstvo SIP še vedno gluho. Slovenska imena namreč nimajo natiskanih strešic, kar jasno dokazuje malomarnost javne telefonske družbe SIP. Pa še ena pripomba je obvezna: v rubriki «Sejmi in manifestacije» so vštete različne kulturne, trgovske, letovišarske in druge poletne manifestacije. Med njimi pa ni niti ene slovenske, kot je npr. Kraška ohceta, čeprav so med «tipičnimi jedmi» tako imenovani (oz. pisani) cevapici, ki tipično latinskega imajo bolj malo.

Občutek, ki smo ga ob površnem pregledu te priloge imeli je, da so funkcionalni SIP glede tehnične dovršenosti brezhlebnih, njihov objektivni odnos do slovenskih naročnikov pa absolutno ni zadovoljiv.

OD PETKA DO NEDELJE

Občinska razstava vin v Zgoniku

Od petka do nedelje bo v Zgo-

azprava v Italiji

je tudi obrazložil z isto tematiko

o občutljivost do pri-venke manjšine in najpristojnih forumih čim ev problemov slovenske Italiji.

je nato obrazložil svoji ednji šteje 25 členov, glede na obravnavane loko razdelili v šest po- del zadeva formalno ovenske etnične skupi- no zaščitenega subjekta člana italijanske usta- leni, ki obravnavajo u- enskega jezika v javnih javnih napisih. Nato je ržavnih šolah s sloven- jezikom, o kulturnem njšine in o zaščiti zgo- umetnostne dediščine tradicij. Nadalje pred- nski predlog zaščito go- interesov manjšine in o- ni del pa zadeva za- ajanja.

se bo nadaljevalo da-

stvo za turizem in priredilo »Navodila za subičnih manifestacij v Italiji« in »Slovenske informacije o Sloveniji« in tisk na prebo št. 28.

znas svoje mesto je poleg seznanjena knjižnica, spomenikov, turističnih informacij in podobnega tudi nekaj vrstic, ki jih je družba SIP namenila zgodovinskemu obeležju Trsta. V njem pa zaman iščemo še najmanjšo informacijo o Slovencih v Trstu, čeprav najdemo na isti strani med gledališči tudi »Teatro

prijavljeni vinogradniki, pokušala vse vzorce in prepustila na razstavo veliko večino primerkov belega vina (12 od 16), medtem ko so pri teranu od osmih prepustili le dva vzorca. Tako stanje je posledica lanske letine, ki je bila spričo slabih vremenskih pogojev dokaj slaba in vsa vina nimajo lastnosti terana.

ma, kar naj bi ustvarilo boljše pogoje za medsebojno razumevanje in mirno sožitje.

B. S.

Konservatorij Tartini še vedno zaseden

Kot poudarjajo v svojem tiskovnem sporočilu, so se študenti na konservatoriju Tartini odločili za zasedbo vse dotlej, dokler ne pride do sestanka s krajevnimi političnimi silami in vodilnim osebjem zavoda. Na sestanku naj bi razpravljali o sedanjem težkem upravnem položaju na zavodu in o morebitnih odgovornostih. Včeraj je bil sestanek s starši, ki so soglasno pooprli zahteve študentov.

Ob smrti drage mame izrekata Maruški Kuret in družini iskreno sožalje Neva in Aldo Štefancič.

Sošolci izrekajo Tanji Kuret in družini globoko sožalje ob izgubi drage babice.

Ob težki izgubi mame in none Milke Gerdol izreka družini Kuret iskreno sožalje Glasbena matica.

Učenci, učiteljstvo in starši šole K. Širok iz Trsta, Ul. Donadoni, izrekajo najgloblje sožalje učiteljici Maruški Kuret ob izgubi drage mame.

Ob izgubi babice izrekajo Stojann, Tanji in ostalim v družini iskreno sožalje pevci in starši Mladinskega pevskega zbora Glasbene matice.

SEJE MILJSKEGA OBČINSKEGA SVETA

oči zaključek razprave proračunu za leto 1981

ravi so sodelovali predstavniki vseh političnih poseg svetovalca Kiljana Ferluga v slovenščini

je v miljskem občinskem elu in izčrpala razprava m proračunu za leto 1981, na zadnji seji 20. maja an Bordon. Razprava je lo dolgo, vanjo pa so podstavniki vseh političnih astopane v občinskem svebo jutri na sporedu remeznih odbornikov, v peo načelniki političnih sku glasovno izjavo, nakar glasovahnje o letošnjem miljske občinske uprave. posegi v diskusiji se po enju niso dotaknili bistva razen izvajanj predstav- Frausin pa, delno neka- stavnikov krščanske demo- lazadnje sta spregovorila valec LpM Marchio in lin Millo, ki sta podala po- ako proračuna, o njenem pa bomo še poročali, saj la zelo pozno.

vprašanja, okrog katerih a razprava, so se dotikala šitve problema ladjedelni- riatice, sredstev za struk- ladino in starejše občane, oče in pa Slovencev. Ta- zovalec liste Frausin Me- jal, da je treba reševati vprašanja Milj, kar za- nce pa je obsodil nedavni izpad tržaške občinske u- je prepovedala dvojezič- rente. Govornik je pouda- ajo Slovenci pravico izra- svojem jeziku povsod, de- jo biti vseh pravic in svo- jih ima večinski narod. (lista Frausin) pa se je vprašanja ženske in po- struktur, predvsem dru- svetovalnic, ki so njej na- medtem ko je Rizzi (KD) žiral ravnanje občinske u- da je gluha na predloge Prav tako je Cuscito (KD) je premalo razumevanja ne šolstva, medtem ko je (KD) izrazil dvome nad u- tjo zneskov za nekatere . Svetovalci LpM Zacchi- er in Barut so l'j malo h konstruktivni razpravi, celo podal nekaj čudnih na vprašanje slovenske na- skupnosti in pri tem de- ti slovenske narodnostne ampak italijanska skup-

nost, ki govori slovensko. Sicer pa je treba Slovincem tudi z zakonom jamčiti vse pravice, ki jih v miljski občini dejansko že uživajo.

Kiljan Ferluga (lista Frausin) v svojem posegu, ki ga je imel v slovenščini, na prepričljiv način analiziral gospodarski položaj in položaj Slovencev sploh. Dejal je, da pomeni novi proračun nov korak naprej pri upravljanju občine, saj so skupaj z ljudstvom sestavili načrt intervencij. Ferluga je zato poudaril, da odklanja vsako špekulacijo nekaterih svetovalcev, saj gre le-ta samo v škodo občanov, in s svojim zadržanjem tudi škodijo mirnemu sožitju, saj zapustijo dvorano, ko v njej zadoni slovenska beseda. Kiljan Ferluga je nato opozoril, da italijanski vladajoči krogi več kot 35 let niso znali pogledati v italijansko ustavo in s tem zaščititi slovenske narodnostne skupnosti ter poudaril, da gonja proti Slovincem ne bo rešila gospodarske krize v naši pokrajini. Slovenski predstavnik je nato polemiziral z nekaterimi pseudo-zgodovinarji, ki prikrajšajo zgodovino naših krajev po svojem okusu ter z Gambassinijem, ki si ne želi sodelovanja med našo deželo in SR Slovenijo.

Prijava dohodkov za zamudnike

Tržaška občina obvešča zamudnike, da bodo lahko prijavi svoje osebne dohodke v občinski palači na Trgu Granatieri 2, 3. nadstropje, soba št. 259 vsak delavnik od 8.30 do 12. ure. Pri tem bo seveda dohodkom prišteta globa zaradi prijave po zapadlosti zadnjega roka.

S pridržano prognozo so včeraj popoldne sprejeli na nevrokirurškem oddelku 62-letnega upokojenca Antonia Sirotiča iz Ul. Forti 30. Moški je s svojo simco 1000 vozil proti Ricmanjim, ko se je kakih 100 metrov pred križiščem s pokrajinsko cesto skušal izogniti avtu, ki naj bi mu presekal cesto, a je izgubil nadzorstvo nad vozilom in zavozil s ceste. Zdravniki so ugotovili, da si je zlomil nosno kost, več reber, najbolj zaskrbljujoč pa je polovičen mrtvoud, ki je po nesreči nastopil.

V teh dneh vinske razstave se bo odvijal tudi bogat kulturno-zabavni program. V petek bo v zgošniški cerkvi nastopila vokalna skupina »Ancilla Vocis« iz Ljubljane, v soboto bo mednarodni balinarski turnir za 8. kraški pokal, koncert ansambla »Veseli godci« iz Boljunca, 4. revija otroških folklornih skupin »Zaplešimo zapojmo«. V nedeljo pa bo koncert godbe na pihala iz Nabrežine, nastop otroške telovadne skupine ŠK Kras in krstni nastop mladinske folklorne skupine KD »Rdeča zvezda«, ki jo vodi Ljuba Vrtovec. Zvečer bodo v treh dneh igrali za ples ansambli Lojzeta Furlana, »Veseli šentvinjsčani« iz Ljubljane in ansambel »Igo Radovič«.

Omenimo naj še, da bodo prihodnjo nedeljo ob 11. uri podelili v prostorih osnovne šole »1. maja 1945« v Zgoniku posebna odlikovanja Jugoslovanske republike bivšim borcem iz zgošniške občine.

B. S.

POVOZIL JO JE NA PREHODU ZA PEŠCE

Včeraj ob 11.30 so na ortopedskem oddelku sprejeli 54-letno uradnico Liliano Marassi iz Ul. Tarabocchia 5, ki jo je na prehodu za pešce na Borznem trgu povozil s svojim avtom 26-letni Delio Fava iz Ul. Costalunga 78. Marassijeva si je v nesreči zlomila levo nogo in se bo morala zdraviti 40 dni.

Vsem, ki so jo imeli radi sporočamo, da nas je zapustila naša skrbna mama

MILKA GERDOL roj. KOSOVELJ

Pogreb bo jutri, 4. junija, ob 11. uri iz mrtvašnice glavne bolnišnice na pokopališče pri Sv. Ani.

Žaljujoči Maruška in Miran Kuret ter Jana in Jože Zakonjšek

Namesto cvetja darujte v dobrodelne namene.

Trst, Ljubljana, 3. junija 1981

Tiho je odšla od nas naša ljubljena babica

MILKA GERDOL

Za njo žalujejo vnuki

Tanja, Igor, Stojan, Jani, Milček in Maja ter pravnuka Jasna in Bor

V GENOVI ZAKLJUČEN 9. KONGRES VZPI-ANPI

V SKLEPNI RESOLUCIJI ZAHTEVA PO GLOBALNI ZAŠČITI SLOVENCEV

Zahtevo je predložil sen. Silvano Bacicchi v imenu celotne delegacije iz Furlanije-Juljske krajine

GENOVA — V nedeljo se je končal 9. kongres VZPI-ANPI s slovesnostjo v avditoriju Pomorskega velesejma. Šlo pa je le za slovesne zaključne govore predstavnikov mednarodnih borbenskih organizacij in s podelitvijo častnih plaket mestom, ki so jih najbolj prizadele teroristične akcije.

Kongres pa je dejansko zaključil svoje delo v soboto zvečer o polnoči po starem legalnem času. Predsedstvo kongresa je hotelo, da se, čeprav pozno ponoči, zaključijo uradna dela. Sem spadajo odgovor prejšnjega predsednika (in tudi novega) Arriga Boldrinija na posege delegatov v diskusiji, poročila o finančnem stanju organizacije, nadzornega odbora itd.

Do določene polemike je prišlo, ko je predsednik genovskih parti-

zanov Ricci (ki je sicer tudi član glavnega odbora ter je bil v politični komisiji) zahteval določene popravke politične resolucije. Bi stveni popravek, ki ga je zahteval, je zadeval vprašanje Afganistana in Salvadora, za kateri je treba po njegovem mnenju na enak način obravnavati sovjetski poseg v Afganistanu in ameriškega v Salvadoru.

Za nas pa je bil najbolj zanimiv poseg goriškega delegata sen. Silviana Bacicchija, ki je sprožil ponovno vprašanje globalne zaščite slovenske narodne skupnosti v Italiji. V politični resoluciji ni bila namreč napisana niti vrstica o tem vprašanju, Bacicchi, ki je govoril v imenu celotne delegacije iz Furlanije-Juljske krajine, je zahteval naj se vnese v resolucijo zahteva,

naj VZPI-ANPI posreduje pri vladi in parlamentu, da bi prišlo v najkrajšem času do sprejetja zakona o globalni zaščiti pravic slovenske narodne skupnosti v Italiji. VZPI-ANPI zahteva tudi, naj se na splošno določijo z zakonom pravice vseh jezikovnih in drugih manjšin v Italiji. Bacicchijev poseg je sprožil precej živahno debato zaradi raznih zahtev v zvezi s frankofonskimi manjšinami, manjšinami na Sardiniji in drugje po južni Italiji. V debato je posegel tudi predstavnik iz Vidma Mario Lizzero-Andrea, ki je poudaril, da gre v primeru Slovencev v Italiji za etnično skupino in ne za jezikovno manjšino. Že Bacicchi je prej poudaril, da so Slovenci skupaj z Italijani dali na vzhodu države ogromen doprinos v boju proti fašizmu in nacizmu ter jim zato pritičejo večja priznanja njihovih pravic, medtem ko se jim te pravice krattijo v nasprotju s tem kar se dogaja na Južnem Tirolskem, kjer si upajo častiti spomin južnotirolskih članov esesovske policije, ki so padli v Ul. Rasella v Rimu, kar je izzvalo množičen pokol v Ardeatinskih jamah.

Te zahtevke delegatov iz Furlanije-Juljske krajine je kongres sprejel v formulacijo dokončnega političnega dokumenta.

Kongres je na koncu svojega dela izvolil gostno predsedstvo: vsedržavni odbor in vsedržavni svet.

Navdušenje nad nastopom TPPZ «Pinko Tomažič»

GENOVA — Vsedržavni kongres VZPI-ANPI se je zaključil nena- vadno svečano: v nabiti konjerenčni dvorani genovskega sejmišča je v nedeljo dopoldne nastopil Tržaški partizanski pevski zbor «Pinko Tomažič». Ansambel je član Zdrženja partizanov, na katerega vabilo se je v ligurijskem središču mudil tri dni in prav tolikokrat koncertiral.

«Zelimo, da bi zaključki kongresa prispevali k utrditvi duha od-porništvva, prispevali k zatrtju čr-nega zarotništva, ki se skriva pod različno obarvanimi krinkami, ter omogočili na vseh šolah pouk zgo-dovine odgovornega gibanja, brez česar bi tok zgodovine v Italiji utegnil ubrati vzvratno pot.» Tako je množici delegatov in gostov spregovoril predstavnik TPPZ ter pozel dolg, hvaležen aplavz. Odo-bravanje je z burnim ploskanjem, medklaci in skandiranjem tempa doseglo višek med koncertom, ki je vseboval tudi Slavnostno pe-sem o Titu. Pred odhodom je vod-stvo zbora prejelo nebroj prošenj

za nastope kakorkeč v vsej Ita-liji.

Dan prej je tržaški ansambel izvajal partizanske, borbene in de-lavske pesmi v desetih jezikih v ljudski mestni četrti Chian del Forno ter naletel na nepapirno top-el sprejem. Prejel je tudi spo-minski pokal. V patek pa je kon-certiral v središčnem gledališču Margherita, kjer bi ga občinstvo na rajši zadržalo ure in ure.

To ne odraža samo pomembno-sti političnega poslanstva, ki ga TPPZ «Pinko Tomažič» opravlja, ampak tudi kaže, kako so potre-bne takšne prireditve. Preko izva-janja ansambla so ljudje sprejeli dragoceno družbeno-politično spo-ročilo in ga brž doumeli. Sezna-nili so se tudi seveda z vpraša-njem slovenske narodnostne sku-pnosti in nujno po njeni celoviti za-konski zaščiti, ki sodita — kot je bilo izrecno povedano gostiteljem in poslušalcem — med vsrednje cilje, h katerim stremijo tržaški instrumentalno vokalni ansambel ter vsi, ki ga podpirajo. (dg)

Pa. obrednik
31/05/1985

Pozdravno pismo zamejske mladine ob dnevu mladosti

Napredna mladina slovenske narodnostne skupnosti v Italiji pozdravlja praznični dan, 25. maj. Dan mladosti je z zlatimi črkami zapisan v srcih vseh mladincev širom Jugoslavije in prav tako je zapisan tudi v naših srcih, saj se spominjamo človeka, ki je sinonim svobode, napredka, sožitja in prijateljstva. In s temi občutki pozdravljamo vse vrstnike v matični domovini, pionirje, mladince, borce, in vse delovne ljudi, s katerimi hočemo deliti nadaljnji boj za napredek.

Letos ima Dan mladosti prav poseben pečat, saj bo štafeta prišla v Beograd brez čestitk in voščil tovarišu Titu. Legendarnega heroja in borca za vse najboljše in najbolj plemenito v svetu ni več med živimi, čeprav njegov nauk, njegov lik in njegov zgled še vedno živijo in bodo vedno živeli. Tudi mladinci, ki živimo izven meja domovine in ki se vsak dan borimo za uveljavljanje pravic slovenske narodnostne skupnosti v Italiji smo pripravljani in obljublamo, da bomo nadaljevali po poti, ki jo je tovariš Tito začrtal že v težkih, a svetlih trenutkih NOB in jo potrjeval skozi vse svoje življenje. Trdno navezani na njegove nauke se vključujemo v boj vseh naprednih mladinskih in družbenih italijanskih organizacij za demokratično rast države in za rast naše skupnosti. Seveda pa so naša največja prizadevanja usmerjena v boj za dosego narodnostnih pravic slovenske narodnostne skupnosti v Italiji, brez diskriminacij glede na pokrajino, v kateri živimo in proti krivičnemu priznavanju pravic na osnovi takega ali drugega preštevanja.

Hočemo še naprej sodelovati in krepiti slika z mladimi v Jugoslaviji, s katerimi se čutimo trdno povezani, saj nas družijo junaška preteklost naših prednikov, ki so z ramo ob rami orali brazde svobode, družijo nas ideali narodnoosvobodilne borbe, iz katerih je vzkliła nova Jugoslavija.

Dan mladosti naj bo zato prisega mladine, da bo hodila po Titovi poti z vso svojo vedrostjo in razposajenostjo, a vendar odločno in neomajno, saj je prav od mladih odvisna bodočnost naše domovine in vsega sveta.

Tudi mladi iz zamejstva smo trdno povezani z vsemi narodi in narodnostmi v Jugoslaviji in zato ob dnevu mladosti čestitamo vsem delovnim ljudem, ki v bratstvu in enotnosti, z nesebičnim delom in veliko zavestjo prispevajo k splošnemu razvoju in vedno večji utrditvi socialistične samouprave in neuvrščene Jugoslavije.

Mladinski odbor
Slovenske kulturno -
gospodarske zveze

TRST - GORICA - ČEDAD
24. maja 1981

V okviru proslavljanja mladinskega dneva, sta bili včeraj v Gorici programska seja MO SKGZ in kulturna prireditev. Podrobneje na goriški strani.

P. Olesnik
29/05/1981

6

BENEŠKI DNEVNIK

Informativni posvet upokojencev iz Belgije

ŠPETER — Preko 150 oseb se je udeležilo informativne skupščine o položaju in perspektivah upokojen-
cev zdomcev iz Belgije, ki sta jo
organizirala oddelek za socialna
vprašanja Zveze slovenskih emi-
grantov F-JK in čedadski patronat
INAC. Pozdrav prisotnim so med
drugimi prinesli špetrski župan
Marinig in predsednik Zveze delov-
nih invalidov Rizzolo, v razpravo
pa so posegli predsednik belgij-
skega sindikata rudarjev FGTB, Lu-
cien Charlier, odgovorni za socialna
vprašanja pri ZSE Ado Cont in
predsednik zveze Ferruccio Clavo-
ra. V ospredje so zlasti prišla
številna birokratska vprašanja, s
katerimi se spoprijemajo zdomci iz
Belgije. Dogovorili so se tudi za
postavitev spomenika rudarjem

Tudi letos «Mlada brieza»

ŠPETER — Po širokem krogu
posvetovanj se je študijski center
Nadiža odločil za nekatere spre-
membe v organizaciji letošnjega
kulturno - rekreativnega otroškega
poletnega centra «Mlada brieza».
Kot znano, gre za izredno koristno
in uspešno pobudo: v zadnjih osmih
letih je študijskemu centru uspelo
zbrati vsako leto preko 100 o-
trok, ki so skupno prebili 25 dni in
se udejstvovali v številnih motori-
čnih, rekreativnih, kulturnih in dru-
gih dejavnostih. Letovišče so obi-
čajno delili na dva dela. V prvem,
ki traja deset dni, gredo otroci v
Beneško Slovenijo, v drugem pa na
morje na Debeli rtič pri Kopru, kjer
razpolaga Rdeči križ Slovenije z
izredno učinkovitimi strukturami.

Zaradi organizacijskih težav pa
bodo «beneški del» poletnega centra
še nadalje razsrediščili na štiri
dele glede na starost otrok.

Zadnje priprave na praznik «Moja vas»

ŠPETER — Tudi letos bo praz-
nik «Moja vas» ena izmed osred-
njih prireditev v Špetru Slovenov
ob priliki praznovanja sv. Petra in
Pavla. Krajevni prireditelji so na
zaključni praznik tečaja slovenske-
ga narečja povabili vse pevske zbo-
re, folkloristične skupine in kra-
jevne godbe, hkrati pa so tudi po-
zvali številna podjetja, ustanove in
inštitute, naj z darili prispevajo k
uspehu pomembne prireditve.

Med skupinami, ki so že potrdile
svojo udeležbo so tudi čedadski
klovni «Belandants», folklorna sku-
pina iz Rezije in pevski zbor «Pod
lipo». Poskrbeli bodo seveda tudi
za dobro založene kioske, luna
park in plesne odre. Ob priliki bodo
tudi izdali posebno brošuro z zbra-
nimi spisi mladih otrok, ki so se
udeležili natečaja.

R. dnevnik
29/05/1981

Špetrski dnevnik
29/05/1981

O razlikah med italijanščino in slovenščino

Predavanje prof. Tjaše Miklič v okviru osmega ciklusa «Benečanskih kulturnih dnevov»

ŠPETER — O razlikah med slovenščino in italijanščino je v okviru osmega ciklusa «Benečanskih kulturnih dnevov» v Špetru spregovorila prof. Tjaša Miklič z ljubljanske univerze. Govornica je zlasti orisala nekatere jezikovne značilnosti, ki globoko razlikujejo oba jezikovna sistema: med temi je omenjena zlasti glagole. Glede teh razlik obstaja ne le med italijanščino in slovenščino, temveč med vsemi romanskimi jeziki (in njihovimi narečji) in slovanskimi jeziki in narečji.

Prof. Mikličeva je seveda opisala razlike med obema jezika z zornega kota docenta, ki poučuje italijanščino slovenske otroke. Njene ugotovitve pa se prav gotovo zdijo primerne in se lahko aplicirajo tudi pri poučevanju italijanščine otrok in splošneje slovenskih dialektov v Benečiji.

Kot je poudarila tudi prof. Simnitti je razlika pri rabi glagolov predvsem v tem, da romanski jeziki polagajo večjo pozornost času, slovanski pa nasprotno dejanju. Gre v bistvu za dva koncepta, ki označujeta dve različni filozofiji. Če 60 odstotkov romanskih «perfektnih» glagolov sovpada s slovenskimi «dominimi» glagoli, je ostalih 40 odskov različnih. Podrobna proučitev italijanskih zapisov otrok s slovenskega narečnega področja, bi prav gotovo potrdila to ugotovitev. Tako bi lahko tudi tolmačili številne napake, ki jih učitelji, ki poučujejo italijanščino, stalno opažajo in popravljajo, ne da bi jih tudi lahko odstranjevali.

Pojavi jezikovnega «križanja» so torej zelo pogosti na stičnih področjih med različnimi jeziki. Prof. Mikličeva je zlasti obravnavala neologizme, to pomeni nove sestavljence, ki postanejo kmalu last narečij, kot je mogoče opaziti v Beneški Sloveniji pa tudi pri italijanskem istrskem narečju, ki vsebuje več slovenskih in hrvaških besed, ki

so značilne za upravno, gospodarsko in družbeno življenje. Tudi v tem primeru je najbolj učinkovit ukrep, širjenje poučevanja matičnega jezika manjšine.

Natečaj «Moja vas»

ČEDAD — Natečaj «Moja vas», pri katerem sodelujejo s spisi v domačem narečju in z likovnimi prispevki šoloobvezni otroci iz videmske pokrajine, stopa v osmo leto. Čeprav je do konca natečaja še precej časa, so organizatorji

prejeli že lepo število prispevkov, da bo brzkone odziv tako dober kot zadnja leta. Tudi letos bodo otroke nagradili na sklepni prireditvi, ki bo 28. junija v popoldanskih urah v Špetru Slovenov.

Kot že prejšnja leta se tudi tokrat organizatorji obračajo do zašebnikov in podjetij, da bi prispevali k fondu nagrad bodisi z denarnim prispevkom na tekoči račun št. 4057 pri Banca Popolare di Cividale - Podružnica San Pietro al Natisono - Špeter Slovenov, bodisi s praktičnimi darili, ki jih sprejemajo tudi na uradih Zveze sloven-

skih kulturnih društev v Trstu (Ul. sv. Frančiška 20) in v Gorici (Ulica Malta 2).

ČEDAD — Gorska skupnost iz Nadiških dolin je v sodelovanju pokrajinske sekcije AIAS (Italijansko združenje za pomoč spastičnim) 14. maja priredila v sejni dvorani špeterske občine srečanje o temi: «Prizadeti in družbeno usklajevanje». Poročali so: primarij videmske bolnišnice Gervasutta dr. Armando Zocchi, član vodstva AIAS Edi Giuliano Fuart in didaktični ravnatelj Valentino Vitale.

Pr. dnevnik
28/05/1981

Izvolili komisije gorske skupnosti

Glasovanje povzročilo manjši spor v večinski stranki

ČEDAD — Na zadnji skupščini gorske skupnosti Nadiških dolin so izvolili tri komisije in njihove predsednike. Prvi komisiji, ki je zadolžena za splošne posle, za finance, za načrtovanje, za odnose s krajevnimi upravami in za industrijo, obrt, kmetijstvo, gorsko gospodarstvo in za gozdove, bo predsedoval Elio Chiabai (KD). Predsednik druge komisije (trgovina, turizem, ur-

banizem, javna dela in prevozi) je Pino Blasetig (KPI). Tretji komisiji, ki je zadolžena za šolstvo in kulturna vprašanja, za etnično-jezikovna vprašanja, za higieno in zdravstvo, za skrbstvo in socialna vprašanja, za šport in kulturna dejavnosti, bo predsedoval Paolo Tomasetig (PSDI).

Tak izid je rezultat sporazuma med večino, a kljub temu je prišlo pri glasovanju do zapletov, ko je bilo treba zamenjati preminulega župana iz Tavorjane Sabbadinija. Izvolitev čedajskega predstavnika Biasizza namesto Specogne iz Speetra Slovenov je pustila sledove v večinski stranki, ki so prišli do izraza v razpravi za honorar predsednika Chiucha, predvsem pa za honorar zunanjega «izvedenca».

Medtem ko se je predsedujoči Salvano izmikal in ni navedel višine honorarjev, je Specogna obsodil tako ravnanje in navedel zneske. Predsednik Chiuch bo prejel enak znesek kot znaša njegova plača, medtem ko bodo zunanjemu «izvedencu» nakazali 500 tisoč lir mesečno.

Specogna je tudi povedal, da je glavna naloga zunanjega izvedenca priprava lista gorske skupnosti in druge specifične dolžnosti. Glede namestitve tega «izvedenca» je imela opozicija precejšnje pomisleke. Če je bil «izvedenec» res potreben, bi ga morali poiskati med diplomiranci iz Nadiških dolin, v spiskih številnih brezposelnih, ki dobro poznajo krajevno družbeno, gospodarsko in kulturno stvarnost. Poudarili so tudi sklep prejšnje uprave, ki je določila kot prednost za zaposlovanje znanje slovenskega jezika.

Po tej razpravi je Battocletti zastavil nekaj vprašanj glede zajetja Arpita in krajevnih cest, o katerih pa bodo razpravljali kasneje. Skupščino so tudi seznanili z različnimi pobudami, med katerimi tudi s pomembnim srečanjem s predstavniki tolminske občine in s skorajšnjo sestavo razvojnega načrta.

R. dnevnik

22/05/1981

BENEŠKI DNEVNIK

Zanimiv ex tempore o Nadiških dolinah

**Organizira ga Društvo beneških likov-
nih umetnikov od 6. do 21. junija**

ŠPETER SLOVENOV — Društvo beneških likovnih umetnikov bo od 6. do 21. junija priredilo likovni ex tempore na temo «Prizori iz Nadiških dolin», na katerega vabi umetnike iz naše dežele, Slovenije in Koroške. Na platna bodo žig postavljali vsako soboto in nedeljo — v omenjenem obdobju — od 8. do 12. in 16. do 20. ure v špetrski «Beneški galeriji». Umetniki bodo svoja dela morali izročiti najkasneje do 20. ure 21. junija. Izvajanje teme je seveda prosto, kot tudi izbira tehnike in velikosti slike. Pokroviteljstvo za pobudo Društva beneških likovnih umetnikov naj bi prevzeli Gorska skupnost Nadiških dolin in špetrska občina. Društvo bo na osnovi ocene posebne žirije poznavalcev nagradilo najuspešnejša dela, vsem udeležencem pa podelilo priznanja. Najlepše slike bodo razstavili v špetrski nižji srednji šoli ob priliki praznovanj sv. Petra in Pavla.

Zanimive likovne prireditve se lahko udeležijo tudi otroci iz vrtcev, osnovnih in nižje srednjih šol. Društvo beneških likovnih umetnikov bo tudi njim podelilo posebne nagrade. Vabilo pa je obenem namenjeno tudi vsem umetniškimi združenjem in posameznim, ustvarjalcem, ki bi s svojo udeležbo želeli na originalen način počastiti Nadiške doline.

Protestno pismo za župana

SEVČE — Prebivalci iz Sevč so naslovili županu občine Praprotno protestno pismo, ki so ga podpisali prav vsi, v katerem ugotavljajo, da občina zanemarja njihovo vas: manjka namreč javna razsvetljava, kilometer dolga cesta, ki povezuje vas z glavno cesto še ni asfaltirana in smetarska služba ne pobira odpadkov. Krajevno prebivalstvo je še toliko bolj razjarjeno, ker meni, da je občina poskrbela za asfaltiranje le tistih odsekov ceste, ki jih običajno uporabljajo le nekateri občinski svetovalci.

Zamude SIP v Polavi

POLAVA — Prebivalci Polave se hudujejo, ker država telefonska služba SIP že dolga leta ni poskrbela za vzpostavitev telefonske zveze z vasjo. Krajevni ugotavljajo, da je to nedopustljiva diskriminacija

do malih gorskih vasi, ki so že od zdavnaj zapostavljene.

Pevski zbori v Šentlenartu

ŠENTLENART — Pred dnevi se je v Šentlenartu končala pevska prireditve «Tutti-cori», ki jo je organiziral krajevni pevski zbor ob sodelovanju združenja zborov naše dežele. Letošnje pomembne manifestacije so se, poleg krajevnih slovenskih zborov udeležile tudi nekatere furlanske in celo avstrijske skupine. Največ pohval je požel zbor «Pod lipo» iz Barnasa.

Predsednik tolminske občine gost Gorske skupnosti

ŠPETER — Predsednik izvršnega sveta tolminske občine Lucijan Rejec je bil gost Gorske skupnosti Nadiških dolin. Uglednega gosta sta sprejela predsednik skupnosti Giuseppe Chiuch in odbornik ter špetrski podžupan Claudio Adami. Dogovorili so se za vrsto skupnih pobud, ki jih bodo v kratkem uresničili, obenem pa so potrdili datum skupne plenarne seje, ki bo 8. junija na sedežu Gorske skupnosti v Špetru Slovenov.

Pp. občanik
21/05/1981

21. maja 1981

V BRDU V TERSKI DOLINI

Jubilejno srečanje planincev iz zamejstva in matične domovine

*Prireditev bo v nedeljo, 14. junija, na
pobudo Beneškega planinskega društva*

Deseto, jubilejno srečanje članov zamejskih planinskih društev s planinci iz matične domovine, bo v nedeljo, 14. junija v Brdu v Beneški Sloveniji. Tako so odločili pri Beneškem planinskem društvu, ki bo srečanje organiziralo. Brdo v Terski dolini so izbrali ker je ta kraj razmeroma lahko dostopen tudi za avtobuse in ker se bodo planinci iz matične domovine lahko na lastne oči prepričali, kako je bila uporabljena pomoč, ki jo je po potresu nudila SR Slovenija, oziroma Jugoslavija. V Brdu je bilo namreč zgrajeno naselje montažnih hiš, obnovljen združni dom pa še kaj.

Glede poteka prireditve same, žal še nimamo točnih podatkov o sporedu, vendar že danes lahko zapišemo, da se bo 14. junija v Brdu zbrala množica planincev iz Gorice in Trsta ter Benečije in Celovca, zlasti pa iz raznih krajev Gorenjske. Ne gre namreč pozabiti, da so pobudo za tovrstna srečanja dali prav Jeseničani, pred enajstimi leti na Vršiču.

P. Slavnik

Viljem Černo - nagrajenec OF

Beneški kulturno-politični delavec in predsednik teritorialnega odbora SKGZ za videmsko pokrajino je letos prejel visoko priznanje za svoje delo med beneškimi Slovenci, in sicer nagrado OF. Ob priliki smo imeli z njim krajši razgovor.

Ob proslavi 40. obletnice ustanovitve Osvobodilne fronte si prejel nagrado OF, kaj ti to priznanje pomeni?

Priznanje je nekako spodbuda za nadaljnje delo, čeprav lahko povem, da je že približno 20 let, kar delam za manjšino v Beneški Sloveniji ter sploh za vse Slovence v Italiji. Prav tako moram reči, da bi bili še drugi iz Benečije, kot na primer nekateri duhovniki, še bolj potrebni in zaslužni za to priznanje, kljub temu pa se mi zdi, da sem na neki način tudi jaz pripomogel k določeni razžitvi delovanja pri nas.

Se kot študent sem bil v Gorici med ustanovitelji društva Ivan Trinko, prej pa sem sodeloval v goriškem društvu Simon Gregorčič in potem po končanem študiju pri delu, ki se je pač razvijalo v Beneški Sloveniji v težkih pogojih. Izkazovati se za Slovence in delati za Slovence, je bilo v tistih časih smatrano kot nekakšno protidržavno delo. Vedno smo imeli za sabo orožnike. Tudi kadar so prišli na obisk iz Gorice ali pa iz bližnje Tolminske prijatelji, so imeli za petami orožnike, ki so zaznamovali evidenčne tablice njihovih avtomobilov ter skrbno pazili, kod hodijo.

Celo tiste prve dni, ko smo prišli

v Gorico v slovensko šolo, so na nas nekako pritiskali, tako krajevni orožniki v Benečiji sami, kot občinske oblasti. Naše matere so pozivale na sodišče, da bi jih tako ustrahovali. V začetku nas je bilo v dijaškem domu okoli 30 beneških otrok. Ustrahovanje pa je imelo svoj učinek. Marsikoga so odtrgali od nadaljnega študija v slovenskem jeziku. Ostali smo le nekateri redki, morda iz revnejših družin, drugi so se pač ustrašili. Pozneje smo preko društva Ivan Trinko začeli iskati sodelovanje z vsemi zavednimi ljudmi, jih povezovati, jim vlivati poguma. Začeli smo iskati sodelovanje z naprednimi strankami, z demokratičnimi silami, tako da smo prebili določeno izolacijo in začeli z vse krepkejšim delovanjem, zlasti na kulturnem področju.

Iz tvojega odgovora je očitno, da ste v preteklosti aktivni in zavedni beneški Slovenci veliko pretrpeli in pogoltnili marsikatero greško, vendar ste z vztrajnim prizadecvanjem marsikaj dosegli. Vprašali bi te, kakšen je položaj v Beneški Sloveniji danes v primerjavi s preteklostjo?

Predvsem bi rad priznal, da medtem ko smo morali včasih mi sami z določenimi napori iskati stike z našimi ljudmi, jih povezovati in bodriti, da so nas začeli spoznavati in se vključevati v naše kroge, se danes dogaja, da ljudje sami pridejo do naših ustanov in iščejo sodelovanje z nami, mi pa jim na stečaj odpiramo vrata. Prav tako se dogaja s strankami. Stranke spoznavajo, da smo neka sila v tem prostoru in ravno zaradi tega si tudi same želijo ustvariti svoj širši prostor tudi z našo pomočjo in sodelovanjem. V tem je tudi neko nasprotje, kajti naša skrb je, da branimo življenjske interese naše narodnostne skupnosti v teh dolinah in ob tem seveda ne moremo delovati izolirano, moramo sodelovati tudi z drugimi silami, vendar hočemo biti dejavnik, ki povezuje in ki ne dela koristi le nekaterim.

V bistvu gledaš na jutrišnji dan z optimizmom...

Mi rastemo in bomo rasti in v tej rasti bodo brez dvoma še težave in problemi. Novi problemi bodo nastajali prav gotovo tudi zaradi tega, ker si bodo v naši pluralistični družbi nekateri hoteli preko naših ustanov utirati določeno prestižno pot v javnosti, kar nam je lahko tudi v veliko pomoč in ponos, vendar ob vsem tem, ko pridejo na dan tudi določene težave. Pokazalo se je tudi, da bodo nasprotniki skušali izvesti vse pritiske, da bi nas nekako spet potisnili nazaj ali pa da bi nas spravili v težave.

Za zaključek bi te vprašali, kaj si kot človek in kot kulturno-politični delavec najbolj želiš.

Predvsem bi želel, da bi vse naše delo, ki smo ga opravili z velikimi napori pokazalo konkretne sadove, da bi ljudje okoli nas videli, da nismo delali zaman. Predvsem pa želim, da bi bila dana tudi našim ljudem možnost, da se izučijo svojega materinega jezika in to v svojem kraju, na lastni zemlji.

(Zapis A. M.)

P. duhovnik
17/05/1982

IZ BENEŠKE SLOVENIJE

PROBLEM SLOVENSKE ŠOLE EDEN GLAVNIH PROBLEMOM

Teza dveh visokošolk, ki sta zbrali in obdelali podatke iz štirih slovenskih občin v Beneški Sloveniji

Številnim diplomskim delom, ki obravnavajo razne aspekte iz stvarnosti Beneške Slovenije, se pridružuje sedaj novo delo, ki nosi podpis Laure Bergnach in Diane Sdraulig. Gre za diplomsko delo, ki sta ga predložili na pedagoški fakulteti bolonjske univerze in ki nosi naslov «Successo scolastico, stratificazione sociale, identità culturale. Indagine in quattro comuni sloveni della Provincia di Udine».

Delo je razdeljeno na pet delov. Trije prvi deli imajo bolj zgodovinski in opisni značaj ter analizirajo razne pojave, ki so prispevali k sedanjí strukturi prebivalstva ter neposredno in posredno vplivali tudi na šolsko strukturo. Gre za družbenogospodarske in politične aspekte, za jezikovne in kulturne značilnosti, za izseljevanje in demografski razvoj, za organizacijo državne šole, za šolsko populacijo ter za uspehe in selekcijo, ki jo je opravila šola.

Vse to se nanaša na občine Dreka, Srednje, Grmek in Sv. Lenart, s problemi splošnega značaja, ki pa jih jasno potrjujejo razmere na področju, koder je v rabi slovenska govornica.

Tretji del dela, ki ga sestavljajo tri zelo zanimiva poglavja, podrobno analizira odnos učnega osebja do jezikovnih posebnosti tega ozemlja. Vzbuja posebno zanimanje kakovostno bogata raziskava o tem, kaj mislijo učitelji osnovnih šol glede slovenskega narečja, seveda v odnosu do njihovega poklica, v zvezi s poučevanjem.

Brez dvoma je to raziskava, ki marsikaj pojasnjuje, posebno če pomislimo, da je 80 odstotkov tistih, ki so v dobi od 1962 do 1979 delovali na tem področju, domačih učiteljev, ljudi slovenskega jezika torej v položaju, da najbolje izkoristijo svojo govornico v didaktične namene. To pozitivno zadržanje pa zaradi dejanskega stanja v večini primerov odpove ali pa ne omogoči poglobljene pedagoške dejavnosti. Posledice so porazne (vsekakor ne zaradi posameznikov, ki kažejo vso dobro voljo) na razvoj osebnosti ter na učni uspeh šolarjev. «...Toliko stvari bi lahko povedali ali napisali — pravi neki učitelj — toda težko to prevajajo iz svojega narečja, zaradi česar pogosto raje molčijo...» Hkrati pa učitelj opazi, da «...šolarji doma govorijo v svojem narečju in tega ne bi smeli prepričati, pač pa bi morali to vzpodbujati, kajti obstajajo čudoviti izrazi, ki odlič-

pove, da dvojezične publikacije kot sta «Novi Matajur» in «Dom» prebira 70 odst. intervjuvanih, vtem ko drugi tisk pride bolj malo v poštev. Nadalje izhaja, da se lep del intervjuvanih udeležuje v slovenskih kulturnih krožkih, sodeluje npr. v programih kulturnega krožka Rečan, v programih študijskega centra Nedža 29 odst. intervjuvanih je vsaj enkrat sodelovalo na natečaju v slovenskem narečju pod naslovom «Moja vas». 16 odst. jih je sodelovalo pri «Mladi briezi», 35 odst. vsaj pri enem izmed mladinskih programov. Analiza, o kateri je govor, je zelo podrobna in se iz nje kaže tudi določena družbena stratifikacija. Ob vsem tem pa je tudi nekaj zelo pomembnih podatkov: 76 odst. mladeničev in deklet, ki so slovensko govornico uporabljali v otroških letih, jo namerava uporabljati tudi s svojimi otroki, kar 53 odst. tistih mladeničev in deklet, ki slovenske govornice niso poznali, bi jo radi uporabljali.

Kaj pa v šoli?

Kar 26 odst. šolarjev je odločno za dvojezičnost, nadaljnjih 28 odst. jih je za uporabo slovenske govornice v šoli in 46 odst. za to, da bi se v šoli uporabljala izključno italijanščina. Torej večina otrok je za rabo slovenščine.

Zanimivo je zabeležiti, da se 37 odst. dijakov višje srednje šole opredeljuje za slovensko šolo in komaj 26 odst. dijakov višjih srednjih šol je za izključno italijanski pouk.

Diplomsko delo bi sicer terjalo še temeljitejši prikaz, vendar se

bomo omejili le na to, da bi podčrtali, da je ocena dela vsekakor pozitivna, ker po našem mnenju razblini določena mnenja in določene strukturalizacije ter nam kaže, da šola in državnim organom izhod iz slepe ulice, ki je čedalje bolj nevzdržna nasproti osveščenosti mladine, ki se zaveda svoje kulturne bitnosti.

PAVEL PETRIČIČ

Pp. dnevnik
16/05 1981

Peti del diplomskega dela, ki je opremljeno s tabelami, grafikoni in odstotnimi prikazi, je namenjen «slovenskemu narečju in kulturni bitnosti. Sestavlja ga vzorčna anketa, ali bolje podatki sto mladeničev in deklet v starosti med 15. in 21. letom in ki so vsi obiskovali srednjo šolo v Sv. Lenartu. Ne da bi se poglobljali v anketo, se kaže razmeroma pozitivno, vsekakor zanimivo dejstvo, ki ga beležimo v naših dolinah v zadnjih desetih letih: nasproti šoli, ki se nikakor ne loteva težkih problemov družbe, je družba sa-

BENESKI DNEVNIK

V Špetru okrogla miza o splavu

ŠPETER — V Špetru Slovenov je Zveza beneških žen priredila okroglo mizo o vprašanju referendumov o splavu, ki jih predlagata radikalci in «Gibanje za življenje», na katero so povabile predstavnike vseh strank. Predstavitvi posameznih strankinih stališč je sledila obširna razprava, na kateri so «laične» skupine potrdile vabilo volilcem, naj se izrečejo proti obema predlogoma in za ohranitev sedanjega zakona 194.

Re. dnevnik
15/05/1982

NOV DUH V TIPANI

Po 30 letih demokršćanske uprave v občini Tipana v Slovenski Benečiji vodi sedaj občino domača krajevna lista, ki kaže nov odnos do domače kulture. Njen odbornik za kulturo Giordano Michelizza je nedavno nastopil na srečanju predstavnikov jezikovnih skupnosti v Vidmu.

Navedel je sprva netočne podatke v zvezi z vprašalnikom, ki ga je Andreottijeva vlada poslala na beneškoslovenske občine. Sedanja občinska uprava pa je s posebno resolucijo jasno opredelila posebnosti narave in duha beneškoslovenskega območja... Treba si je prizadevati, da se nihče ne bo čutil manjšina, pa čeprav to številčno je... Samo če bodo postala načela, na katera se sklicujemo, skupno bogastvo vsega naroda, ne bodo naše besede brezuspešna akademija...

ГОСПОДАРСТВО
15.5.1981

BENESKI DNEVNIK

Pobude za zaščito jezikovnih manjšin

Zahteva po zakonu za globalno zaščito Slovencev

ČEDAD — Na pobudo čedadskega ARCI in Inštituta za slovensko izobrazbo iz Čedada je bilo prejšnji petek v čedadski mestni knjižnici srečanje o temi: «Pobude za zaščito jezikovnih manjšin», ki se ga je med drugimi udeležil tudi pokrajinski odbornik za šolstvo in podpredsednik videmske pokrajine Gianpietro Sbuelz.

Uvodni poročili sta imela: za slovenski inštitut Aldo Clodig, za furlansko organizacijo «In Uajte» pa Mauro Toson. Prvi je podrobno analiziral položaj posameznih manjšin v Italiji in je predlagal delitev predlogov o zaščiti in ovrednotenju, saj že obstaja na politični ravni delitev glede posameznih pobud. Za Slovence pa ostaja prednostna zahteva o globalnem zaščitnem zakonu, ki bi ga vlada sprejela s pomenjenjem in združitvijo vseh dosedanjih zakonskih predlogov, kot to izhaja iz vseh obvez raznih predsednikov vlade in določil osimskega sporazuma.

Slovinci podpirajo pobude o sprejetju «okvirnega zakona», ki bi zaščitil vse jezikovne manjšine, za katere ni zakonskih določil in mednarodnih sporazumov. «Okvirni zakon» pa ne sme ovirati uredništve globalne zaščite za Slovence in mora ostati v točno predvidenih zakonskih omejitvah.

Direktor furlanske organizacije «In Uajte» je v svojem posegu poudaril predvsem odsotnost in pomanjkljivost krajevnih organov. Kritiziral je deželo in pokrajino, ker se premalo brigata za ovrednotenje furlanščine in je poudaril, da bi lahko krajevni organi uspešno posegli na vsem furlanskem ozemlju, če bi samo imeli dovolj politične volje.

R. dnevnik

12/05 /1981

NOVA DISKRIMINACIJA BENEŠKIH SLOVENCEV

Koliko zaprek srečuje naša narodna skupnost na svoji poti k pričakovanemu in za letošnje leto obljubljenemu zakonskemu osnutku o globalni zaščiti in s kolikšno težavo v odločujoče kroge prodira prepričanje, da je potrebno tudi beneškim Slovincem priznati takšne pravice kot goriškim in tržaškim, dokazuje sprejemanje deželnega zakona št. 20 od 23. aprila letos. Še preden je bil ta zakon, ki ustanavlja urad civilnega branilca, objavljen v uradnem boletinu dežele, je vladni komisar Marrosu s telegramom obvestil deželnega predsednika, da drugi odstavek 7. člena tega zakona («Pri organizaciji tega urada se morajo upoštevati potrebe slovenske manjšine, da se lahko izraža v svojem jeziku») velja samo za «področje, kjer je sedaj pravno priznan obstoj manjšinskih slovenskih skupin».

To pomeni, da dežela pristojnosti urada civilnega branilca ne bo smela razširiti na videmsko pokrajino, ker po vladnih zagotovilih naša skupnost (kljub neštetim dokazom svoje žive prisotnosti, ki jo priznavajo ne le levičarski ampak tudi nekateri demokrščanski, zlasti pa cer-

kveni krogi v Vidmu) v tej pokrajini ni uradno priznana.

Iz tega sledi, da bolj kot stališča demokratičnih strank in krogov za Benečijo veljajo zahteve nekega kulturnega krožka Jacopo Stellini iz Klodiča od 25. januarja letos, naj se ponovno preuči zakonski osnutek 107, ki govori o deželnih posegih v korist krajevnih jezikov in kultur, kakor tudi stališče furlanskega filološkega društva, ki nasprotuje, da bi se pripadniki vzhodne Furlanije imenovali Slovenci.

O tem vprašanju so komunistični deželni svetovalci Battello, Iskra, Pascolat in Proserpio vložili na deželnega predsednika vprašanje, če namerava deželni odbor upoštevati številne in dokumentirane zahteve, ki so izražene tudi v zakonskih osnutkih za globalno zaščito, da se vsem Slovincem ne glede na njihovo pokrajinsko pripadnost, torej tudi videmskim, zagotovi pravica rabe slovenščine v okviru pristojnosti civilnega branilca.

R. dnevnik

10/05/1981

Dijaki šole «Fran Levstik» obiskali Beneško Slovenijo

Dan pred italijanskim dnevom vstaje sta se prva dva razreda srednje šole «Fran Levstik» s Proseka in oddelka v Križu odpravila na celodnevni izlet v Benečijo, zapostavljen, za nas na žalost večkrat preveč odročen del zamejstva. Ogibamo se ga včasih, kakor se bogati ogiba reveža in mu tako ni treba primerjati in vzporejati. Ker je to sicer deželica številnih prirodnih in zgodovinskih zanimivosti, smo imeli v tem smislu napravljen program, vendar smo menili, da moramo vzpostaviti vez predvsem z ljudmi, ki tu z vso zagnanostjo delajo, da bi se naš življ ohranil.

V jutranjih urah smo se skobacali iz avtobusov in jo preko Hudičevega mostu ubrali skozi center Čedad na sedež osrednjega beneškega društva «Ivan Trinko». Tu smo se lahko iz priložnostnih besed tamkajšnje uslužbenke seznanili z dejavnostjo društva in z razvejanostjo, ki jo je kulturno življenje doseglo v zadnjem obdobju v Nadiški in Terski regiji. Med-

tem ko smo jemali na znanje ta dejstva, je marsikom oko seglo po okusni in funkcionalni opremi novega društvenega sedeža, ujeli pa smo tudi utrip bližnjega sindikalnega prizidka.

Od tu nas je požrtvovalna prosvetna delavka odpeljala po živahnem centru na sedež Novega Matjurja, glasila beneških rojakov. Urednik Izidor Predan nam je spregovoril o časopisu, delu in problemih, ki jih imajo z njim, ter zbudel v živo naš optimizem s tehtnimi dejstvi in skrbmi glede nadaljnje usode Beneških Slovencev.

Poslovali smo se od staroste Predana in se dobro uro ukvarjali s starimi časi v mestnem muzeju. Rokovanje s prijaznim direktorjem, mimohod ob slikah, starem denarju, rokopisih in inkunabulah. Nekomu so natvezli, da hranijo tu Atilovo mumijo, pa je s svojo nestrpnostjo povzročil splošno veselje.

Še kratek postanek pri langobarskem tempeljčku nad Nadižo

in tek skozi Čedad v dežju k avtobusom. In že smo v Špetru, kjer si za silo potešimo lakoto. Sredi popoldneva se s strokovnim vodičem povzpne v Landar, da poživimo čase Atilie in kraljice Vide. Preiščemo vse kotičke te edinstvene prirodne trdnjave, templja in cerkve, nakar se tako rekoč zarijemo v dolg in mračen naravni predor, ki pelje neznano kam.

Ko lazimo spet v vas, marsikdo godrnja nad vremenom in obzaluje, da se ni opremil po navodilih. Eno pa zagotovo drži: videli, slišali in spoznali smo marsikaj; odhajamo bogatejši; pri tem so odigrali glavno vlogo prizadevni prosvetni in družbeni delavci - domačini. Dragoceni ljudje, s katerimi lahko Benečija gradi jasnejšo bodočnost. Ji bomo pomagali?

DUŠAN KRIŽMAN

R. dnevnik

09/05/1981

MANJŠINA MORA BITI SUBJEKT PRI SNOVANJU ZAŠČITNEGA ZAKONA

GORICA — Delegacija skupščine SR Slovenije je včeraj na sedežu goriške pokrajine sprejela enotno delegacijo slovenske narodnostne skupnosti v Italiji, ki so jo sestavljali Ferruccio Clavora, Džmjan Paulin, Andrej Bratuž, Boris Race, Štojan Spetič in Marko Waltritsch; predstavniki slovenske skupščine so se z manjšinsko delegacijo zadržali v dolgem in prisrčnem razgovoru. Člani enotne delegacije so predstavnike skupščine SRS podrobno seznanili z življenjem in delom Slovencev v Italiji. Orisali so zakonske osnutke in predloge posameznih strank v organizaciji, pri tem pa poudarili, da je prišlo, še zlasti v okviru dela posebne vladne komisije, vedno do enotnih stališč manjšine pri vseh ključnih vprašanjih. Ob tem so člani delegacije poudarili, da manjšina odločno zavrača tako zaščito, ki bi jo diskriminirala glede na kraj, v katerem živi, ali ki bi bila osnovana na takem ali drugačnem številčnem ugotavljanju manjšine sa-

me. Poudarjeno je bilo tudi, da beneški Slovenci izrecno želijo tako zaščito, kakršno bodo imeli Slovenci v tržaški in goriški pokrajini, kajti edino tako bo skupnost v Beneški Sloveniji lahko zaživela. Člani enotne delegacije so nadalje spregovorili o nekaterih konkretnih vprašanjih in še zlasti poudarili, da bo zaščita res globalna, kadar bo manjšina z njo zadovoljna.

Predsednik skupščine SRS Milan Kučan je poudaril, da je bilo vprašanje celovite pravne zaščite slovenske manjšine eno najpomembnejših na tem obisku in da, če bi tega problema ne uredili, to ne more ostati brez posledic za odnose med deželama. Dejal je, da gre za ustavno obveznost Jugoslavije, pa tudi za ustavno obveznost Italije in obvezo, ki izhaja iz osimskega sporazuma in iz drugih mednarodnih listin. Pri snovanju rešitve tega vprašanja pa morajo biti Slovenci subjekt. «Za nas je sprejemljiva vsaka rešitev, ki bi bila zadovoljiva za Slovence v Italiji», je dejal Milan Kučan in dodal, da bi bilo nepojmljivo, če bi to vprašanje reševali na meddržavni ravni brez aktivne prisotnosti slovenske manjšine.

Kar zadeva razgovore s predstavniki deželne uprave je Milan Kučan dejal, da so bila dana zagotovila, da se dejavniki v deželi zavedajo dometa osimskih sporazumov, to je, da mora biti rešitev globalna, da ne sme biti osnovana na številčnosti manjšine v posameznih krajih.

Kučan je tudi omenil, da je bilo sproženo vprašanje recipročnosti in da je v zvezi s tem predstavnik italijanske narodnosti obrazložil zaščitne ukrepe, ki so jih sprejeli v Sloveniji. Slovenija seveda ne more razumeti recipročnosti tako, da bi svoje obveznosti mogla pogojevati z interesi Slovencev v Italiji, ker ta vprašanja v SRS rešujejo v skladu s svojimi ustavnimi določili.

Kar zadeva izvajanja osimskega sporazuma je Kučan poudaril, da smatra Slovenija ta sporazum za integralno celoto in da doslej ni bilo nobenega formalnega predloga za spremembo kakega dela sporazuma, niti v zvezi z industrijsko cono. Dodal pa je, da seveda cone ne bo mogoče ustanoviti enostransko.

Ob koncu je Milan Kučan poudaril, da seveda niti zakonska zaščita ne bo zajamčila vseh pravic manjšini, saj gre tu v veliki meri za uveljavljanje teh pravic v sprotnih človeških odnosih, je pa zaščitni zakon jamstvo, da manjšina te pravice lahko uživa. Poudaril je tudi, da je vpliv Jugoslavije oziroma Slovenije omejen, da pa bodo predstavniki matične domovine na vseh srečanjih in na vseh ravneh opozarjali na nujnost rešitve manjšinskega vprašanja. Bil je govor tudi o pristoimosti deželnega odbora in Milan Kučan je poudaril, da ne gre podcenjevati vpliva deželnih oblasti, saj se v Rimu verjetno ne bo zgodilo nič zoper voljo deželnih političnih pristojnih organov.

Rp. dnevnik

09/05/1981

Rezija v sliki, besedi in glasbi sinoči v Gregorčičevi dvorani

V Trstu že dolgo nismo imeli priložnosti, da bi se s pogledom tako dovršeno sprehodili med lepotami Rezijske doline in snežnimi vrhovi, ki jo obdajajo, da bi prisluhnili nežni govoric njenih ljudi, da bi prisluhnili njeni nekoliko enolični pesmi, a razgibani in prepolni življenjskosti in da bi se seznanili z njenimi problemi, ki jih še vse premalo poznamo. Za vse to je poskrbelo tržaško planinsko društvo, ki je v Gregorčičevi dvorani priredilo Rezijski večer. Luigi Paletti, predsednik tamkajšnjega fotoklornega društva, ki je tržaškemu občinstvu že dober znanec s številnih gostovanj, je udeležence sinočnjega večera povedel v «Roza-jansko dolino» z domačo besedo, ki ni bila za uho tržaškega Slovence vselaj povsem dojemljiva, a je iz občutene pripovedi vendarle ujelo njeno pravo nit.

Rezijska skupina je prišla prav-

zaprav v Trst predstaviti novo rezijsko planinsko pot. To bo dvajset ur dolga hoja čez obronke hribovja, ki obdaja to lepo dolino. Uredili so jo in jo še urejujejo rezijski mladinci, ki ljubijo planinstvo, predvsem pa ljubijo svojo domačo zemljo in bi jo radi tudi v tej «planinski» obliki pokazali širši javnosti. Sinoči so svoje delo prikazali v seriji čudovitih diapozitivov. Nekje v juliju, računajo, bi morala biti pot gotova in z njo tudi planinski bivač. Prikaz je, kot rečeno, dopolnjevala pripoved Luigija Polettija, ki je spregovoril tudi o zgodovini Rezijske, njenih kulturnih značilnostih, pa tudi gospodarskih in družbenih problemih, ki pestijo ljudi teh krajev. Dovolj zgovoren je že sam podatek, da je leta 1951 štela dolina 3500 prebivalcev, danes pa jih šteje samo še 1500. Mladi iščejo pač boljše življenjske pogoje. Ob tem pretresljivem podatku, je

dobra volja rezijskih planincev in njihova navezanost na domačo grudo spodbudna, kot je spodbudno in prijetno kulturno vrenje v teh krajih, vrenje, ki se je tudi na sinočnjem večeru v zgovorni obliki izkazalo ob nastopu narečne pesnice Silvane Pelettijeve ter glasbenega tria (citrašev in burkel), in plešalcev, ki so poslušalstvo povedli v folklorno bogastvo Rezijske.

Razčlenjene stavke v avtobusnem prometu

Na Tržaškem se nadaljujejo razčlenjene stavke v avtobusnem prometu: danes, 8. maja, bodo avtobusi ustavljeni od 21. do 24. ure; v torek, 12. maja, od 11. do 15. ure; v četrtek, 14. maja, prav tako od 11. do 15. ure.

Pp. obaveznik

08/05/1951

—o—

**PROF. PELLEGRINI PREDAVAL
O JEZIKOVNIH SKUPINAH**

V okviru predavanj letošnjega ciklusa Benečanskih kulturnih dnevov je v Špetru predaval prof. Battista Pellegrini, docent na padovanski univerzi, o evropskih jezikovnih skupinah, iz katerih izvira večina evropskih jezikov, te pa so latinska, nemška in slovanska. Posebej je predavatelj govoril o slovanskih jezikih in jih razdelil v tri podskupine: vzhodno, zahodno in južnoslovansko; v slednjo spadajo slovenščina, srbohrvaščina, makedonščina in bolgarščina. Glede slovenskega jezika je prof. Pellegrini dejal, da gre za zelo razvejan jezik in zato ima mnogo narečij, ki se precej razlikujejo in so prisotna v širokem obsegu v naši deželi, na celotnem ozemlju, kjer so naseljeni Slovenci. Ker se pa tu srečujejo različni narodi in jeziki, se pogosto dogaja, da se jezikovno stanje spreminja.

41

Moni Lunt, 7.5.1981

Za pravi preporod

Katastrofalni potres, ki je pred petimi leti — 6. maja in septembra 1976 — stresel Furlanijo in slovenske doline Benečije in Rezi-je, ni razgalil samo razparanih hišnih sten, ampak je odprl tudi fronto človeške solidarnosti ter močno voljo po odpravi njegovih posledic. Pa ne samo škode, ki jo je prizadejal potres, temveč tudi tiste, ki jo je povzročilo pojenjanje življenjskih moči skupnosti, ki so jo že pred potresom pestile številne težave. Sprostila se je nova človeška sila, ki je obudila prej neopazne energije. Energije ljudi, ki so ponosu dodale gotovosti, soočanje in sodelovanje; ki so omogočile iskanje in prizadevanje za odpravo čakanja v nedogled in nezaupanja ter za ustvarjanje novih vidikov družbe, osnovane na vrednotah in demokraciji, odprti za pravičnejše, bolj socialne oblike življenja.

Potrebna je bila enotnost in gotovost in slovenski ljudje so z bogastvom svojih prizadevanj, življenjskosti in moči, izvirajoče iz zemlje, ki jo je razdejal potres, stopili v službo skupnosti. Prvič so dejavno posegli pri nudenju pomoči in omogočanju nadaljnega življenja. Vzporedno z zaprtim modelom prevladovanja ki je slabo prenašal prisotnost slovenske v spletu furlanskih kultur videmske pokrajine, se je uresničeval pristnejši socialni humus, bližji tamkajšnjemu prebivalstvu. V okviru sodobne evropske zavesti se je uresničeval tvorni napor, ki je prizadete kraje spojil z njihovimi pristnimi koreninami in priznal vrednote osvobajanja kulturnega življenja, dela, sodelovanja slovenskega prebivalstva v Furlaniji, ki je v svoji zgodovini doživelo hude preizkušnje in ki je sedaj hotelo graditi in postati protagonist tudi pri premagovanju posledic potresa.

Kaj ostaja od teh naporov po novi viziji življenja? Od tolikih gesel, kot so: «Iz šotorov v hiše», «Fasim de besoi», od obljub po pozitivni proizvodni in kmetijskih dejavnosti, po sodobnih rešitvah, od redkih vrednot, ostajajo žal enake nujnosti in iste potrebe kot poprej. Ostaja potreba po ponovni pridobitvi zaupanja ljudi, po odpravi nezaupanja, porojenega v petih letih čakanja, ostaja potreba po uveljavitvi nove miselnosti, po nadoknadenju zamud, po izvajanju načrtov za obnovo, po organiziranju tkiva. Tkiva, kakršno je tisto Beneške Slovenije ki ni samo gospodarsko razdrobljeno, temveč tudi institucionalno udano v usodo pozabljenega; še vedno je potrebno tudi zdraviti bolezen izmikavanja lastnim ustavnim obvezam in odgovornostim.

Zato je torej treba zapolniti praznine, obnoviti teritorij in skušati zadostiti potrebam prebivalstva. Pričakovati je, da bodo uprave odigrale vlogo katalizatorja in pospeševalca dejavnosti za izgradnjo samostojnih in organiziranih krajevnih sil, ki se bodo snotne izražati kot aktivni subjekti prihodnosti lastne zemlje. Ni moč več nadzorovati, obljubljati, zadrževati, preprečevati, ampak je najbolj bistveno graditi, upravljati, pospeševati živ stik z ljudmi, ki ohranja spojo istovetnost, ki hoče rasti, ki želi svoj preporod. predvsem preporod potresenih hribov Beneške Slovenije in Rezi-je.

Letos, ko bo zapadel državni zakon o zagotovitvi skladov za obnovo, obstaja še vedno nesvremenjena potreba po okvirnih izbirah, ki bi lahko sprožile vsestranski

zgodovinsko resničnostjo življenja in usmerjeni k podpiranju šibkejših struktur, posebno tistih na slovenski zemlji, doslej vse preveč odrinjene ob stran. Programske smernice morajo dajati odgovore na vrsto problemov, ki bodo znali preobraziti ozemlje Beneške Slovenije iz mrtvega kota v sodobne razvite oblike gospodarskega in socialnega življenja, z zagotovitvijo socialnih in teritorialnih služb ter uporabo slovenščine v institucijah. Slavenci v Benečiji so že podali nekaj primerov odgovora na izčrpanje gospodarskih virov na slovensko govorečem območju videmske pokrajine tako, da so se v najbolj kritičnem obdobju zagrizli v pobude, kakršne so Veplast, Hobles, Beneco, ki temeljijo na proizvodnem sodelovanju in izražajo nove elemente v strategiji preporoda.

S strnitvijo okrog idej in pobud, ki premagujejo ovire za uresničevanje posebnih pravil zaščite, ne bo praktično uresničeno samo ustavno določilo, temveč predvsem nazorna demokratična politika in pluralistična kultura, ki bo opredelila nove oblike družbenih, kulturnih in etničnih prizadevanj, sposobnih premagati sedanje elemente pasivnosti, krize in odrinjenosti. Vse to pa bo dalo pomen in potencialnost slovenski naravni resničnosti, ki se bo prevedla v izraz svobode svojega jezika in v nagnjenost k razumevanju in delovanju za človeške vrednote teh dolin.

S to vlogo je neločljivo povezana nujnost globalnega načrtovanja, ki bo ob preučitvi proizvajalnih, podjetniških vidikov in zaposlitvene strukture, speljala spontane elemente preporoda k ciljem, potrebnim za uravnoteženje sedanje strukture v razvoju. Obstoječi deželni zakoni za potresna področja s svojimi merili tehnične in gospodarske primernosti, z inflacijo in s težavami podjetij, da bi se jim prilagodila, ne morejo uresničiti konkretnih posegov na naših najrevnejših in najbolj prizadetih območjih, prav zaradi njihove prevelike splošenosti. Prav v Beneški Sloveniji in Rezi-ji pa ima v operativnih terminih rekonstrukcija porušeni stavb in tistih, ki jih je mogoče popraviti, prioriteto za območja brez storitev in delovnih mest ter v terminih gospodarskega in socialnega razvoja in zaščite etnično-kulturnih značilnosti, pred seboj še dolgo pot.

V Mažerolah, v Tipani, v Rezi-ji, Bardu, Subidu in Čeneboh, v Azli in po drugih slovenskih dolinah je delo za reševanje in sanacijo v zamudi ali upočasnjeno. Še več: očitno je popuščanje začetnega idealističnega zagona, kar prebivalstvu zagotovo ne daje sredstev, ki bi mu omogočila premostitev težav, ki izhajajo iz hribovskega okolja in zgodovinske zanemarjenosti. Danes pa ne moremo več sprejemati gospodarstva, ki sloni na pomoči in podporah, na pomanjkljivem ravnotežju. Pot si utira zahleva po jasnih ciljeh za vsako dolino posebej v okviru splošnih razvojnih smernic obmejnega območja Beneške Slovenije, kot je zapisano v osimskem sporazumu.

Naše vasi torej nečesto ostati zgolj zatočišče ali prenočišče. temveč se hočejo spremeniti v skupnosti, ki naj bi bile odraz lastnih interesov in dejavnosti ter zaščitne slovenske človeške, družbene in kulturne istovetnosti, kot elementa, ki opredeljuje preporod in de-

P. dnevnik
6/05/1982

PRIMORSKI DNEVNIK

5. maja 1981

Stran 8

Za SFRJ Ziro račun 50101-603 45361 «ADIT» DZS 61000 Ljubljana
Gradišče 10/II. nad., telefon 22207

Oglosi Ob delavnikih: Irgovski 1 modul (šir. 1 st., viš. 43 mm)
27.000 lir. Finančni 900, legalni 800, osmrtnice 300, sozida
400 lir za mm višine v širini 1 stolpca Mali oglosi 200 lir beseda.
Ob praznikih: povisek 20%. IVA 15% Oglosi iz dežele Furlanije-Juljske
krajine se naročajo pri oglasnem oddelku ali upravi, iz vseh drugih dežel
v Italiji pri SPL.

Odgovorni urednik Gorazd Vesel

Izdaja in tiska ZTT first Član italijanske zveze časopisnih založnikov FIEG

redništvo, uprava, oglasni oddelak,
RST, Ul. Montecchi 6, PP 559 Tel. (040) 79 46 72 (4 linije)
odružnica Gorica, Drevored 24 Magglo 1 — Tel. (0481) 8 33 82 - 57 23
oročnina
esečna 7.000 lir — celoletna 84.000
SFRJ številka 5,50 din, ob nedeljah 6,00 din, za zasebnike mesečno 80,00,
letno 800,00 din, za organizacije in podjetja mesečno 100,00, letno 1000,00.
ostni tekobci račun za Italijo Založništvo tržaškega tiska, Trst 11-5374

OBNOVITEV KRVAVE TERORISTIČNE DEJAVNOSTI V ŠPANJI PO KRATKEM PREMORU

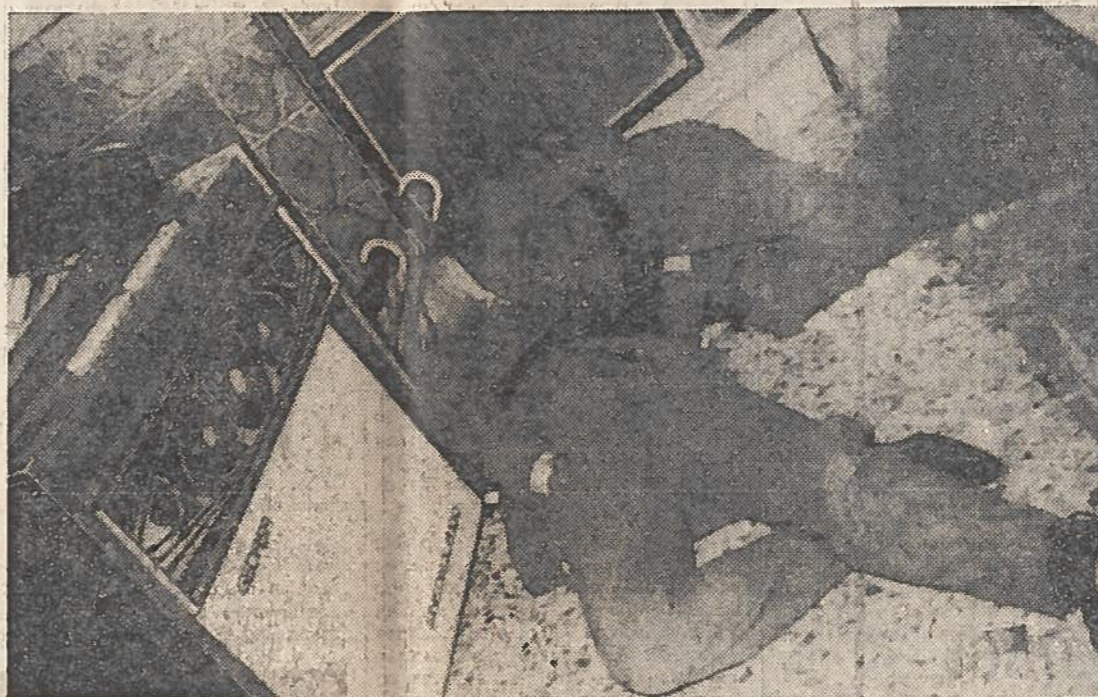
GENERAL IN TRIJE POLICIJSKI AGENTI UBITI V MADRIDU IN V BARCELONI

V dveh atentatih, ki jih pripisujejo organizaciji «Grapo», tudi 5 ranjenih, med katerimi 2 terorista

MADRID — Po kratkotrajnem emoru (zadnji atentati so bili v likovnem tednu v Baskiji) se v Španiji razvija teroristična javnost. Obračun dveh skoraj sošnih terorističnih akcij, ki so jih izvedli včeraj pripadniki skrajševičarske organizacije «Grapo» španskih političnih krogih pa sujo, da so njeni pravi navdiholci v desnici) v Madridu in Barceloni je naslednji: štirje mrtvi in tri ranjenih. Najbolj znana žrtev entata je general Andres Gonzalez De Suso, ki je bil nekaj časa čelnik tiskovnega urada na oambnem ministrstvu. Priletnega (star je bil 63 let) arrijskega generala je ustrelila

dvojica mladih teroristov v Madridu ob 9.30 uri, ko je vstopal v službeni avtomobil pred domom v Calle Hermosilla. Z morilecema se je spopadla policijska patrolja, ki je vsem privozila, pri čemer je bil ubit tudi 28-letni agent Ignacio Garcia, ki mu je pa uspelo raniti enega od teroristov; preden sta zbežala, kot je storil pajdaš, ki ju je čakal v avtomobilu, med streljanjem pa so bili ranjeni tudi trije mimoidoči, med katerimi eden huje. Ranjeni terorist, ki ga je policija istovetila za 28-letnega Emilia Avelina Gomezja, se je skrivil v bližnjo garažo, a je bil v oboroženem spopadu s policijo še večkrat za-

det, med drugim v glavo, zaradi česar so ga po zajetju nujno operirali in še ni znano, ali bo mogel preživeti. Drugi morilec, ki naj bi bil Miguel Angel Bergado, se je zatekel (verjetno ranjen) v rov podzemne železnice in ga varnostnim silam še ni uspelo ujeti, kot tudi ne Alfonsa Gonzalesa Cambra, ki je zbežal z avtom, kljub cestnim blokom, ki jih je policija postavila v mestnem središču in ob glavnih vpadnicah. Hladnokrvni atentat so izvedli člani omenjene organizacije približno uro pozneje v Barceloni, ko sta v delavski kombinezon oblečena mladeniča ustrelila v nekem baru uniformirana policista, katerima sta pred begom pobrala tudi orožje. Žrtvi sta policijski narednik Justiano Fernandez in agent Francisco Montenegro, oba pri 40 letih in družinska očeta. Po prstnih odtisih so preiskovalci ugotovili, da je eden od morilcev Francisco Lheira Oliveira, član «Grapa», medtem ko sumijo, da mu je pomagal Enrique Cerdan Calixto, eden izmed voditeljev teroristične organizacije, ki mu je uspelo leta 1979 zbežati iz zapora. Novi pojavi krvavega terorizma so močno vznemirili špansko javno mnenje, še pretreseno od nedavne ga poskusa desničarskega državnega udara. Včerašnja atentata so odločno obsodile vse politične stranke, ki so izrazile zaskrbljenost nad učinki takih dejanj na demokracijo v Španiji.

Pripadnika španske policije Guardia civil ležita v kotu bara v Barceloni, kjer so ju včeraj zjutraj hladnokrvno ustrelili teroristi organizacije «Grapo», ki je izvedla tudi atentat v Madridu. (Telefoto AP)

OSREDNJA PRVOMAJSKA PROSLAVA ZDRUŽENA S 60. OBLETNICO «LABINSKE REPUBLIKE»

Pred 60 leti so se v labinskem premogovniku rudarji dvignili proti fašističnim oblastem

Predsednik Zveze sindikatov Jugoslavije o pomembnosti te izvirne oblike samoupravljanja za nadaljnje delavske boje - Ocena današnjega stanja: poudarek tudi na prijateljskih odnosih med Italijo in Jugoslavijo - Spomin na predsednika Tita

LABIN — V začetku marca 1921 so rudarji v Labinu, majhnem istrskem mestecu začeli s splošno stavko. Približno 2000 ljudi je stavkalo proti fašističnemu nasilju in protestiralo zaradi udara fašistov v delavsko zbornico v Trstu in zaradi napada na sindikalnega voditelja reških rudarjev Ivana Pipana. Rudarji v Labinu so takrat zasedli premogovnik, organizirali odbore za obrambo rudnika pred fašisti in organizirali tudi «rdečo stražo», ki je skrbel za

premogovniku. Z njimi je bilo solidarno skoraj vse prebivalstvo, uživali pa so tudi solidarnost številnih kmetov iz okolice Labina. Na to akcijo rudarjev, ki so bili sindikalno organizirani že vrsto let, vse od avstro-ogrske uprave, so italijanske oblasti odgovorile z splošnim napadom na rudarje, do katerega je prišlo 8. aprila 1921. Takrat je prišlo do ostrih spopadov in rudarji niso mogli vzdržati številčne premoči italijanske vojske in policije.

«Jasno je, da v tem sovražnik ne bo nikoli uspel, vendar to ne pomeni, da ne smemo biti budni in oprezní», je poudaril Potrč. Velik del svojega govora je Miran Potrč seveda namenil predsedniku Titu, ki je pred desetimi leti govoril prav na labinski prvomajski proslavi. Ko je govoril o prvomajskem razpoloženju vseh delavcev, jugoslovenskih narodov in narodnosti, je tako dejal, da je to razpoloženje žal okrnjeno, ker ni več predsed-

načrtovalca naših vojnih zmag in zmag v dobi miru». Prvič proslavlja Jugoslavija 1. maj brez Tita, in to prav zdaj ko slavimo 40. obletnico revolucije, v kateri je jugoslovenske narode in narodnosti vodil prav Tito. «Opogumlja in radosti pa nas spoznanje, da je Titovo delo sveže in neizsahljivo ter da odločno in dosledno nadaljujemo pot, po kateri nas je vodil on. Njegovo nemihljivo delo, njegove misli in ideje, naši novi vsestranski uspehi in zmage so za-

ziral tri skupine glede na narode, ki jih sestavljajo in na ozemlja, na katerih živijo, pri tem pa je še zlasti prikazal zgodovinsko evolucijo, zaradi katere so nekateri jeziki v celoti pridobili status jezika, kot na primer makedonščina, drugi pa ga počasi izgubljajo, kot je provansalsčina.

Govornik je pobilje obravnaval vprašanja slovenskih jezikov, ki jih je razdelil v tri podskupine: vzhodnoslovensko, zahodnoslovensko in južnoslovensko. V to zadnjo skupino je vključil slovenščino, srbohrvaščino, makedonščino in bolgarščino. Kar zadeva slovenščino je prof. Pellegrini dejal, da gre za zelo razvejan jezik, kar pomeni, da ima mnogo narečij, predvsem na gorskih področjih. Ni se torej treba čuditi, če je mnogo narečij tudi v tistem delu dežele Furlanije - Juljske krajine, kjer živijo Slovenci. Tu je več krajevnih narečnih variant: koroška v Kanalski dolini, rezijska, beneška v Terski dolini in v Nadiških dolinah, briška in kraška. Prof. Pellegrini je tudi prikazal, kako se jezikovno stanje lahko spreminja v stičiščih med dvema narodoma, za kar je navedel vrsto konkretnih primerov.

Po koncu predavanja se je razvila zanimiva razprava, v kateri je prišlo do izraza nekaj zanimivih aspektov: Pellegrini med drugim dvomi, da bi bil pouk krajevnega narečja v soli koristnejši od pouka slovstvenega jezika.

Umrli arhitekt Boris Kobe

LJUBLJANA — V 76. letu starosti je umrl priznani arhitekt, slikar in pedagog Boris Kobe, avtor mnogih spomenikov revolucije: v Ljubljani, Trbovljah, Vrhniki, Podlublju, Sv. Urhu, Gradcu, (Avstrija), Dražgošah, Kamni Gorici pri Radovljici, Pogoniku, Gragatušu in drugod. Kobe se je rodil leta 1905

ZARADI VLOGE OBEH DRŽAV V LIBANONU

Sirsko-izraelska kriza ahko preraste v spopad

imen spotike sirske rakete v Libanonu - ZDA pozivajo Izrael k rpnosti - V južnem Libanonu premirje med vsemi vojskujočimi

TEL AVIV — Siro-izraelska kriza zaradi vloge obeh držav v Libanonu je prešla v odločilno obdobje. Danes namreč poteče «diplomatski rok», ki ga je Beginova vlada Reaganovi administraciji, poskusi po diplomatski poti doiti umik protiletalskih raketnih terij, ki jih je sirska armada nastila v srednjevzhodnem Libanonu, potem ko so izraelska letala strelila dva sirska helikopterja in streljevala položaje sirske vojske na libanonskem ozemlju. Politični opazovalci upajo, da bo

Edina spodbudna vest ob vsem tem rožljanju z orožjem je prekinitve ognja v južnem Libanonu, ki je stopila v veljavo sinoči ob polnoči. Premirje je dosegel poveljnik UNIFIL (Mednarodnih sil OZN v južnem Libanonu) general William Callaghan. Na premirje so pristali Izraelci, separatistične desničarske sile libanonskega majorja Hadada in vse palestinske organizacije tega območja. Šibka točka tega sporazuma pa je ugotovitev, da so ga sklenili v petek, ko še ni izbruhnila «afera» o sirske protiaeronskih

J.S. 1989

primorske novice

Viljem Černo

rojen: 24. julija 1934 v Bardu v Terski dolini
predlagatelj: Slovenska kulturno gospodarska zveza

Izhaja iz zahodnega dela Beneške Slovenije. Po italijanski osnovni šoli v Bardu je obiskoval v Gorici slovensko strokovno šolo, srednjo šolo in učiteljsko šolo.

Po maturi je študiral na filozofski fakulteti tržaške univerze, kjer je leta 1968 diplomiral iz leposlovja.

Sprva je že med visokošolskim študijem služboval kot izredni učitelj v raznih krajih (Bardo, Čenta, Longriacco, Ciserris, Viškorša). Nato je po odsluženju vojaškega roka nadaljeval s poučevanjem kot redni učitelj v Pontebbi in v rojstnem Bardu. Od leta 1969 dalje je redni profesor zgodovine in zemljepisa na nižji srednji šoli v Čenti.

Je znan kulturni in družbenopolitični delavec med Slovenci v Italiji, eden izmed glavnih in najuglednejših voditeljev med Slovenci videmske pokrajine. S pionirskim delom je odločilno prispeval k nastanku najrazličnejših pobud na šolskem, kulturnem in družbenopolitičnem področju. Bil je med ustanovitelji kulturnega društva Ivan Trinko v Čedadu in od leta 1973 do 1979 njegov predsednik. Kot občinski svetovalec v Bardu (od leta 1964) in član gorske skupnosti terskih dolin se je učinkovito zavzemal za potrebe krajevnega prebivalstva, pri čemer je bila njegova stalna skrb za gospodarski in kulturni razvoj Slovencev videmske pokrajine. V tem pogledu je bil še posebno dragocen njegov doprinos po potresu 6. maja 1976. Njegova dejavnost se ne omejuje le na videmsko pokrajino, ampak zajema ves slovenski prostor. Je dolgoletni član izvršnega odbora SKGZ in podpredsednik SLORI od ustanovitve. Za dragocen doprinos pri spodbujanju kulturnega življenja med Slovenci v Italiji mu je ZKPO Slovenije podelila odličje Svobode leta 1973.

Cividale : Serata della poesia slovena.

1981

Presso la sede del circolo culturale "Ivan Trinko" a Cividale si e' svolta giovedì 9 aprile la seconda serata, organizzata nell'ambito dei corsi di lingua e cultura slovena, dedicata alla letteratura, con la partecipazione di quattro poeti contemporanei sloveni della regione Friuli-venezia Giulia: Miroslav Košuta, Marko Kravos, Aze Mermolja e Marij Čuk.

Nella prima serata il prof. Marino Vertovec aveva esposto le linee della storia e dei caratteri della letteratura slovena. Nella serata dedicata alla poesia ~~M~~ Vertovec ha sottolineato il contributo dei poeti della Regione alla poesia contemporanea slovena e l'interesse che la stessa cultura regionale riserva alle manifestazioni letterarie degli sloveni.

Dopo questa annotazione vi sono state aggiunte annotazioni biografiche e bibliografiche, la parola e' passata ai poeti che hanno letto e commentato ai corsisti alcune loro opere. Košuta ha evidenziato gli aspetti autobiografici dei suoi brani giovanili nei quali ha inserito motivi dedicati alla Slavia friulana; Kravos ha letto i propri "giochi" poetici, in cui il poeta opera sulla parola suggerendo connotati politici attraverso l'allusione. E' toccato quindi ai piu' giovani: Mermolja, che ha mostrato le difficoltà del poeta di trasformare in linguaggio comune l'espressione poetica, anche di fronte ad aspetti noti e consueti; poi Čuk, che ha inteso approfondire il rapporto dell'uomo con gli eventi vitali come l'amore e la morte. I corsisti hanno apprezzato la serata riproponendosi di ampliare i propri orizzonti culturali con gite di istruzione e partecipazione a serate teatrali a Trieste.

Pavel

Zaključena revija »Primorska poje«

»Prav tu na Trbižu smo se zbrali, v tem kraju, kjer koroški rojak stisne roko Gorenjcu in Primorcu, tu, kjer se srečujejo tri kulture slovanskih, germanskih in romanskih narodov« je dejal na začetku svojega govora Salvatore Venosi na zaključnem koncertu revije Primorska poje, ki je bila prvič v Kanalski dolini. S tem koncertom se je tudi zaključila letošnja serija koncertov, na katerem so nastopali zbori iz domovine in zamejstva.

Profesor Salvatore Venosi, ki se že dolga leta ob rami župnika Maria Gariupa in drugih bori na tem koščku slovenske zemlje za najelementarnejše pravice svojih rojakov in je torej med tistimi, ki so duša na-

rodnemu preporodu Kanalske doline (med drugim je tudi član deželnega tajništva Slovenske skupnosti) je nadaljeval: »Nismo še pozabili na lepe trenutke, ki smo jih pred mesecem doživeli na podobnem pevskem srečanju »Koroška poje« v Domu glasbe v Celovcu, ko imamo spet na tem koščku koroške zemlje prav tako pomembno pevsko prireditel.« Venosi se je v nadaljevanju spomnil zaslužnih mož, ki so v tej dolini ohranjevali naš jezik z velikimi žrtvami. Navedel je zdravnika Alojzija Dolharja, nadškofa Sedeja, Lojzeta Bratuža, Mirka Fileja, župnike Kuharcka, Cesarnija, Staniča, Matevžiča, Monkarja, Viktorja Kosa, Rafka Premrla in Jožeta Simica.

Zaključil pa je s stavkom, ki ga je na koroški reviji Koroška poje izrazil avstrijski državni predsednik Kirschlaeger, ko je dejal »Koroška naj vedno poje«; prav tako je dejal Venosi, naj velja za nas geslo »Primorska naj vedno poje«.

Med gosti pa smo lahko našli vrsto uglednih kulturnih osebnosti in predstavnikov upravnega in političnega življenja. Naj omenimo le predsednika deželnega sveta Collija, trbiškega podžupana Jožefa Kravino, generalnega konzula SFRJ Cigoja, števerjanskega župana Stanislava Klanjščka, predstavnika SZDL iz Ljubljane Danila Turka, tajnika Slovenske skupnosti Marjana Terpina, predsednika SKGZ Borisa Raceta, predsednika PEN kluba Bogdana Počučnika in seveda vrsto drugih.

Moremo reči, da je uspeh tega koncerta v Kanalski dolini v prvi vrsti sad dolgoletnih naporov in žrtev prav takih ljudi kakor sta neustrašna pobudnika Venosi in župnik Gorjup, katerima gresta vsa naša solidarnost in priznanje.

Ilon List 30. 4. 1981

BENEŠKI DNEVNIK

Uspešno študijsko letovanje otrok beneških izseljencev

Seznani so se s slovenskimi kulturnimi običaji krajev, iz katerih prihajajo njihovi starši

SPETER SLOVENOV — Skupina otrok slovenskih emigrantov, ki delajo v Švici in Belgiji, je končala večdnevno študijsko letovanje v Beneški Sloveniji. Letovanje je organizirala videmska pokrajina v sodelovanju z Združenjem slovenskih emigrantov iz Furlanije - Julijske krajine, deželnim odborništvom za delo in izseljeniška vprašanja ter videmskim pokrajinskim odborništvom za kulturna vprašanja.

Skupina otrok, ki je stanovala v novem špetrskem dijaškem domu, je bila zelo zadovoljna s širokim programom obiskov in kulturnih prireditev, s pomočjo katerih je spoznala tudi lastne kulturne korenine in narodnostne. Otroci beneških emigrantov so se obenem seznanili tudi s sedanjimi razmerami v teh krajih in s celotno problema-

tiko narodnostnega vprašanja, ki je tesno povezana z gospodarsko nerazvitostjo beneskih dolin.

V tem okviru je imela še poseben pomen predstavitev knjige Romana Firmanija «L'ultima valle - Zadnja dolina», v kateri je beneški pisatelj opisal življenje emigrantov. Skupina mladih si je med bivanjem v Beneški Sloveniji ogledala njene najpomembnejše zanimivosti. Pokrajina jim je med drugim organizirala izlete na Matajur, Sveto goro, v Čedad, Bardo, Fojdo in v Rezijsko, kjer so se lahko pogovorili s prebivalstvom in se tudi tako seznanili z življenjskim utripom Beneske Slovenije. Obenem so si tudi ogledali plese Beneške folklorne skupine in Rezijske folklorne skupine ter poslušali Nediške puobe.

Glede teh študijskih počitnic otrok beneških emigrantov, ki so prav gotovo popolnoma uspele, saj so se sami udeleženci zavzeli za njihovo ponovitev in tudi podaljšanje, velja še povedati, da so bili člani Združenja slovenskih emigrantov iz FJK v stalnih stikih z mladimi in so jim tako omogočili, da so lahko čimveč odnesli.

R. dnevnik
11. 07. 1982

MOZAIK

Podobe beneških dolin

V petek so v Beneški galeriji v Špetru odprli razstavo letošnjega tretjega mednarodnega slikarskega ex-tempora na temo podob iz beneških dolin. Tokrat se ga je udeležilo več kot 60 slikarjev iz Furlanije-Juljske Krajine, Koroške in Slovenije.

Kulturno delo v Benečiji

Ta slovenska pokrajina v sosednji deželi Furlaniji Julijski krajini se nahaja v najtežjem položaju med vsemi tremi pokrajinami, kjer v Italiji živi slovenski živelj

Če hočemo razumeti današnji kulturni trenutek v slovenski Benečiji, je treba opozoriti na nekaj stvari, ki imajo odločilen pomen in so obenem glavno zaviralno, da se kulturno in prosvetno življenje v tej pokrajini ob naši jezikovni in narodnostni meji na zapadu (od Goriških Brd do Kanalske doline), še danes ne more razvijati tako, kot se denimo v tržaški ali goriški pokrajini. Cela vrsta težav je, so poudarili na letošnjem občnem zboru Zveze slovenskih kulturnih društev v Italiji. V tem zapisu bomo

poskusili opozoriti le na nekatere najbolj pereče, ki pravzaprav predstavljajo še tistim entuziastom za kulturno delovanje med beneškimi Slovenci hude ovire.

Na prvem mestu moramo opozoriti na svojevrstno in domala samobitno razvojno pot, ki so jo izbrali tamkaj delujoči kulturni animatorji in organizatorji. Pogojena je iz zgodovinskih razmer, v katerih se že stoletje nahajajo tamkaj živeči Slovenci in predvsem gospodarskih in politič-

nih razmer sedanjega časa. Benečani se pravzaprav še dandanes niso odločili, kakšna naj bo njihova kulturna pot, kako naj jo načrtujejo, kako naj po njej stopajo, da bi dosegli namen. Pri jskanju le-te nastopajo resne težave tudi zato, ker narodnostna duša Benečanov še ni dovolj zreła in oblikovana ali bolje rečeno, da so jo tuji s takimi in drugačnimi pritiski po svoje prekvasil, da danes ni več sposobna v celoti sprejemati slovenske kulturne tvornosti. To je tudi razlog, da se vse kulturno in tudi sicerne življenje odvija v benečanskem narečju. Zavaljo njega morajo kulturni delavci vsako stvar popolnoma sami predelati in zapisati od prve do zadnje črke z željo, da bi bili razumljeni in razumljivi. Ob tem pa se neprestanobojijo, da ne bi morda naredili s tem večje napake, kot jo delajo danes, ko tako vztrajno iščejo svojo specifično in zato tudi toliko težjo pot v kulturi.

S tem problemom je najbolj tesno povezano tudi pomanjkanje slovenskih šol. Vsi kulturni delavci, ki danes delujejo na področju slovenske kulture, so zrasi v italijanski kulturni sferi, se šolali v italijanskih šolah. V slovensko kulturo so se vključili šele pozneje. Poleg teh dveh resnično hudih težav in zavor pa jih je še cela vrsta drugih, ki konec koncev kažejo tudi na mačehovski odnos države in pokrajinskih oblasti do kulturnega snovanja njihovih državljanov neitalijanske narodnosti. Tu je izredno pereče vprašanje prostorov, v katerih naj bi se odvijalo kulturno življenje. Le redka društva se lahko pohvalijo, da imajo prostore (v Režiji, Lesah in upravni prostori društva Ivan Trinko v Čedadu). Povsod drugod se kulturno življenje odvija po domovih ali po župniških naprednih in narodnostno osveščenih duhovnikov. Če k temu dodamo še obupno pomanjkanje ustreznih strokovnih kadrov za delo z društvi, pa to, da za dolgoletni trud na tem področju še nihče ni prejel ne kakega priznanja ali nagrade, je slika popolna, čeprav bi lahko naštevali še nekaj zaviralnih momentov, ki bolj oblačijo kot vedrijo kulturno snovanje v slovenski Benečiji. Popolnoma verjamemo benečankam Alda Clodiga, ki je dejal, da je

v Benečiji toliko problemov, ki jih je treba rešiti, da ostaja kultura vedno pepelka, hvaležna za vsako drobtinico, ki jo dobi.

Najstarejše društvo je Ivan Trinko iz Čedada, ki je bilo in je še vedno najpomembnejši kulturni osveščevalec in povezovalac Slovencev. V sodelovanju z drugimi beneškimi društvi organizira znane prireditve: dan emigranta, kulturno srečanje na Kamenici, večer slovenske kulture v Čedadu. Tudi društvo Rečan iz Les pripravi več prireditev na leto: Sanjam beneške pesmi, praznik sv. Jakoba v Klodiču, navadno tudi gosti revijo Primorska poje. Studijski center Nedža iz Špetra vsako leto organizira natečaj za spise Moja vas, letovanje otrok Mlada brieza in cikluse specializiranih predavanj in pogovorov Benečanski kulturni dnevi. Center za kulturne raziskave iz Barda ima tudi svoje prireditve, pred letom dni pa je odprl muzej ljudske kulture, odlini te vrste v Benečiji. Poleg omenjenih delujejo tudi društva Lepi vrh iz Ukev, Naše vasi iz Tipane, Hum iz Tarbija, Studenci iz Špetra. Nekatera društva in skupine predstavljajo širši pomen. Tu so na primer folkloristi iz Režije, folklorna skupina iz Nadiških dolin in najmlajša iz Ukev. Že deset let deluje tudi beneško gledališče, ki ob pomoči SSG Trst opravlja pomembno kulturno delo med beneškimi Slovenci. Tu je še Društvo beneških umetnikov, ki je z lastnimi močmi postavilo na noge Beneško galerijo, v kateri razstavljajo sami ali pa tudi Slovenci iz matične domovine kot tudi italijanski umetniki. Med pomembnejšimi zbori, ki se večkrat predstavijo tudi v matični domovini, redno pa so tudi gostje revije Primorska poje, so Rečan iz Les, Nadiški poubi iz Podbonesca, Pod lipo iz Barnasa in Planinka iz Ukev.

V Špetru predstavili Firmanijevo knjigo

ŠPETER SLOVENOV — Zveza slovenskih beneških emigrantov je prejšnjo soboto pripravila v novem špetrskem dijaškem domu predstavitev knjige beneškega pisatelja Romana Firmanija «Zadnja dolina». O knjigi je govoril novinar Giorgio Banchig, ki je poudaril zgodovinske in avtobiografske karakteristike Firmanijevega dela. Roman, ki opisuje življenje mladeniča v neki vasi pri Podbonescu, vsebuje namreč tudi veren opis težkih življenjskih razmer v Beneški Sloveniji v obdobju prve svetovne vojne. Edini izhod iz teh razmer je izseljevanje.

Zvečer so nastopili bratje Safinga, ki so zapeli dve pesmi iz Mlade brieze in pevski zbor «Nediški puobi» iz Podbonesca, ki ga vodi učitelj Chiabudini. Prireditev, na kateri je bila prisotna tudi skupina otrok beneških izseljencev, ki se v organizaciji videmsko-pokrajinskega muhi na nekajtedenskem obisku v Špetru Slovencev, so zaključili s plesom ansambla iz Kozce.

P. dnevnik
09.07.1982

BENEŠKI DNEVNIK

Socialisti za zaščito beneških Slovencev

ŠPETER SLOVENOV — Socialisti Nadiskih dolin, Terske doline in Rezijske so v soboto, 19. junija, organizirali v Špetru Slovenov konferenco o vprašanih pravnega varstva slovenske manjšine v Italiji, o čemer smo že poročali. Tokrat bomo v skrčeni obliki predstavili poseben dokument krajevnih sekcij socialistične stranke, ki ga je na konferenci prebral Valentino Noacco.

Socialisti najprej ugotavljajo, da italijanska država 120 let po prihodu v videmsko pokrajino še ni izpolnila obvez do slovenskega prebivalstva. S spremembami zgodovinsko-političnih pogojev se je spreminjala tudi taktika raznarodovalne politike. Fašistične plenilce slo-

bi mogli izključiti prisotnosti Slovencev, sicer le občasne in nomadske.

Ko nekateri napovedujejo takšno usodo slovenske manjšine v teh krajih, je pravi čas, da se najbolj odprte politične sile italijanske družbe jasno zavedajo pomena tega preizkusa za italijansko družbo. V FJK ima zaščita neodtujljivih pravic narodne manjšine še poseben pomen, ker se ta dežela ponaša z gesli »dežela most« in »najbolj odprta meja v Evropi«.

Slovenec v videmski pokrajini je treba v okviru zaščite njihovega statusa vrniti tudi zgodovinske pravice po samoupravi in vlogo posredovalca med furlanskim in slovenskim. Vrniti jim je treba

krajev, ki so se preselile v bližnje nižinske občine, oziroma so se izselile v tujino.

Slovenski jezik mora dobiti domovinsko pravico v državnih šolah tudi v Beneški Sloveniji in se je treba zavzemati, da bi se čimbolj približali dvojezičnosti.

Socialisti ugotavljajo, da izobra-

zevanje v slovenskem jeziku ni dovolj. Treba bo namreč začeti s slovenskim narečjem v vzgojnovarstvenih ustanovah in nato nadaljevati z uporabo obeh jezikov. V mešanih področjih bi morali poučevati slovenščino kot drugi jezik. Pri deželi bi bilo treba ustanoviti posebno nadzorno komisijo za ta vprašanja.

LANGOBARDI SO PRIŠLI IN ODŠLI

Beneška Slovenija je

Na splošno prvenstvo ni pokazalo (Zgonik) VALTER KOBAL

Utrčeval v sam vrh. Potek prvenstva je tako moja predvidevanja potrdil, saj so Brazilci, pa tudi Argentinci, pokazali preveč individualne igre, da bi lahko računali na najvišje mesto.

smemo namreč pozabiti, da imajo naši nogometaši tudi veliko podporo družbe, kateri pa s svojo igro ne vrtajo lega kar ona vanje vraga

Med vsemi reprezentancami sta mi bili doslej najbolj všeč francoska in poljska. To sta moštvi, ki predvaja izredno lepo kolektivno igro, kateri se podrejajo vsi posamezniki v moštvu. Moram pa reči, da sta jugoslovanom, saj je igral mnogo v moštvu.

Do sedanjih del svetovnega prvenstva potekal kar v igri tice, me evropske reprezentacije (z delno izjemo Italije v zadnjem nastopu) niso preveč navdušile ker igrajo, za moj okus, preveč prachunano; bolj pa so mi bili všeč noameričani, in med temi sem duras celotno bolj privoščil zmago

Mnenja sem, da je dosedanjih del svetovnega prvenstva potekal kar v igri tice, me evropske reprezentacije (z delno izjemo Italije v zadnjem nastopu) niso preveč navdušile ker igrajo, za moj okus, preveč prachunano; bolj pa so mi bili všeč noameričani, in med temi sem duras celotno bolj privoščil zmago

Do sedanjih del svetovnega prvenstva potekal kar v igri tice, me evropske reprezentacije (z delno izjemo Italije v zadnjem nastopu) niso preveč navdušile ker igrajo, za moj okus, preveč prachunano; bolj pa so mi bili všeč noameričani, in med temi sem duras celotno bolj privoščil zmago

Prijemski listnik
07.07.1982

Otroci emigrantov na obisku v Špetru

SPETER SLOVENOV — v novem dijaškem domu v Špetru Slovenov so pred dnevi sprejeli prve goste. Skupino otrok slovenskih emigrantov predvsem iz Belgije in Švice. 25 mladih je tako izkoristilo pri ložnost, ki jo nudi dežela otrokom emigrantov, da se med poletnimi počitnicami podrobneje seznanijo s kulturo in sploh življenjskimi razmerami v rojstnih krajih staršev

Ta letovanja je pripravila videmska pokrajina, ki je poskrbela tudi za otroke slovenskih emigrantov in to v sodelovanju z Združenjem slovenskih emigrantov. Skupino slovenskih otrok, ki jo vodi koordinator dr. Tirelli, so že prvi dan sprejeli predstavniki špeterske občinske uprave z županom na čelu in predstavniki Združenja slovenskih emigrantov. Mladim so predstavili gospodarske razmere krajev, iz katerih prihajajo njihovi in katastrofalne posledice izseljevanja. V zadnjem času se položaj postopoma izboljšuje z odpiranjem novih delovnih mest, kar vzbuja nova upanja predvsem mladim generacijam. Gospodarski razvoj je tesno povezan tudi z uveljavljanjem kulturne identitete krajevnega slovenskega prebivalstva.

V posvetovalno komisijo za kulturo bo izvoljen slovenski predstavnik

Sklep je po sporni razpravi odobril videmski pokrajinski svet

VIDEM — Videmski pokrajinski svet je na svojem zadnjem zasedanju izvolil sestavo posvetovalne komisije za kulturo. Razprava ni bila lahka, ker so vse stranke, ki jih predlog odbora ni zadovoljil, izrazile vrsto pripomb. Kamen spotike je bilo imenovanje petih predstavnikov najpomembnejših kulturnih združenj poleg predstavnikov univerze, šolskega skrbništva, dežele in pokrajine.

Že na zasedanju komisije za kulturna vprašanja je odbornik Petricig bil napovedal predlog, ki je izrecno predvideval podobno kot na deželi prisotnost, poleg omenjenih, tudi najmanj enega predstavnika slovenskih kulturnih društev.

Med razpravo na pokrajini je prvo spremembo predlagala KD. Njen načelnik skupine Strizzolo je zahteval, naj se v komisijo vključi tudi predstavnik Furlanskega filološkega društva in predstavnik Furlanske ustanove v svetu (Ente

Friuli nel mondo). Sledila je Petricigova utemeljitev zahteve po slovenskem predstavniku, medtem ko je odbornik Furlanskega gibanja Comini pozval, okrajajino, naj upošteva predloge opozicije, fašisti Fabrizi pa je izjavil, da se slovenski predstavnik ne sme izvoliti, ker manjšina enostavno ne obstaja.

Vprašanje se je še nadalje zapletlo po posegu socialdemokrata Melisse, izvoljenega in bivajočega v Nadiških dolinah, ki je predlagal spremembo, v kateri se je zavzel za izvolitev «enega predstavnika slovenskih kulturnih krožkov». Tudi Contin in De Paulis (KPI) sta se strinjala s tem predlogom predlagala pa sta tudi da naj bi bila imenovanja sad dogovora med večino in opozicijo. Serijo posegov je končal odbornik Rosenwirth (PSDI), ki je podprl Melisso ter dodal še predlog o imenovanju predstavnika nemške narodnosne skupnosti. V tem ozračju in kljub sprav-

ljivemu posegu odbornika za kulturo Bulfoneja (PSI) ki je predlagal, naj bi število predstavnikov povišali od pet na šest in obenem obvezal odbor, naj v komisijo vključi predstavnike vseh glavnih kulturnih in jezikovnih območij, se svetovalci in odborniki večine (KD, PSI in PSDI) nikakor niso mogli dogovoriti. Predsednik Englaro je zato prekinil zasedanje in sklical na posvet vse načelnike skupin. Po krajšem posvetovanju je pokrajina glasovala enotni predlog: število predstavnikov bo povečano na osem, odbor pa se je obvezal, da bodo predstavnike imenovali na osnovi dogovora z vsemi strankami, pri čemer bodo upoštevani tudi člani jezikovnih območij vključno s slovenskim. Predlog je pokrajinski svet soglasno odobril, vzdržal pa se je le svetovalec Petricig.

R. dnevnik
06. 07. 1982

BENESKI DNEVNIK

Pokrajinska komisija za kulturo naj ne zanemari slovenskih društev

VIDEM — Prejšnji četrtek, 24. unija, se je na sedežu videmske pokrajine v palači Belgrado sestala komisija za kulturna vprašanja, ki i predseduje svetovalec Comini član urlanskega gibanja. Seje se je udeležil tudi podpredsednik pokrajinskega odbora socialist Bulbone, ki je med drugim odgovoren tudi za kulturna vprašanja. Ob odsotnosti demokrščanskih svetovalcev je odbornik Bulbone seznanil udeležence seje o predlogu odbora za sestavo posebne posvetovalne komisije, ki je predvidena v zadnjem deželnem za-

konu o podpori kulturnim društvom. Pokrajinski odbor je obenem izdelal tudi kriterije za sestavo omenjene komisije. V njej bi moralj sodelovati pokrajinski odbornik za kulturo, videmski šolski skrbnik, rektor videmske univerze, predstavnik ANCI (vsedržavnega združenja italijanskih občin), 5 predstavnikov najpomembnejših kulturnih združenj v pokrajini, predstavnik deželnega odborništva za kulturo in dva funkcionarja pokrajinske uprave. Tajnika te posvetovalne komisije bo imenovala pokrajinska uprava.

Pokrajinski komunistični svetovalec Petričič je po predstavitvi tega predloga poudaril, da pokrajinski odbor, različno od deželnega, ne predvideva prisotnosti predstavnikov slovenskih kulturnih društev. Zato je zahteval, naj pokrajinski odbor vključi v to komisijo vsaj enega slovenskega člana.

Odbornik Bulbone je izjavil, da bo mogoče najti rešitev v tem smislu, da pa se bo prej posvetoval s člani odbora. O tem bo poročal na današnji seji.

P. dnevnik

30. 06. 1982

V Špetru so podelili vrsto nagrad udeležencem natečaja «Moja vas»

Na devetem literarno-slikarskem natečaju, ki ga prireja študijski center «Nediža», je letos sodelovalo nad dvesto beneških otrok - Ob podelitvi nagrad tudi kulturna prireditelj

SPETER — «Ja be tieu rado miete naà papagala anu a naučite čekerate po našin». Tako je napisal mali Karim iz Barda v svoji nalogi, ki jo je poslal na natečaj «Moja vas». Kratak spis je prišel v ozek izbor tistih, ki so objavljeni v posebni brošuri letošnjih prispevkov, prav gotovo zaradi prisrčnosti misli, verjetno pa tudi zato, ker je znal zadeti pomen natečaja samega.

Literarno - slikarski natečaj «Moja vas», ki ga je letos že devetič zapored organiziral beneški študijski center «Nediža» iz Špetra, skuša namreč ob sodelovanju vseh slovenskih organizacij v videmski pokrajini v otrokih in mladini obuditi čut za lasten jezik, tisti, ki mu tudi sami pravijo «domača govorica».

No, in v domači govorici beneških, rezijanske in kanalske doline, je svoje prispevke, v prozi ali v poeziji, letos v določenem roku poslalo nad dvesto otrok, če k tem prištejemo še slikarske izdelke. Kot

že rečeno so nekatere tudi objavili v brošuri «Vartac», zato da bi nudili kratak pregled tistega, kar so organizatorji letos prejeli.

Kot ponavadi pa so priložnostne nagrade dobili vsi udeleženci letošnjega, devetega natečaja «Moja vas»; zato so se tudi v takem številu zbrali v nedeljo popoldne v telovadnici špetrške srednje šole. Ne gre namreč za tekmovanje v strogem pomenu besede, temveč za preizkušnjo v domači govorici, ki jo drugače uporabljajo le doma ali pa deloma še maloštevilnih tečajih, do katerih si je knjižna slovenščina v videmski pokrajini le priborila pravico.

Nagrade pa so čisto, kot je že večkrat z vzgojnega vidika ocenil in pripomnil Pavel Petričič, prebogat in niso v sorazmerju z vloženim trudom. Pravzaprav pa so letos udeleženci natečaja «Moja vas» morali vložiti še nekaj dodatnega napore, da so si priborili magične ključke, ki so odprli vrata do daril. Aldo Klodič, ki je prireditev vodil, je udeležence porazdelil v pet skupin, ki so predstavljale in zemljepisno zajele celotno področje, od koder so letos prispevki prišli. Tako so «Matajur, Kanin, Višarje. Ter in Nediža» reševali uganke, peli in recitirali ter si nabrali potrebne točke, ki so jih končno pripeljale do nagrad.

Med prireditvijo pa je bil še kulturni spored, v katerem so nastopili folklorna skupina iz Čedad, folklorna skupina «Lepi vrh» iz Ukev ter novonastala gledališka amaterska mladinska skupina iz Benečije.

Kot ponavadi je bil program precej bogat, mlado občinstvo pa mu je sledilo z veliko pozornostjo. O pomenu zaključne prireditve, predvsem pa natečaja «Moja vas», sta uvodoma spregovorila špetrski župan Firmino Marinig, v imenu slovenskih organizacij videmske pokrajine pa Viljem Černo. Poleg nagrad, ki so kot vedno pripadle vsem mladim udeležencem «Moje vasi», pa so letošnje priznanje za dosežke v uveljavljanju slovenske govorice Benečije, Rezije in Kanalske doline podelili rezijanski pesnici Silvani Paletti za njeno predvsem otožno liriko v jeziku in duhu njene rezijanske domovine. (bp)

zo Marini - Banfi. Navzoči bodo bivši partizani, svojci padlih in krajevno prebivalstvo.

V Špetru nagradili udeležence ex tempore

SPETER — V špetrski «Beneški galeriji» so v soboto nagradili najzaslužnejše udeležence 3. mednarodnega slikarskega ex tempore «Prizori Nadiških dolin». Zanimivi prireditvi se je letos odzvalo kar 69 avtorjev iz dežele, Slovenije in Hrvatske. Razstava vseh del bo odprta do 11. julija. Istočasno bodo v okviru «praznika gubane» odprli tudi razstavo obrtništva in fotografije.

Razstava kiparja Paola Manzinija

SPETER — V špetrski nižji srednji šoli so v soboto odprli razstavo kiparja Paola Manzinija, ki se je javnosti tokrat prvič predstavil z vrsto lesenih izdelkov, katerim se je posvetil le v zadnjih časih. Nekaj izmed teh del je Manzini že razstavil spomladi v različnih krajih Slovenije, nazadnje pa v Portorožu. Razstavo prireja Zveza beneških umetnikov, odprta pa bo do nedelje 1. julija.

P. dnevnik

PEVCI KD LIPA NA 13. TABORU PEVSKIH ZBOROV

Spomini na gostovanje v Šentvidu pri Stični

«Enkratno doživetje» v družbi več tisoč
pevcev iz vse Slovenije in zamejstva

V dneh 19. in 20. t.m. smo se pevke in pevci KD Lipa iz Bazovice mudili v Šentvidu pri Stični, kjer smo se udeležili 13. tabora pevskih zborov. Močan dež, ki nas je spremljal vso pot, je v poznih popoldanjih urah neverjetno ponehal. Vasica nas je gostoljubno sprejela vsa v cvetju z izpostavljenimi zastavami in številnimi napisi, ki so se razpenjali od ene do druge strani ceste, na katerih smo brali pozdrave, dobrošlice in slovesna gesla, ki so naznanjala nedeljski tabor. Tu in tam smo opazili, da so krajani prinašali na dan dolge lesene stole in mize, na številnih večjih dvoriščih so z vejami prepletali že pripravljena lesena plesišča. Čez vas se je razleglo veselo slovensko petje, ki je spremljalo slehernega domačina ob zadnjih pripravah za sprejem in pogostitev pevskih skupin.

Zvečer smo se udeleženci koncerta, na katerem so v šolski dvorani nastopali slovenski pevci - zdornici iz Avstralije in Švedske ter zamejci iz Madžarske, Avstrije in Italije. Goriško je zastopal moški zbor Jezero iz Doberdoba. Benečijo pa mešana zborja pod Lipa iz Barnasa ter Rečan iz Ljes. Zbori so peli pretežno narodne in ponarodele pesmi, ob izvajanju katerih smo zaznavali značajnost zborov, ki živijo v različnih okoljih in življenjskih razmerah in se torej ne dajo primerjati med sabo. Po družabnosti, ki je sledila skupni večerji, po nastopu in kratkem nočnem počitku smo pričakali nedeljsko jutro.

Šentvid je bil široko naokoli obdan z avtobusi. Pogled nam je dal slutiti večtisočglavo množico, ki je preplavila ta kvaj in praznično vzdušje je zavelo tudi med nas, prepleteno z zvoki pihalnih orkestrov, ki so se zvišili ob vznožju vasi. V sprevedu smo nato prišli na kraj slovesnosti. Med pesmimi za ženske, moške in mešane zборе so se zvrstila še podeljevanja priznanj zborom in pevovodjem za požrtvovalnost in večletno udeležbo na pevskih taborih ter slavnostni govor tov. Franca Šetinca, ki je poudaril važnost takih

množičnih prireditev in kulture na sploh. Ta je eden glavnih temeljev pri dograjevanju boljše bodočnosti človeštva in solidarnosti med narodi. Pesem pa ima danes kot nekoč svojevrstno vlogo. V težkih trenutkih nas bodri in nam pomaga kot takrat, ko je šlo za obstoj našega naroda, tako tudi danes, ko doživljamo skupno z ostalimi narodi sveta težko gospodarsko krizo.

Na poti domov smo se tudi sami zavedali, kako je bil ta dogodek za vsakega izmed nas sugestiven. Okrepljeni v zavesti in navdušenju smo si sami pri sebi zaobljubili, da bomo nadaljevali z našo dejavnostjo, ki nosi pri nas v zamejstvu važno vlogo, a nas tudi duševno bogati ter vzpostavlja prijateljska srečanja. Tabor pevskih zborov v Šentvidu smo doživeli s pevci moškega zbora Jezero iz Doberdoba, s katerimi si želimo v prihodnje nadaljnjih srečanj.

Pevci in pevke KD Lipa

Px. Ouednik

27. 06. 1982

27. 6. 82

Kulturni dom — velika pridobitev

O delu goriške sekcije ZSKD kljub vsemu ni tolikanj nasprotovanj kot na Tržaškem in Slovenski Benečiji. Kaj je to drugorazredna kultura?

24. občni zbor Zveze slovenskih kulturnih društev konec maja v Gorici je pokazal, da so sorazmeroma na najboljšem — v primerjavi s tistim na Tržaškem in v beneški Sloveniji — prav društva na goriškem območju. Velik delež k temu je prinesel novi slovenski kulturni dom v Gorici (kjer je tudi potekal občni zbor), saj so z njim goriški Slovenci in sploh slovenska skupnost v Italiji dobili dostojno kulturno središče v mestu, odkoder so bili z odvzemom nekdanjega Trgovskega doma domala izrinjeni. Z njimi se bodo Slovenci v Gorici lažje in bolj uspešno upirali asimilacijskemu pritisku. Kako potrebna je bila takšna športno-kulturna ustanova v samem mestu, govore tudi podatki, da se v nepopolnih 6 mesecih v njenih prostorih zvrstilo več kot 30 različnih prireditev kulturnega značaja, odziv publike pa dokazuje, kako si jih je ta želela. Ne nazadnje velja tudi ugotovitev, ki je bila izrečena na občnem zboru, da so s tem, ko je postala ZSKD bolj prisotna v Gorici, opravili tudi pomembno nalogo — to je obveščanje o slovenskem kulturnem bogastvu za pripadnike italijanske večine. To je hkrati tudi najboljši odgovor vsem tistim, ki trdijo, da je slovensko kulturno bogastvo v primerjavi z italijanskim drugorazredno in torej ne more priti do nikakršnega sodelovanja. Slednje so že doslej ovrgli tudi kulturni dogodki pod streho novega slovenskega kulturnega hrama in so privabili tudi številne pripadnike italijanske večine. Tu mislimo predvsem na retrospektivo slovenskega filma, na prvo premiero najnovejšega slovenskega filma Deseti brat in na druge. Torej so demagoške izjave Slovincem neprijaznih krogov o nevednosti sodelovanja med Slovenci in Italijani bolj streli v prazno.

Med izredno pomembne sodijo tudi povezave med društvi in kulturnimi organizacijami v matični domovini. Te so se s kulturnim domom še okrepile. Zlasti so Slovenci v Gorici veseli sodelovanja med obema mestoma — Gorico in Novo Gorico.

V obeh mestih sta se v sorazmeroma kratkem času odprla kulturna doma. Na obeh straneh je volja do medsebojnega sodelovanja, kar naj bi v bodoče pritegnilo tudi občinstvo z obeh strani meje, da bi se vzajemno udeleževalo kulturnih prireditev v enem in drugem mestu.

Prostorski problemi niso v goriški pokrajini tako pereči kot recimo na Tržaškem in v Benečiji. Tudi po vaseh obstajajo kulturni domovi ali se vsaj pripravljajo na ureditev potrebnih in ustreznih prostorov. Seveda niso povsod enake razmere. Prav prostori do neke mere tudi »urejajo« večjo ali manjšo kulturno zavzetost in delovanje društev in kulturnih skupin.

Med kulturnimi dejavnostmi ima seveda največ »glasu« petje. Žal le bolj občasno se pojavljajo tudi druge dejavnosti, kot na primer, dramska, recitacijska, vse več je tudi pobud za delovanje na likovnem področju. V teh dejavnostih (predvsem novih), ki jih Zveza močno podpira in gleda nanje s simpatijami, se trudijo predvsem mladi.

RINU MARKIČU V SPOMIN

Prezgodaj, veliko prezgodaj se je utrgala nit življenja Rina Markiča, duhovnika in požrtvovalnega beneškega kulturnega delavca, katerega doprinos je bil bistvenega pomena za razmah kulturnega delovanja, ki se je konec šestdesetih let začel v Beneški Sloveniji. Pokojni Rino se je rodil leta 1940 v Oblici. Družina je bila številna in oče je moral v belgijske rudnike, da jo je lahko preživljal. Rino je najprej obiskoval šole v domačih krajih, nato pa je odšel na studij v videmsko sementšče. Leta 1964 je v domači vasi pel novo mašo in takoj nato nastopil službo kaplana na Lesah v občini Grmek. Tu je že takoj od začetku usmeril svoje napore ne samo v dušnopastirsko delo, temveč tudi v družbeno in kulturno smer. Začel je pri cerkvenem pevskem zboru, ki se je pod njegovim vodstvom kaj kmalu razmahnil in začel nastopati na številnih prireditvah. Beneške ljudske pesmi je večkrat prav v Markičevi priredbi poneseł tudi izven svoje ožje domovine, zlasti po Eurpanji in Sloveniji. Z zborom Rečan je bilo Rinovo življenje vsekozi povezano, saj ga je dolga leta dirigiral, zanj komponiral in mu do zadnjega sledil. Ob zboru je polagoma začelo nastajati tudi društvo Rečan in spet je bil Rino med pobudniki in animatorji. V letih ko je bil na Lesah, je društvo pripravilo predstave pasijona in beneške pastoralke, ki je pozneje tudi izšla v samostojni knjižici. Z navdušenjem je prirejal besedila, ki so bila v marsičem kolektivno delo članov društva, vredvsem pa je skrbel za glasbeno potrebo predstav. Njegovo delo je tudi senjam beneške pesmi, pri katerem je bil glavni organizator, pa tudi avtor marsikatere pesmi. Leta 1974 je bil premeščen v Vissandone pri Vidmu, kjer je dobil župnijo. Tu ga je mučilo domotožje, manjkalo mu je vse tisto družbeno in narodno delo, ki ga je lahko razvijal v svoji rodni Benečiji. Tu se je tudi začelo njegovo zdravje krhati, zaradi česar je moral službo opustiti. Ko si je nekoliko opomogel, je po potresu prišel spet v Benečijo v Kozico pri Sv. Lenartu. Kolikor so mu moči in zdravje dopuščali, se je spet oprijel kulturnega dela, zlasti v okviru zbora in društva Rečan. Toda zdravje mu ni dopuščalo, da bi izdelal vse svoje načrte in zamisli. Zelel pa je biti vedno informiran o vsem, kar se je delalo. Vedno je našel spodbudno besedo za vsakogar, vedno je imel pripravlen dragocen nasvet. Zdaj nam bo vse to manjkalo. Bolezen je strla njegovo življenje in pustila praznino, ki je ne bo lahko zapolniti. Hvala ti, dragi Rino, za vse, kar si dal svojemu ljudstvu.

ŽIVA GRUDEN

Pp. Svetšek

24. junija 1982

Salvatore Venosi vztrajen glas Slovencev iz Kanalske doline

Občni zbori društev in organizacij so ponavadi uradne priložnosti za pregled opravljenega dela in za predstavitev načrtov za bodoče delovanje. V takšnem vzdušju je potekal tudi zadnji občni zbor Zveze slovenskih kulturnih društev v Gorici, le s vsem, vse bolj svečanim in pomembnim začetkom to je z izročitvijo številnih priznanj kulturno-prosvetnim delavcem za njihovo življenjsko delo na področju kulture, priznanj, ki so jih za svoje delovanje prejela nekatera društva in organizacije in priznanj, imenovanih «Zlati krog», ki so jih prejeli nekateri kulturni delavci za svoje izjemno koristno delovanje v dobrobit kulturne in vse slovenske narodnostne skupnosti v Italiji.

Na občnem zboru so za vsakega od odlikovancev navedli tudi kratko utemeljitev za priznanje, ki ga je prejel. Utemeljitev, ki jih je nas dnevnik tudi objavil, so bile kratke, jedrnaté ter so v skopih besedah pokazale v glavnem to, kar sta posameznik ali društvo napravila v korist slovenske kulture, v korist društva, organizacije ali dela slovenske manjšine, v kateri ali za katero delujeta. Skope, kratke in jedrnaté utemeljitve, ki pa kažejo na ogromno delo, ki je bilo pri tem opravljeno, na leta in leta skrbi in naporov v korist enega samega društva, organizacije — v korist vseh Slovencev v Italiji.

Bila sem na občnem zboru po svoji službeni dolžnosti in prisostvovala, kot vsi ostali udeleženci, temu pomembnemu začetku občnega zbora. Opazovala sem obraze odlikovancev — svečani so bili, resni, kot se pač v takšnih trenutkih spodobijo.

Koga med temi naj izberem za svojo nedeljsko oddajo po Radiu Koper, ki govori o delu in življenju Slovencev v zamejstvu? Koga povprašati za intervju, ko pa so bili vsi odlikovanci še kako zasluzni za tak intervju in še za marsikaj več?

Odločitev je padla kar tako, nekako sama po sebi. Iz dvorane mi je namreč prihajal naproti prof. Salvatore Venosi tudi odlikovanec, ki ga našim čitateljem prav gotovo ni potrebno še posebej predstavljati, saj ga vsi poznajo kot enega glavnih predstavnikov Slovencev Kanalske doline, enega tistih, ki se uporno in vztrajno borijo, da bi si tudi ta delček Slovencev v Italiji izboril pravice, ki jih celotna slovenska narodnostna skupnost vztrajno zahteva s tem, da terjá od odgovornih oblasti sprejetje zakona, ki bi globalno zaščitil vse njene pravice.

«Kakšni so vaši občutki v tem trenutku, ko ste prejeli to pomembno priznanje?» sem ga vprašala. Vprašanju bi moral po logiki slediti odgovor, da je priznanja vesel, da je nanj ponosen itd. Pa ni bilo tako. Prve besede, ki mi jih je prof. Venosi dejal, so bile, da ne ve, če si je to odlikovanje resnično zaslužil in njegovo skrb, če bo kos pričakovanjem in upom, ki mu jih je Zveza slovenskih kulturnih društev s tem priznanjem izrekla in izkazala.

«Ja, veste,» mi je dejal «meni je nerodno, ko gledam to priznanje in ne vem, če je bilo to moje

delo vredno take pohvale. Trenutno me je celo strah dela, ki nas še čaka, ker ne vem, kako bi ga najboljše in najbolj uspešno nadaljevali. Po mojem so takšna priznanja obveza za bodoče delovanje in upam, da bom vreden zaupanja, ki so mi ga z izročitvijo priznanja izkazali.»

Seveda so bili vsi pomisleki in bojazni popolnoma odveč, če človek pomisli, kaj so kanalski Slovenci vendarle v vseh teh letih napravili, kako so zmogli speljati številne naloge, ki bi bile še pred časa povsem neizvedljive. To svojo misel in ugotovitev sem mu tudi povedala in ga takoj povprašala za nekaj podatkov o njihovi dejavnosti.

Obraz se mu je razjasnil in z veseljem mi je začel naštevati njihovo dejavnost tako na področju šole kot glasbenega pouka in na področju folklorne, na katerem so bili tudi storjeni že prvi, a zelo uspešni koraki. Potrdilo njegovim besedam je bila nedeljska prireditev v Ukvah, ki je pokazala vztrajno in plodno delo Slovencev tega področja tako na področju poučevanja materinega jezika, glasbene šole in končno tudi na področju folklorne, saj razpolagajo tudi prebivalci tega delčka slovenske zemlje odšleje dalje s svojo folklorno skupino.

«Ja, če pomislim, kako je bilo še pred leti, ko smo bili pregnani iz šole, letošnja prireditev pa bo potekala že v prostorih nove osnovne šole, potem mislim, da je bil storjen le korak naprej k priznavanju in uveljavljanju našega jezika, naših pravic. Dela, ki nas čaka, je še veliko, upam, da ga bomo zmogli. Saj veste, kako je — začeti je lahko, izpeljati delo in vztrajati, kljub vsem oviram in težavam, pa je zelo težko.»

«Pa boste vztrajali, boste nadaljevali?»

«Seveda bomo, moramo.» mi je odgovoril in stisnil k sebi škafló z odlikovanjem. Jaz pa sem mu še enkrat stisnila roko in iz srca zaželela vse dobro njemu, kot vsem Slovincem v Kanalski dolini, ki si priznanj in pohvale za svoje uspešno delovanje resnično tudi zaslužijo.

NEVA LUKES

P.
dnevnik
(kraj. priloge)

BENEŠKI DNEVNIK

SOCIALISTI O GLOBALNI ZAŠČITI SLOVENCEV

Okrogle mize v Špetru sta se udeležila tudi posl. Fortuna in sen. Lepre

ŠPETER — Na županstvu občine Špeter Slovenov so v soboto socialisti Nadiških dolin, Terske doline in Rezije zasedali o globalni zaščiti slovenske manjšine v Italiji. O poteku razprave o obstoječih zakonskih osnutkih sta poročala parlamentarca poslanec Fortuna in senator Lepre, ki sta zagotovila dosledno podporo socialistične stranke upravičenim slovenskim zahtevam. Na zasedanju so prebrali daljše stališče sekcij socialistične stranke Nadiških dolin, Terske doline in Rezije, v katerem izhajajo iz načelnega stališča, da je treba enako zaščititi vse Slovence, ne oziraje se na pokrajine, v katerih prebivajo. Za Slovence videmske pokrajine pomeni zaščita predvsem obnovitev avtonomije in povezovalne vloge kot tudi gospodarski in socialni razvoj.

Socialisti nadalje izhajajo iz nujnosti kolektivne zaščite in zato zahtevajo globalni zaščitni zakon, ki mora obsegati v videmski pokrajini večje število občin, dokončni seznam pa naj določi deželni svet. Posebne in specifične so zahteve glede šolstva in še posebej poudarja socialna in gospodarska zaščita, za kar mora država nakazati deželi posebne prispevke.

Krožek «Naša vas» za razvoj Tipane

TIPANA — Skupina mladih iz Tipane, ki se zbira okrog slovenskega kulturnega krožka «Naša vas», je leta 1980 dala pobudo za ustanovitev napredne krajevne liste, ki je nepričakovano zmagala na takratnih občinskih volitvah. Zmaga napredne krajevne liste je bila sicer le delno nepričakovana, saj je krajevno prebivalstvo pred volitvami vedno pogosteje kritiziralo prejšnje upravitelje.

Ko so predstavniki napredne li-

ste prevzeli občino so osrednjo pozornost posvetili administrativnim problemom. Uspešno so prispevali k obnovi celotnega območja, ki ga zajema občina Tipana. Od dežele so zahtevali, naj v večji meri upošteva probleme teh obmejnih krajev Nadiških dolin.

Mladi, ki se zbirajo okrog slovenskega kulturnega krožka «Naša vas» so namreč že od samega začetka spoznali, da je gospodarska nerazvitost povezana s pomanjkanjem delovnih mest prisilila krajevno aktivno prebivalstvo, da se je v velikem številu odseljevalo. Gospodarska nerazvitost je tesno povezana tudi s podrejenim položajem slovenske manjšine, kar je v teh krajih preprečilo, da bi se prebivalstvo v večji meri začelo udeleževati na gospodarskem področju.

Člani tipanskega slovenskega kulturnega krožka so se že leta 1977 zavedali, da je treba pred materialno obnovo krajev utrditi tudi kulturno in nacionalno zavest prebivalstva. Pri tem pa so bili deležni malo vzpodbud, veliko je bilo krit. Ko so prevzeli občinsko upravo pa so se morali spoprijeti še z birokracijo in nerazumevanjem.

Občinska uprava si obenem prizadeva, da bi se v Tipani odprl manjši industrijski obrat, v katerem bi našlo zaposlitev vsaj nekaj domačinov. Pri tem še posebej pozornost sledi razvoju gospodarskega sodelovanja med Italijo in Jugoslavijo po osimskih sporazumih.

Člani kulturnega krožka «Naša vas» se obenem zavzemajo za globalno zaščito Slovencev v Italiji. Ta zakon mora med drugim pripevati tudi k utrejevanju vezi s krajevnimi tradicijami in oživiti nacionalno zavest Slovencev v dolini Karnahtha. Kulturni krožek je v zadnjih nekaj letih tudi okrepi kulturno sodelovanje s krajevno skupnostjo Breginj na nasprotni strani meje.

S seje špeterskega občinskega sveta

ČEDAD — Po odobritvi proračuna za leto 1982 je občinski svet iz Špetra Slovenov proučil več vprašanj o posegih pri sanaciji in protipotopnem prilagajanju zgradb na občinskem ozemlju. Odobrili so tudi vrsto sklepov za dela na zgradbah, ki predstavljajo krajinsko, zgodovinsko, kulturno in etnično bogastvo v Gornjem Barnasu (75 milijonov lir) in v Petjagu (91 milijonov lir).

Več sklepov so soglasno odobrili, pri nekaterih se je razvnela živahna razprava, KD pa je glasovala proti. Občinska seja se je nadaljevala z odobritvijo raznih članov, ki se nanašajo na urbanistični načrt Ažle.

Prvi praznik lovcev pri Špetru Slovenov

ČEDAD — Beneški lovci so v zadnjih dneh maja organizirali pri Lipi, nedaleč od Špetra Slovenov, svoj prvi praznik, v okviru katerega so med drugim pripravili predavanje zoologa Pierca ter razstavi psov in lovskih trofej vseh lovskih družin iz Nadiških dolin. Iz Podbonesca so pripeljali najlepšo trofej gamsa, iz Sovodenj divjega petelina, iz Srednjega merjasca, lovci iz Špetra Slovenov pa so razstavili pravo redkost jelena, ki ga je uplenil Paolo Poczaz. Na razstavi je bila še vrsta drugih zanimivih in velikih trofej merjascev, srnjadi, gamsov, in razstavi vrst ptičev, ki so vzbudile zanimanje ne samo lovcev ampak tudi obiskovalcev. Lovski praznik dopolnili še ples in dobro zabavo, kjer je posebna pomenila lovskim specialite-

R. duonik

22. 06. 1982

C. Floreancig v Corsii Stadion

Z mlado slikarko Claudio Raza Floreancig, ki je po rodu iz Čedad, živi pa v Nabrežini, smo se prvič srečali v razstavnih dvorani avtonomnega podjetja za gostinstvo in turizem za obalno področje nabrežinsko - devinske občine v Sosljanu, kjer je slikarka dala na ogled večje število svojih olj, ki so vsa obravnavala Kras. Sedaj, preteklo soboto pa se je predstavila v Trstu in sicer v galeriji Corsia Stadion v Ulici Battisti, kjer je v tesne prostore galerije strpala svojo novejšo bero.

Tudi tokrat se je predstavila s Krasom, ali vsaj po večini s Krasom, vendar tokrat ne več v olju, pač pa v akvarelu. Če smo pred letom v zvezi z njeno razstavo v Sosljanu lahko rekli, da se je Raza dobro vživela v kraško okolje in da naš Kras čuti, da se mu je torej približala, smemo reči, da je njen Kras v akvarelu boljši ali še boljši.

17. 06. 1982

Te. Ouednik.

V ŠPETRU SLOVENOV
**Srečanje PSI
o globalni zaščiti
Slovencev**

ŠPETER SLOVENOV — Sekcije socialistične stranke iz Nadiških dolin, Terske doline in Rezijske ter krozek «Mondoperaio» iz Vidma bodo v občinski sejni dvorani Špetra Slovenov jutri pripravili okroglo mizo na temo: «PSI in globalna zaščita Slovencev v Italiji».

Na srečanju, ki se bo začelo ob 17. uri, bosta sodelovala tudi podpredsednik poslanske zbornice Loris Fortuna in predsednik senatne komisije za obrambna vprašanja Bruno Lepre.

Na konferenco so povabili kulturne in politične delavce ter javne upravitelje. Pobuda se vključuje v razpravo, ki poteka tudi v okviru parlamentarnih in vladnih ustanov o predlogih za zakonsko zaščito Slovencev v Italiji.

Tje. dnevnik

18.06.1989

V KANALSKI DOLINI SE BO PO NAŠE GOVORILLO

Sklepna prireditev v Ukvah

Pozdrav župnika Maria Gariupa - Podpora odbornika za šolstvo Edija Kravanja

UKVE — Nedeljska prireditev v posloppju državne osnovne šole v Ukvah ni bila samo ena izmed tolikih prireditev ob sklenitvi pouka na naših šolah, ampak je bila zlasti manifestacija življenjske moči Slovencev v Kanalski dolini, posebno še moči tistih, ki — kot je primer Ukev — živijo strnjeno naseljeni. Bila je tudi manifestacija njihovih volje, na prepihu treh vetrov, slovenskega, italijanskega in nemškega, vztrajati v teh krajih, kjer živijo od nekdaj. V tem smislu je pred občinstvom, ki je do kraja napolnilo šolsko telovadnico, izjavil v pozdravnem nagovoru domači župnik Mario Garjup. Izjavil je to tudi pred množico mikrofonov slovenskih televizijskih in radijskih medijev, kar dokazuje politično odmevnost dogajanja v Kanalski dolini. Izjavil pa tudi pred ugledni mi predstavniki slovenske manjšine v Italiji in Avstriji ter predstavniki Slovenije, ki so bili tu na vzoci in med katerimi bomo navedli le najbolj vidne, in sicer tajnika SKGZ Dušana Udoviča in predsednika TO SKGZ za videmsko pokrajino prof. Viljema Cerna, predsednika ZSO za Koroško Feliksa Wieserja, tajnika NSKS za Koroško Jožeta Wakouniga, tajnika SSK za Goriško in predstavnika SSO Marjana Terpina, predstavnike SZDL Slovenije Barbaro Goričar in univerze iz Ljubljane Vladimira Klemenčiča in SZDL z Jesenic Franca Žerjala. Videmskega škofa Batistija je predstavljal župnik Cernet iz Žabnic, ki je med drugim sporočil škofovo priznanje vsem, ki se trudijo da bi ohranjali živi svojo govorjco.

Mario Gariup je v svojem govoru med drugim dejal, da so se prvič zbrali v posloppju državne osnovne šole. Pomen tega dogodka je mogoče boljše oceniti če so znane prepreke in šikane, s katerimi so se morali v preteklosti srečevati vsi ki so v javnosti hoteli doseči domovinsko pravico za slovensko besedo, ki jo Ukljani govorijo sto letja. Ne samo to, da so s svojo trmo uspešno premagali vse odpre, ampak so tudi v občinski upravi naleteli na podporo najbolj odprtih ljudi, tistih, ki so pokazali smisel za potrebe domačinov in pravi občutek za vsako pametno in pošteno pobudo. Župnik Gariup je navedel nekatere poglavitne etape s prehojene poti, ki se je začela

ležbe na natečaju Moja vas, do lauske ustanovitve folklorne skupine Lepi vrh in letošnjega nastanka igralske družinice najmlajših, ki je na prireditvi — res nekoliko boječe, kar pa za Sneguljčico Karlo Prešeren ne bi mogli reči — nastopila prvič in, upajmo, ne zadnjič.

Edi Kravanja, odbornik za kulturo v občini Naborjet - Ovčja vas, je omenil skrb, s katero je že doslej občina spremljala vso šolsko in izvenšolsko dejavnost, torej tudi tečaja glasbe in slovensčine in za nju izstavila vsa potrebna dovoljenja. Kravanja je nadalje dejal, da si bo občina prizadevala vključiti poučevanje slovenskega jezika v redni šolski pouk, kakor se poskusno to dogaja z nemščino. «Zagotavljam vam — je Kravanja rekel najprej v slovensčini, potem pa še v italijansčini — da bo odborništvo za šolstvo napravilo vse, da se potreški iz preteklosti ne bodo ponovili več.»

V dve uri trajajočem programu je najprej nastopila ukovška harmonikaška skupina, v kateri igrajo najboljši glasbeniki iz vasi. Po dveh kratkih pozdravili, ki so jih učenci naslovili svojim staršem, se je predstavila igralska skupina s Sneguljčico, takoj za njo za trio klarinetov Glasbene šole iz Trsta Mladi ukovški glasbeniki so pokazali pridobljeno znanje v klavirju, harmoniki in kitari. Naj omenimo še tamburaško skupino iz kraja Hodiše na Koroškem in mešani mladinski pevski zbor gimnazije iz Maribora. Prireditev je sklenila folklorna skupina Lepi vrh, v kateri pleše mladina. Zaplesala je splet gorenjskih plesov in z njim izvalila, kot že poprej ostali izvajalci, prrisrčno ploskanje in odobranje. Vse točke je napovedoval prof. Salvatore Venosi, ki je skupno z Mariom Gariupom oblikovalec tega zares svojevrstnega in obetavnega časa slovenskega življa pod Višarji. (gv)

P. obrednik

15.06. 1982

Samo z odpiranjem novih delovnih mest se bo Rezija mogla gospodarsko razviti

Kar je aktivnega prebivalstva, se bo še nekaj let ukvarjalo z obnovo
Kaj pa bo potem? Kar 60 od sto prebivalstva je starega nad 60 let

Obnovo po potresu so v Furlaniji izvedli do polovice. Potrebni bo še kakšnih pet let, da se rane, povzročene 1976. leta povsem zaselijo. Vendar obnova pomeni še veliko več. Ne pomeni samo popraviti, kar je potres uničil ali poškodoval, ampak pomeni napraviti v gospodarskem pogledu takšen skok dalje, da bo Furlanija postala, v kolikor to ni že sedaj, v gospodarskem pogledu poglavitna sila v naši deželi, s tem pa tudi vodilna politična sila. Potres je torej, če je to dovoljeno zapisati, prišel kot naročen. Povedati pa je potrebno tudi to, da so iz vsedrjavne solidarnosti prejeti denar znali dobro obrniti.

To velja na splošno. Kaj pa o brojni krajji? Kako je z obnovo, denimo v Reziji? Izvedeli smo, da je tudi v tej dolini obnova prispela do polovice poti. Obnovili so precej zasebnih hiš in uredili nekatere komunalne naprave, zlasti ceste in vodovode. Po zadnjem štetju je v Reziji kar 61 majhnih zasebnih zidarskih podjetij s 124 delavci. Podatek pove, da se ta podjetja sestavljajo iz ene, dveh ali največ treh oseb in da delu-

jejo torej na družinski osnovi. V 34 trgovinah je zaposlenih 63 oseb, našteji pa so tudi 13 potujočih trgovcev.

Največje »podjetje« je občinska uprava, ki zaposluje 23 oseb. Tu so vštetni občinski uslužbenci, katerih število se je po potresu povečalo, všteto je osebje, zaposleno v šolah, cestarji itd.

Županstvo je še vedno v lesenih barakah. Vse kaže, da bo občinski sedež, vodovode, kanalizacija, šole, torej po večini objekte javne koristi gradilo podjetje Chiementin iz Rima. Takšen je bil izid dražbe. Pogoj, ki ga je dalo splošno tajništvo za obnovo s sedežem v Vidmu, je bil ta, da prevzame vse objekte, t.j. tiste, ki prinašajo večji, in tiste, ki prinašajo manjši zaslužek. Na račun tega postopka je bilo slišati kako pripombo. Izveden je bil na način, ki je preskočil krajevno avtonomijo in izključil občino kot pogajalca. Morda so bile nekatere občine res počasne, toda ali ne bi bilo bolje, da bi jih videmska ustanova spodbujala k delu, kot pa da jih je preskočila. V takšnih razmerah je Rezija rimskemu podjetju doslej izplačala okoli pol milijarde lir naprejščine, podjetje pa ni za ta denar še nič napravilo.

Svoj čas dokaj razvito družinsko kmetijstvo je po potresu povsem shiralo. Samo dve kmetiji še obstajata v vsej dolini, ena v Osoganih, druga pa v Martinjem lazu. Vsaka ima v hlevu po deset glav živine. In ker nimata dovolj lastne zemlje, sta jo vzeli v najem.

Turizma skoraj ni vredno omenjati. Pred potresom sta bila dva hotela, sedaj je ostal samo hotel na Ravanci s 27 sobami. V njem v treh poletnih mesecih, ko je polno zaseden, zaposlijo po tri domača dekleta.

Obrtniška dejavnost, ki so jo skozi stoletja gojili brusarji iz Stolbice doma, gre v zaton. Svoj čas so brusarji obšli pol Evrope in prišli celo do Damaska. Po drugi svetovni vojni so se omejili na Severno Italijo, ki so si jo razdelili po conah. Nekateri so se kasneje motorizirali in vozijo na kombijih celo delavnico. Marsikdo se je za stalno naselil, spet drugi pa so postali zastopniki tovarn za nože v Maniagu. V Reziji vedo povedati, da nekateri pred poletno sezono nabrusijo vse nože in opravijo sončnike na italijanskem delu jadranske obale. Potujočih brusarjev, takšnih, ki se jih spominjamo iz let med vojnami in kaj po njej, pa je vedno manj.

Poglavitna skrb, ki si jo zastavljajo tisti, ki vidijo nekoliko bolj daleč, se nanaša na čas, ko bo obnova po potresu zaključena. Že sedaj se vozi na delo v okolico Cedada, Tolmeča in v Fužine v Kanalsko dolino okoli 50 delavcev. Odhajajo ob 6. uri zjutraj in se vračajo ob 20. Nekateri se vračajo še isti dan, drugi pa šele konec tedna. Kaj bo s tistimi zidarji, ko bo obnova dokončana? Ali se bodo nastopoma tudi oni za-

ali pa jih tam zaupati sorodnikom.

Pogostoma je v pogovorih beseda Osimo izrečena v prazno. V Reziji to ni tako. Osimo tukaj pomeni dve stvari: ureditev 18 kilometrov dolge ceste do Učeje, da bi odprli pot v to dolino še z druge strani in jo tako napravili v smeri vzhod - zahod prevozno v obe smeri. Z ureditvijo te ceste bi se dolina povezala z Jugoslavijo, postala bi najkrajša cestna povezava med Karnijo in zgornjo Soško dolino, kar bi imelo tudi mednarodne turistične ugodnosti.

Druga stvar, ki se povezuje z Osimom, se nanaša na obrtniško dejavnost. Nekdaj izrazito kmetijsko usmerjena je Rezija po potresu dobila pravico do obrtniške cone in jo je tudi odprla na Zamlinu pri Stolbici.

Dogovarjajo se tudi o odprtju manjšega industrijskega podjetja, podobnega podjetjem, ki so nastala v Beneški Sloveniji; v vsem bi zaposlili nekaj desetih oseb. V dolini o teh možnostih govorijo z mešanimi občutki. Tisti, ki vedo kaj več o tej pobudi govorijo o njej z optimizmom; drugi, ki ni-

so seznanjeni o njej, če ne iz druge roke, pripominjajo, da pozna-jo dosti primerov, ko se je veliko govorilo, pa iz tistega ni bilo nič.

Kdo ve, če pri tolikšnih pašnikih in gozdovih (Rezija je po površini četrta največja občina v videmski pokrajini) s pomočjo združnega gibanja ali morda z deželnim prispevkom nekega lepega dne ne bi zrasla tudi kakšna kmetijska ali gozdarska dejavnost.

«V Reziji ne moremo samo plešati in igrati na citare— je dejal predsednik rezijanske folklorne skupine Luigi Paletti, ki je tudi občinski uslužbenec. — Potrebujemo tudi gospodarsko dejavnost, da si bomo zaslužili kruh. Če na to že sedaj ne bomo mislili, nam se bo dolina v nekaj letih izpraznila in takrat bodo »rešeni« vsi problemi naše narodne pripadnosti, naše kulture in naše tradicije. Takrat bo prepozno in ne bo imelo več smisla razglabljati, če smo Slovenci, Slovani ali neka ne povsem opredeljena mešanica narodov.»

GORAZD VESEL

Pp. duonik

12.06. 1982

Gorska skupnost Nadiških dolin za zaščito slovenske manjšine

Zavzema se tudi za utrditev stikov s tolminsko občino in za koordinacijo ob meji na področju turizma in cestnih povezav - Vključiti opozicijo v delo skupnosti

ŠPETEF SLOVENOV — Gorska skupnost Nadiških dolin, ki zajema predvsem občine s slovenskim prebivalstvom, se aktivno vključuje v pomembnejša dogajanja, ki označujejo politično življenje na območju ob meji. Med drugim je postavila tesne stike z upravitelji tolminske občine, s katerimi se dogovarja o možnostih za kooperacijo na področju cestnih infrastruktur in turizma. V zadnjih mesecih se je to sodelovanje še okrepilo in je pričakovati, da bodo prav kmalu izdelali in sprejeli stvarne programe za ovrednotenje Matajurja.

Gorska skupnost Nadiških dolin je začela posvečati pozornost tudi vprašanju slovenske narodnostne skupnosti. Revija gorske skupnosti je pred kratkim objavila zakonski osnutek krščanske demokracije za zaščito naše manjšine s komentarjem poslanca Bressanija. V resolucijo ob sprejemu proračuna za leto 1982 pa so vključili poseben odstavek, v katerem je izražena želja, naj parlament obravnava to vprašanje in naj se pri tem izogne instrumentalizacijam in radikalizacijam na krajevni ravni.

Predstavniki KPI so glede tega odstavka zahtevali večjo stopnjo jasnosti in večjo mero pretakanja idej, kar bo prispevalo k iskanju primernejših in sprejemljivejših rešitev.

Pripadniki raznih skupin so zahtevali naj se gorska skupnost aktivneje vključi v reševanje problemov na njenem območju in naj posebno pozornost posveti vprašanju cestnega omrežja. Socialisti in neodvisni so še zahtevali, naj se v delo gorske skupnosti v večji meri vključi tudi opozicija naj naveže boljše stike s slovenskimi kulturnimi organizacijami.

ČEDAD — Tržaški dijaški dom Srečko Kosovel je pred kratkim ob sodelovanju Inštituta za proučeva-

nje slovenskega jezika v Čedadu predstavil v gledališču Ristori animirani balet Ostržek. Predstave, ki so jo pripravili italijanski in slovenski otroci iz Trsta, se je udeležilo večje število osnovnošolcev in srednješolcev.

Rezijska folklorna skupina v Grčiji

ČEDAD — Rezijska folklorna skupina je v torek odpotovala na deset-

dnevno turnejo v Grčijo. Rezijski folkloristi so v tej državi gostovali že pred petimi leti, ko so zapustili res odličen vtis, tako da jih je grško ministrstvo za kulturo letos ponovno povabilo v goste.

Ta turneja sodi v okvir širokega delovanja omenjene folklorne skupine, ki požrtvovalno ohranja izvirne rezijske plesne, glasbo in pesmi. S svojimi številnimi nastopi v Italiji in po Evropi širi obenem tudi poznavanje kulturnih značilnosti in posebnosti Rezije in krajevnega slovenskega prebivalstva.

Re. dnevnik

11. 06. 1982

BENEŠKI DNEVNIK

VPRAŠANJA OBNOVE NA SREČANJU V ŠPETRU

Pogovor s predstavniki dežele je pripravila gorska skupnost

ŠPETER SLOVENOV — Spričo zaskrbljenosti tiska in nekaterih političnih skupin, je dežela pripravila vrsto srečanj, da bi ugotovila, kako je z obnovo. Gorska skupnost Nadiških dolin je izkoristila priložnost za srečanje v Špetru krajevnih upraviteljev z deželnimi predstavniki, ki so odgovorni za vprašanja potresa.

Javnost je bila in je presenečena posebno zaradi pomanjkljivosti, zakasnitev in disfunkcij v zvezi s težavami pri združevanju stanovanjskih enot, ki naj bi jih zaupali podjetjem. Vsemu temu se pridružujejo še težki odnosi med političnimi telesi in birokratskimi organi ter razvrdenje denarja, ki naj bi služil hišam in javnim objektom. Ždi se, da je samo lani ostalo v blagajnah 300 milijard lir nepotrošene denarja. Zato je potrebno, da Furlanija popravi sliko svojih obnovitvenih naporov, da bi lahko upravičeno zahtevala nova finančna sredstva.

Na krajevni ravni obstaja vprašanje izvajanja razvojnega načrta gorske skupnosti, ki je še vedno meglen in s katerim javno mnenje ni bilo še nikoli seznanjeno.

Na sestanku v Špetru so bili navzoči deželni odbornik za obnovo Varisco, predsednik komisije za vprašanja potresa Ermano ter član te komisije Specogna.

Varisco se je v svojem govoru dotaknil vprašanja, kako zagotoviti čimbolj prepričljive uspehe, da bi dežela lahko zaprosila pri rimski vladi za nova finančna sredstva. Treba je zato odpraviti vse napake z enotnim naporom upravnih in tehničnih organov. Govornik se je zavzel tudi za pomembnejšo vlogo gorske skupnosti.

Nato so spregovorili številni občinski svetovalci in župani. Battolletti, čečadski svetovalec in

svetovalec gorske skupnosti, je kritiziral nejasnost deželnih smernic ter težave pri združevanju starovanjskih enot. Zahteval je tudi izvajanje čl. 8 (popravilo hiš in gospodarskih zgradb s posebno krajinsko vrednostjo). Obžaloval je tudi pomanjkljivo delovanje gorske skupnosti. Poudaril je potrebo po oretenju zakonodaje o obnovi.

Šentlenartski župan Simaz je zahteval naknadno finansiranje nekaterih del.

Med raznimi posegi, naj omenimo še govor špeterskega župana Mariniga, ki je prikazal težave na kateere je naletela nova občinska uprava, upoštevajoč dejstvo, da so bila porušena štiri stanovanjska jedra s 50 hišami. Župan je tudi kritiziral birokratske zastoje na deželni ravni ter se zavzel za izvajanje čl. 8.

Krajevnim predstavnikom sta odgovorila predsednik komisije Ermano in svetovalec Specogna. Ermano je razčlenil razna vprašanja, Specogna pa je med drugim posvetil precej pozornosti gorski skupnosti v zvezi z obnovitvenim načrtom. Med drugim se je skliceval tudi na Osimski sporazum za večjo pozornost deželnih in vladnih oblasti.

Odbornik Varisco je dejal, da glede nekaterih posegov mejna območja uživajo določene ugodnosti.

R. dnevnik
22/04/1981

... storia della chiesa patria. Una chiesa raccoglie i resti di migliaia di soldati italiani, morti durante la guerra 1915-18. Pur essendo in terra straniera, questo sacro è affidato alla cura del Commissariato per le onoranze ai Caduti del nostro ministero della Difesa e ogni anno, ai primi di novembre, autorità civili, militari e religiose del cividalese rendono omaggio alla memoria di questi eroici soldati italiani.

Caporetto costituisce tuttora uno dei capitoli più discussi della grande guerra e il mese di ottobre 1917 uno dei nostri più tristi periodi storici: disfatta e ritirata.

I testimoni parlano ancora con amarezza della esperienza vissuta. Era autunno inoltrato, i raccolti stipavano i granai, cantine piene, altrettanto le stalle e i pollai. La povera gente, con carri disastriati, si preoccupava di salvare il possibile. Si doveva per forza di cose, abbandonare le case e partire verso un traguardo ignoto, in un avvenire incerto.

Le strade si riempiono di mezzi civili e militari, di donne, bambini e soldati; una confusione tremenda. A Codroipo, per far passare sul ponte della Delizia 8 chilometri di carri pieni di materiali, quadrupedi e persone, sotto una pioggia dirotta e con il fiume in piena, ci vollero quattro giorni. Intanto il nemico avanzava; per fortuna i soldati austriaci perdevano tempo nei paesi per sfamarsi e alcune battaglie di pianura contrastavano la loro avanzata. Il Tagliamento divenne in breve a loro portata: da qui l'esigenza di ritirarsi fino all'invalicabile Piave.

Sedici giorni: 500 mila morti, due terzi delle armi perse, assieme a campi di aviazione, munizioni e viveri.

Ora, di tutto questo, solo il ricordo delle persone anziane e dei libri di storia. Attraverso la frontiera (una delle più aperte, si dice) non passano più guerra e disperazione, ma collaborazione, amicizia e buon vicinato.

Glorie non comuni, autentiche, valide. Autorevoli, voglio dire. E se per i primi due nominativi, Fabbri e Sturolo, la città di Cividale non ha fatto e non fa nulla per ricordarli ai posteri, (eppure Giovan Paulo Fabbri, fu uno degli attori più importanti al tempo

funzionale di partner commerciale; a sud il triangolo della sedia per rendere più efficace la vocazione artigiana - industriale; a ovest il capoluogo friulano, a quattro passi, per agevolare il rapporto politico - amministrativo con il cuore della Regione.

L'ambizione di Cividale insomma, è quella di diventare un centro polivalente. Ma c'è dell'altro. L'antica Forum Julii, alias la meno remota Civitas Austriae (città dell'Est), può guardare dentro se stessa consapevole di vantare tesori artistici che attendono soltanto di essere valorizzati. Cividale si appresta a firmare con gli anni '80 una cambiale in bianco. Spetterà alle forze politiche, sindacali, imprenditoriali, agli operatori culturali, ai cividalesi mantenere fede a questa «carta» delle buone intenzioni.

Certo i progressi fatti negli ultimi 30 anni, grazie anche ad alcuni personaggi chiave quale il sen. Guglielmo Pelizzo in campo politico - amministrativo, il prof. Mutinelli in campo culturale, soltanto per citarne alcuni, sono una confortante realtà. Scuole, asili, ospedale, casa per anziani, viabilità, acquedotto, rete gas-metano, uffici mandamentali, prima zona industriale con un occhio all'artigianato, attrezzature sportive, biblioteca pubblica sono lì a testimoniare che i passi avanti sono stati fatti.

Tutto bene, ma non basta. La cittadina ducale è alle prese con un problema abbastanza comune: il ri-

Fotografie di POLYCOLOR-CIVIDALE

Costituita Azienda di soggiorno può dire qualcosa in proposito, sempre che non si limiti a distribuire dépliant e cartoline.

E poi, non deve mancare l'apporto del privato. Circolazione di denaro significa espansione: in campo edilizio, della viabilità, del lavoro. Il terremoto ovviamente ha reso tutto più difficile. In molti casi si è ripartiti da zero. Paradossalmente però ha offerto motivi per nuovi traguardi. Sarebbe bene che questi «traguardi» non restassero «sogni nel cassetto».

Massimo Franz

Lucio Damiani

GIOVAN PAULO FAB-BRI, attore (1567-1620); Enrico Sturolo, marionettista e burattinaio (mancano dati biografici: si sa per sicuro che visse nel primo Ottocento); Adelaide Ristori, attrice (1822-1906); Vittorio Podrecca, giornalista, musicista e soprattutto animatore della più celebre Compagnia di Marionette che sia esistita al mondo (1883-1959). Queste sono le glorie teatrali di Cividale.

Glorie non comuni, autentiche, valide. Autorevoli, voglio dire. E se per i primi due nominativi, Fabbri e Sturolo, la città di Cividale non ha fatto e non fa nulla per ricordarli ai posteri, (eppure Giovan Paulo Fabbri, fu uno degli attori più importanti al tempo

della Commedia dell'Arte, fra i più gloriosi, idolatrato a Parigi, dove si recava sovente a recitare e coccolato alla corte di Francia, presso la quale era ammesso), gli altri due — Adelaide Ristori e Vittorio Podrecca — sono ricordatissimi. Per la Ristori non solo si è provveduto ad intestare al suo nome il locale Teatro Comunale, ma le si è fatto anche erigere un monumento nella piazza centrale della città; per Vittorio Podrecca, si pensa addirittura — ed è giusto che sia così — a dar vita in suo ricordo, ad una Scuola per

Una scuola per insegnare l'arte delle marionette

Marionettisti, fiancheggiandola da un Museo della Marionetta. E se per questo siamo ancora allo stato di progetto e di ricerche, per la scuola, che avrà carattere internazionale, si stanno facendo passi da gigante. Corredata da borse di studio per gli allievi più preparati artisticamente e tecnicamente, sarà, a quel che si dice, dotata da una foresteria e da una mensa. Gli insegnanti saranno i sopravvissuti marionettisti della fu Compagnia dei Piccoli, vale a dire coloro che per una quarantina di anni, furono i diretti collabora-

tori di Vittorio Podrecca e ne assimilarono la lezione.

L'iniziativa è del sindaco Del Basso che si varrà per la realizzazione di questo ambizioso programma di tecnici e operatori specificatamente esperti.

La creazione di questa scuola non mancherà di provocare interesse in città e fuori. Anche perché si tratta della prima civica scuola per marionettisti che prende il via in Italia.

L'iniziativa è lodevolissima e chi ama il teatro e vuol bene alle superstiti marionette di Podrecca non può che far voti perché la progettata scuola diventi al più presto una concreta e fattiva realtà.

Conoscere il patrimonio artistico per farlo proprio, per recuperarlo, per difenderlo, per trasformarlo in occasione di approfondimento della realtà spirituale di un popolo. Qui sta, soprattutto, la grande intuizione di Mutinelli. Un'intuizione che ha preso radici nell'opinione pubblica fino a trasformarsi in precisa direttrice programmatica di politica culturale. Il centro regionale di catalogazione e restauro che oggi, a villa Manin di Passariano, è una realtà, costituisce la risultante, sul piano istituzionale, di quella intuizione.

Nella scelta degli argomenti da trattare, Mutinelli non muoveva da motivazioni specialistiche, ma dalle particolari corrispondenze con la propria sensibilità. Così, la ricerca sul pittore settecentesco Francesco Chiarotini soddisfaceva la fantasia teatrale e scenografica del critico, mentre i numerosi studi sul longobardi, oltre ad essere un omaggio alla città d'adozione, davano risposta al suo estro favolistico con la rievocazione, rigorosamente documentata, di mondi e di personaggi remoti.

Il trasferimento consentirebbe non solo di poter davvero mostrare tutti i tesori archeologici che Cividale possiede, ma soprattutto di recuperare palazzo Nordis, attuale sede del Museo, ad un'attività più composita: dovrebbe diventare il nuovo centro culturale, con una

Nico Pepe

sala conferenze a fianco dei locali che ospiteranno l'intero patrimonio bibliografico del Museo (17 mila volumi, cinquecento pergamene, duecento codici).

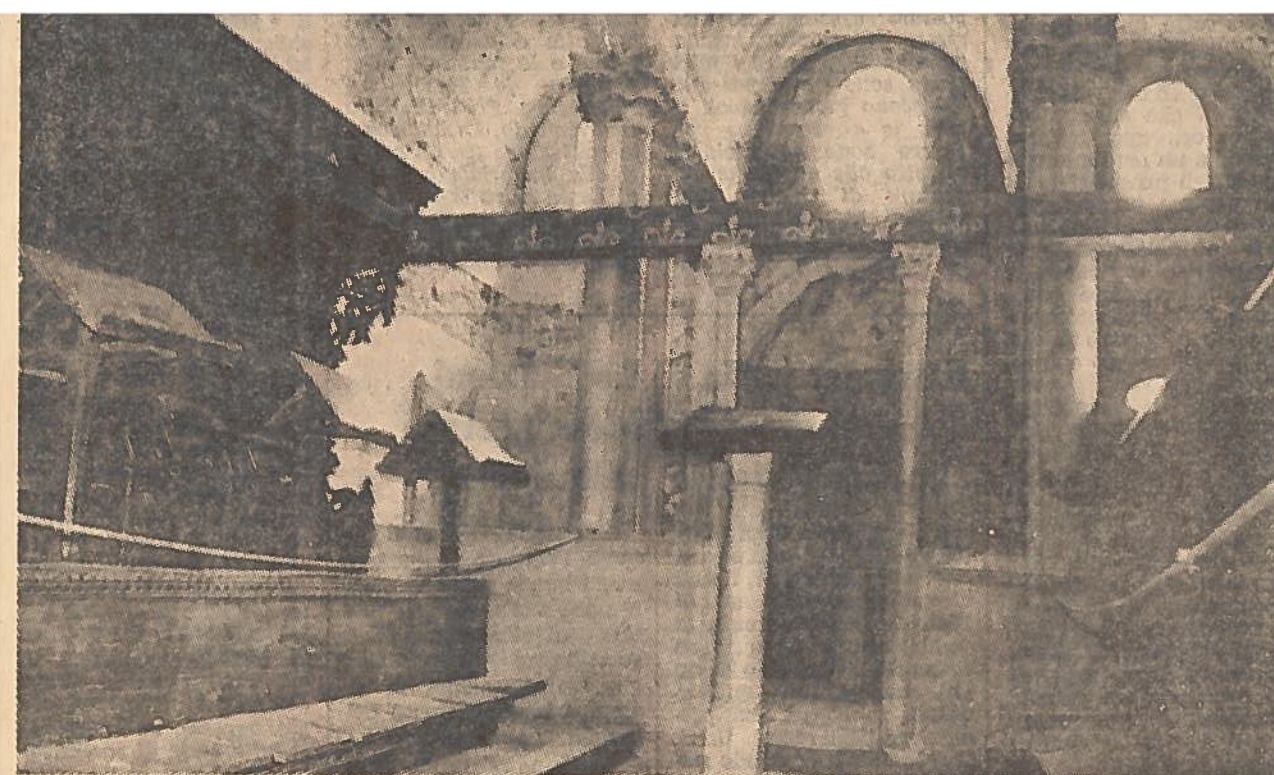
«La nostra è una biblioteca oltremodo specializzata — sottolinea il direttore del Museo, Mario Brozzi — eppure l'anno scorso sono venuti a visitarla 180 persone. Chiedono soprattutto i codici per ricerche e per tesi di laurea».

Sono venuti dalle Università di Praga, di Varsavia, di Angers e persino da Chicago. Segno che c'è l'esigenza di studiare sul posto questi reperti. E allora si potrebbero organizzare quei congressi e quei convegni che finora sono mancati.

In questa prospettiva, un'importanza particolare, dunque, assume il congresso internazionale di fine agosto sulle polifonie primitive in Friuli e in Europa, che sarà affiancato dalla mostra dei codici musicali del 13. e 14. secolo, dai quali si desume che esisteva una scuola cividalese nel periodo dei Patriarchi.

Aspettando palazzo Pretorio, si toglierà dalla natalina un patrimonio culturale che, sul piano qualitativo, pochissimi centri hanno a disposizione. Ma non bisognerà dimenticare — una volta superata la fase della ricostruzione — la potenzialità del sottosuolo. Lo sviluppo turistico di Cividale è legato anche a quanto di nuovo gli scavi porteranno alla luce.

Wladimiro Dan

superficie 50,56 kmq

Abitanti	
1951	11.445
1961	10.799
1971	11.237
1979	11.230

Movimento demografico 1979	
nati	120
morti	158
immigrati	288
emigrati	292

Matrimoni 1975-1979	
civili	48
religiosi	314
divorzi	8

Scuole	
elementari (alunni 856)	7
medie inferiori (alunni 923)	4
medie superiori (studenti 1.320)	5

Assistenza prescolare	
scuole materne stat. (330 bambini)	11
scuole materne priv. (75 bambini)	1

CIVIDALE

Consiglio comunale	
Pci	consiglieri 5
Msi	» 1
Psdi	» 3
Psi	» 5
Dc	» 16

Elezioni amministrative 1975	
elettori	8.586
votanti	8.011
Pci	17,31 %
Pli	2,97 %
Msi	3,92 %
Psdi	10,78 %
Psi	15,45 %
Dc	49,57 %

Elezioni politiche 1979	
elettori	8.822
votanti (compresi 1.132 militari aggiunti alle liste)	9.355
Psi	21,35 %
Msi	4,01 %
Pri	2,13 %
Psdi	6,58 %
Mf	3,57 %
Pli	1,64 %
Psi	8,99 %
Dc	44,31 %
Pr	3,98 %
Altri	3,34 %

Cultura	
assoc. culturali	5
musei (storia longobarda)	1
biblioteche	2
teatri	1
cinema	3
galleria d'arte	1

Sport e tempo libero	
assoc. sportive	16
campi di calcio	3
campi di pallacanestro	4
campi di tennis	3
campi di pattinaggio	1
impianti di atletica	3
campi di bocce	4
palestre	6
palestre di boxe	1

Servizi sociali	
ospedali	1
poliambulatori	1
dispensari anti tbc	1
case di riposo	1
eliporto	1

Radio-Tv	
abb. tv colore	381
abb. tv bianco-nero	2.543
abb. radio	124
densità di abbonamenti per 100 famiglie	89,49

Novi list 16.04.1987

V Čedadu srečanje s slovenskimi pesniki

Na pobudo Zavoda za slovensko izobraževanje in kulturnega društva iz Čedada je bil pretekli četrtek v dvorani Ivan Trnko lep kulturni večer, ki so se ga udeležili štirje slovenski ustvarjalci iz Trsta in Gorice. Gostje so bili Miroslav Košuta, Mariko Kravos, Marij Čuk in Ace Mermolja. Pesnike je predstavil prof. Marino Vertovec. Prvič so se slovenski ustvarjalci direktno srečali s slovenskimi ljudmi v Benečiji, kar je bilo zanje veliko doživetje, kot je povedal Izidor Predan, ki je obenem tudi izrazil željo, da bi beneški Slovenci mogli večkrat nastopati v Gorici in Trstu s tem dokazali svojo življenjsko moč, kulturno rast in ustvarjalnost. Zatem so štirje pesniki prebrali nekaj svojih novejših pesmi in jih tudi komentirali, istočasno pa jih posredovali tudi v italijanskem jeziku, ker so bili prisotni tudi nekateri udeleženci tečaja za slovenski jezik, katerega ne morejo še zaenkrat umeti v vseh njegovih niansah, imajo pa veliko željo, da bi ga spoznali in spoznali ljudi, ki slovenski jezik oblikujejo.

Moji list 16.04.1987

Knjiga o Beneški Sloveniji in Reziji

Mohorjeva družba iz Celja je v redni zbirki za leto 1980 izdala tudi knjigo z naslovom »Beneška Slovenija. Hajdmo v Rezijo«. Gre za dva spisa msgr. Ivana Trinka, ki ju je objavil v Domu in svetu leta 1898 oz. 1907 in sta takrat pomenila za marsikaterega, tudi izobraženega Slovence novost, saj je šlo za dve slovenski pokrajini zunaj Avstroogrske, v kateri je sicer živela večina slovenskega naroda. V tistih letih sta Beneška Slovenija in Rezija povprečnemu Slovencu predstavljala zamejstvo, isto kakor danes italijanski del Primorske, Karoška in Porabje. Sicer pa je znano, da se je Ivan Trinko v svojih leposlovnih delih podpisoval kot Zamejski.

Omenjena Trinkova spisa sta napisana v obliki potopisa po Beneški Sloveniji in Reziji, v njiju pa se dotakne zemljepisne podobe, mimogrede poda nekatere zgodovinske podatke, spregovori pa tudi o gospodarstvu, socialnih razmerah in omiki prebivalcev. Članka zrcalita podobo teh krajev ob koncu prejšnjega oziroma v začetku tega stoletja, kot rdeča nit pa se skozi besedili vleče močna narodna zavest pisca, ki je tudi s takimi spisi skušal vzpodbudno vplivati na narodno prebujanje svojih rojakov. Čeprav sta besedila napisani v poljudnem slogu, pa razodevata avtorjevo globoko poznavanje preteklosti in takratne stvarnosti Slovencev na skrajnem zahodnem robu njihovega etničnega ozemlja.

Ker pa je zbirka »Naši kraji«, v kateri je knjiga izšla, namenjena spoznavanju tudi današnje podobe slovenskih pokrajin, je obema Trinkovima spisoma dodan spremljajoči tekst Marijana Breclja »Beneška Slovenija in Rezija. Kratek oris«. Besedi-

lo se je v resnici razraslo v pravo študijo, ki uvodoma podaja zemljepisno pobodo dežele, njeno zgodovino od prazgodovine do danes, sledi opis gospodarstva in demografskih razmer, kulturnozgodovinske podobe, sklepno poglavje pa govori o deležu Benečanov pri narodnoobrambnem delu, v kulturi, umetnosti in znanosti. Pozna se, da je spremno študijo napisal človek s pravim leksikografskim poznavanjem primorske problematike, ki se mu je tu posrečilo na razmeroma majhnem prostoru nevsiljivo nanizati številne dragocene podatke iz preteklosti in sedanosti najzgodnejše slovenske dežele. Posebna odlika besedila je, da avtor v njem ne upošteva le starejših javnih delavcev, marveč vsaj na kratko omenja tudi tiste iz srednje generacije in najmlajše, širši javnosti mogoče manj znane, ki pa zlasti v zadnjem desetletju prevzemajo glavni delež v narodnoobrambnem delu v številnih novih družtvih. Gre skratka za tekst, ki bo izredno koristil vsakomur, ki bi se želel spoznati in se poglobiti v vprašanja zamejskih Slovencev. Avtor je na koncu študije dodal še bibliografijo, ki pomeni izbor iz širše, 1500 enot obsegajoče bibliografije, ki jo Breclj pripravlja za objavo.

Knjiga je opremljena s številnimi dokumentarnimi fotografijami in nekaterimi umetniškimi reprodukcijami, kot posebna priloga pa ji je dodan še dvojezični zemljevid Beneške Slovenije in Rezije. Celotno delo pomeni nedvomno zgledno poljudnoznanstveno predstavitev ene izmed slovenskih dežel, zato je želeli, da bi založba, ki je v zbirki »Naši kraji« izdala že tri knjige, redno nadaljevala s tovrstnimi publikacijami.

M. V.

%

Nedopustna kupčija z vaško lastnino

ČEDAD — Šentlenardska občina se je po tridesetih letih spomnila na staro korito, ki ga je iz enega kosa izklesal kamnosek iz Hrastovej in ga je «meni nič tebi nič» prodala za 45 tisoč lir. Lepega dne so namreč prispeli delavci s tovarnjakom, da bi prevzeli monolitno korito, dolgo 2 metra in široko 80 centimetrov. Vaščani pa so se temu uprli in niso pristali na izvršeno dejstvo, saj trdijo, da je korito njihovo in ne občinsko.

Nastal je tako spor med občinskim svetovalcem Giuseppom Chiuchem, ki je obnem predsednik nadiške gorske skupnosti, in njegovimi vaščani, ki hočejo zjamčiti svojo imovino in zahtevajo za korito primeren prostor sredi vasi.

Kaže, da je na podoben način «izginil» šentlenardski vodomet, ki so ga za majhen denar odnesli prekupčevalci s starimi predmeti in umetninami.

11/04/1981

Pp. dnevnik

BENEŠKI DNEVNIK

V ČEDADU VEČER S SLOVENSKIMI USTVARJALCI IZ TRSTA IN GORICE

Številnim poslušalcem so se predstavili pesniki Miroslav Košuta, Marko Kravos, Ace Mermolja in Marij Čuk - Pristrčen sprejem in nagovor Izidorja Predana

ČEDAD — V dvorani KD Ivan Trinko v Čedadu je bilo v četrtek zvečer prav posebno doživetje. Na pobudo Zavoda za slovensko izobraževanje in čedadskega društva so namreč prišli v goste štirje slovenski pesniki, da bi s svojo živo besedo nekako dopolnili predavanje prof. Marina Vertovca o sodobni slovenski poeziji (le-to je bilo v ponedeljek) in obenem predstavili svoje delo, ki se povsem vključuje v sodobna prizadevanja na področju vseslovenske lirike. Da je bilo

vzdušje res praznično, potrjuje tudi sprejem, ki so ga štirim pesnikom priredili gostitelji. Res je tudi, da je bilo to prvič, ko so se lahko beneški Slovenci seznanili s štirimi ustvarjalci naenkrat in kot je poudaril Izidor Predan, je bilo to doživetje za celotno Benečijo. Kajti, je dejal Predan, veselimo smo, da lahko slišimo zvočnost slovenske pesniške besede in bi si takih srečanj želeli še več. Po drugi strani pa je Predan izrazil tudi željo, da bi beneški ustvarjalci in beneška kultura pogostje gostovali v Trstu in Gorici, saj bi Benečani s tem dokazali (če bi bilo še treba), da so narodnostno živi, ustvarjalni ter si prizadevajo za čim boljšo kakovostno raven svojega dela.

Zvečer je bilo torej v dvorani KD Ivan Trinko srečanje z Miroslavom Košuto, Markom Kravosom, Acetom Mermoljo in Marijem Čukom. Pesnike je občinstvo, ki so ga sestavljali predvsem udeleženci tečaja za študij slovenščine, predstavil prof. Marino Vertovec.

Zaradi neobičajnega avditorija so morali nastopajoči nekoliko prilagoditi svoje branje. Jasno je namreč, da nekateri poslušalci niso mogli dojeti celotnega duha posameznih besedil, zato so pesniki vsak tekst posebej tudi komentirali, in sicer v slovenščini in italijanščini. Nekateri poslušalci so bili namreč prvič na tečaju slovenskega jezika in se le s težavo prebijajo v zgoščen labirint našega besedišča. Prvi je svoje poezije prebral Miroslav Košuta, ob njih povedal nekaj vtisov o splošnem stanju slovenske poezije, predvsem pa obrazložil svoje občutke in doživetja, ki jih ima ob pisanju pesmi, oziroma ki so vzrok pisanja samega. Košuta je prebral nekaj tekstov, ki se spominjajo pesnikove mladosti, pa tudi nekaj takih, ki so neposredno povezani z Beneško Slovenijo. Marko Kravos je prebral predvsem pesmi iz svoje zadnje zbirke «Tretje oko».

Ob tem je opredelil svoj odnos do poezije in jezika sploh ter skušal nuditi širše razglede v splošno pesniško snovanje. Njegove hudomušne poezije, ki so v mnogočem jezikovno eksperimentiranje, je občinstvo razumelo in se ob njih tudi nasmešnilo.

Sledil je nastop goriškega pesnika Aceta Mermolje. Ta je seveda tudi povedal nekaj o svojem ustvarjanju, o tematiki svojih pesmi, ki obravnavajo položaj človeka v sodobni družbi. Kot zadnji je nastopil Marij Čuk, ki je poslušateljem posredoval predvsem nekaj novejših tekstov, ki govorijo o prepletanju intimnega sveta z objektivnim, o njenem konfliktu, ki se potem izraža kot protest zoper dano realnost in kot protest proti neupoštevanju volje posameznikov.

P. dnevnik

11/04 1981

BENEŠKI DNEVNIK

Diplomska naloga o odporniškem gibanju v Nadiških dolinah

**Adriano Zuodar kritično ocenjuje številna še
odprta vprašanja**

ČEDAD — Adriano Zuodar je pred kratkim diplomiral na fakulteti političnih ved bolonjske univerze. Diplomska naloga, ki dosega okoli 300 tipkanih strani, obravnava naslednjo temo: «Nacionalno vprašanje in odpornišvo v Nadiških dolinah». Gre za zanimivo in obširno delo, ki ga je skoraj nemogoče na kratko obnavljati. V članku bomo zato strnili nekaj bistvenih misli, hkrati pa vabimo vse zainteresirane, naj delo preberejo, morebitne založnike pa naj ga natisnejo.

Že dalj časa je bilo čutiti pomanjkanje znanstvenega dela, ki bi obravnaval eno najbolj žgočih vprašanj v zgodovini Nadiških dolin, ne glede na zorni kot, s katerega gledamo na ta problem.

Adriano Zuodar je kritično ocenil programe, izbire, dejstva in osebnosti, ki so tudi sedaj del naše zavesti. Zuodar je oživil že pozabljene dogodke na osnovi bogate dokumentacije, pa tudi ustnih pričevanj, grebel je v preteklost in dosegel protagoniste tostran in onstran meje, proučil je italijanske in slovenske arhive in odgovarja joče zgodovinske inštitute odporniškega gibanja ter se seznanil z zapisi, ki so pravi «dokazi», ne le posameznih epizod, temveč tudi zgo-

dovinskih strategij.

Zuodar ugotavlja, da v letih protifašističnega boja zgodovinske raziskave o odporniškem gibanju v Nadiških dolinah sploh ni bilo in se sprašuje, kako je to mogoče, glede na dejstvo, da se je po 8. septembru 1943 zbralo v gozdovih Beneške Slovenije kar 300 partizanov, prav toliko pa je bilo tistih, ki so jih podpirali in glede na dejstvo, da se je odporniško gibanje v Italiji začelo prav v teh krajih. Ne gre pozabiti, da se je prav tu rodilo sporno vprašanje «vzhodne meje», hladna vojna pa je vnesla razkol, nesporazume in tudi tragično krvave dogodke.

Preprosto bi lahko odgovorili, da se nihče ni ubadal s temi vprašanji v želji, da bi nanje dokončno pozabili. Adriano Zuodar politično opravičuje program partizanske Jugoslavije, (ki so jo nacisti napadli in razklali na več držav) ko se je zavzemala za priključitev, v okviru svojih meja, tudi slovenskega zamejstva.

Drugačna pa je ocena Zuodarja glede realnega obnašanja jugoslovanskega vojaškega poveljstva, ki po njegovem mnenju, ni razumelo antifašistični značaj upora Benečanov, ki so sicer bili pripravljeni boriti se proti nacifašizmu v obrambo svojih dolin, hkrati pa so skeptično gledali na, kakor trdi Zuodar «nastop jugoslovanske vojske in čisto marksistično osnovo jugoslovanskega odporniškega gibanja».

PAOLO PETRICIG

Pzipe.
dnevnik
09/04/1981

ZVEZA SLOVENSkih KULTURNIH DRUŠTEV

ZDRUŽENJE PEVSKIH ZBOROV PRIMORSKE

81

TRBIŽ, Kino Cristallo, 12. aprila ob 15. uri
TARVISIO, Cinema Cristallo, 12. aprila alle ore 15
TARVIS, Kino Cristallo, 12. April um 15. Uhr

Mešani zbor Planinka - Ulva
Mestniški Puabi - Podbonec
Mešani zbor Podjuna - Pliberk
Mešani zbor Ralbi
Moški zbor Andrej Paglavac - Podgora
Mešani zbor SPD Zorja - Železna Kapla
Dekliški zbor Devin
Mešani zbor F. B. Sedej - Stoverjan
Moški zbor Božidar - Buvec
Mešani zbor Marij Kogej - Soltan
Moški zbor Streško Kosovel - Ajdovščina
Moški zbor Žabnica - Camporosso - Selnitz
Ženski zbor DPD Svoboda - Jesenice
Moški oktet F. Prešeren - Žirovnica

Srečanje pevcev
iz treh držav

Sängertreffen
aus drei Staaten

INCONTRO DEI CANTORI
DEI TRE CONFINI

Prisrčno vabljeni
Herzlichst eingeladen
Benvenuti

PRIMORSKA POJE

Zaključek revije »Primorska poje« na Trbižu

Pevska revija »Primorska poje« se je v dvanajstih letih razvila v pravo množično pevsko prireditelstvo, ki ji daleč naokrog skoraj ni enake. Letos se je za 12 koncertov v raznih krajih Primorske prijavilo 141 pevskih zborov.

Zaključni koncert pa bo letos na skrajnem severu Italije na Trbižu v Kanalski dolini. V kinodvorani »Cristallo« na Trbižu bo v nedeljo, 12. aprila 1981, ob 15. uri popoldne nastopilo kar 14 pevskih zborov, od katerih sta dva s Koroške, trije pa iz Kanalske doline. Prisotna bosta tudi dva zbora z Gorenjske. Prešernov rojstni kraj pa bo zastopal moški oktet iz Žirovnice-Zabreznice. Trbiž je kraj, kjer se srečajo ljudje različnih narodno-

sti, je pa tudi kraj, kjer se Korošec sreča z Gorenjcem in Primorcem.

Tako velikega koncerta v Kanalski dolini še ni bilo in prepričani smo, da bodo nastopajoči zbori s svojo pesmijo v naših ljudeh še bolj poglobili in utrdili ljubezen do res lepega petja, predvsem pa do lepih pesmi v našem materinskem jeziku. To je za Trbiž in za vso okolico edinstven dogodek.

Ko je v Celovcu na sporedu vsakoletna revija »Koroška poje« se je rojaki iz Kanalske doline zelo radi udeležimo, zato Vas organizatorji »Primorska poje« na Trbižu prav lepo vabimo, da tudi Korošci pridete na koncert v čim večjem številu.

S. Venosi

nas tehnik, 9.4.1981

Revija «Primorska poje» prvič v Kanalski dolini

Primorska poje ... ti besedi sta postali že pravo geslo, nepogrešljiv pojem spomladanske prireditve, ki združuje zборе z vseh koncev in krajev in se izmenoma oglašča v vseh krajih Primorske. Pred tremi leti je slovenska pesem v okviru revije prvič zadonela v Benečiji. Ena njenih etap je bil tedaj Čedad. Letos se bo prvič povzpela do Kanalske doline. Svojo dvanajsto pomlad bo namreč Primorska poje sklenila ravno danes v Trbižu.

S tem je primorsko zborovsko petje doseglo Koroško in se dejansko spojilo z revijo «Koroška poje», ki je prav tako postala že tradicionalna zborovska manifestacija v koroškem kulturnem prostoru. In zbori iz Kanalske doline, ki se udeležujejo tako revije Koroška poje, kot revije Primorska poje so tako postali povezovalni člen dveh dežel, kjer se ne samo kulturne, temveč tudi ozemeljske meje izničujejo.

Primorska poje je od samega začetka izbrisala meje. Pevci jo občutijo morda za trenutek, ko morajo na mejnem prehodu pokazati dokumente funkcionarjem. Na odrih je ni bilo nikoli slutiti. Med pevci, ki se srečujejo za odrom, še polni napetosti, ali po doživetem nastopu, ko ob aplavzih stopajo z njega, ni razlik, pa naj bodo iz Milj ali iz Tolmina, iz Uke ali iz Ilirske Bistrice. V tistih trenutkih jih združuje močna sila, to je ljubezen do petja. Ljudi, ki se poznajo že dolga leta, čeprav se ne srečujejo redno, ker jih organizator vsako leto drugače razvršča po revijah, ne motijo narečne ali druge razlike, ker govorijo isti jezik, jezik navezanosti na svojo zemljo in svojo kulturo.

Letos se je torej «Primorska poje» povzpela do tromeje. Tlikokrat preizkušeno vzdušje veselja in prijateljstva, ki napolnjuje človeka z radostjo, spodbudami in novimi upi, bo danes zavladalo v Trbižu. Tudi tu se bodo skozi pe-

sem utrjevala stara in sklepala nova poznanstva, in kovali se bodo načrti za nadaljnja sodelovanja. In to vzdušje bo kot običajno «okužilo» tudi gledalce.

Dejstvo, da je Kanalska dolina izven meja Primorske, ob vsem tem ni bistveno. Pripravljeni smo zatajiti še kak zemljepisni pojem, če lahko s pevsko revijo na tem koncu slovenske zemlje vzpostavimo nove plodne kulturne stike in če lahko s tem še enkrat dokazemo, da «pesem ne pozna meja».

NAK

Tp. dnevnik

12/04/1981

ZVEZA SLOVENSКИH KULTURNIH DRUŠTEV
ZDRUŽENJE PEVSKIH ZBOROV PRIMORSKE

PRIMORSKA POJE 81

V TELOVADNICI V LJESAH DANES, 5. APRILA, OB 15. URI

V kinu Cristalio na Trbižu, v nedeljo, 12. aprila, ob 15. uri.

P. dnevnik

05/04/1981

Prispevek mladih v obmejnem sodelovanju

Sodelovanje mladih iz obmejnih primorskih občin s slovensko mladino v zamejstvu dobiva vse širše razsežnosti — vse več je namreč skupnih akcij na obeh straneh meje, vse več je tudi mladih, ki si želijo navezati stike z zamejskimi vrstniki. In kar je morda najpomembnejše — po poteh primorskih mladincev so začeli stopati tudi vrstniki iz drugih obmejnih območij v Sloveniji širši domovini. Na 8. obmejnem mladinskem srečanju — bilo je v soboto v Novi Gorici — so mladi sklenili okrepiti že ustaljene vezi in sodelovanju dati še globljo vsebino. Sicer pa so o tem kar sami spregovorili.

Drago Podobnik, občinska konferenca ZSMS Tolmin — Čeprav 96 kilometrov meje, ki nas loči z zamejstvom, poteka pretežno po neprehodnem gorskem svetu, smo zadnje čase uspeli navezati kar dobre stike z mladimi iz Benečije. Predvsem pa na športnem področju, saj z zamejskimi društvi sodeluje kar 10 tolminskih mladinskih organizacij. Še premalo pa smo uspeli narediti na kulturnem področju, kjer je prav gotovo še veliko neizkoriščenih možnosti, če upoštevamo, da je Benečija ravno v tem precej bogata. V bodoče pa mi-

slim, da bi morali pritegniti k sodelovanju tudi mladino iz sosednjih primorskih občin, saj je med njo za to precej zanimanja.

Rado Race, mladinski odbor pri Slovenski kulturno gospodarski zvezi Trst — Čeprav smo mešano mladinsko komisijo ustanovili šele decembra lani, menim da smo sodelovanje s koprsko in sežansko mladino uspeli kar dobro razviti. Poleg že tradicionalnega sodelovanja na mladinskih delovnih akcijah, ob štafeti mladosti, pohodih in drugih manifestacijah smo v zadnjem času uspeli navezati stike med mladinskimi krožki po naših vaseh in osnovnimi organizacijami ZSMS v matični domovini. Vnaprej pa bo treba več poudarka dati usklajenem in organiziranem delovanju mladih na obeh straneh meje.

Igor Komel, mladinski odbor pri SKGZ Gorica — Pomembno je, da je steklo delo mešanih mladinskih komisij, za katere smo se dogovorili na lanskem srečanju v Čedadu, saj smo z njimi zagotovili stalnost in kontinuiteto obmejnega sodelovanja. Mislim, da je naša glavna naloga zdaj v tem, da poglobimo vsebino naših odnosov in jo kvalitetno obo-

gatimo, kar bi morali doseči ravno na takšnih srečanjih »na vrhu«. Na italijanski strani pa bo treba bolj kot doslej pritegniti tudi mladino naprednih italijanskih organizacij, kar bi naše delovanje vsekakor vsebinsko obogatilo. Prav v tem času pa se pripravljamo na izdajo skupnega mladinskega časopisa, ki naj bi izhajal občasno kot priloga Primorskega dnevnika.

Aldo Klodič, mladinski odbor pri SKGZ Čedad — Čeprav je v Benečiji precej mladine, je pri nas težko doseči ustrezno povezanost med njimi zaradi velike oddaljenosti med posameznimi kraji. Mladi smo vključeni v številna društva in se trudimo, da v okviru teh društev kar najbolje delujemo. Zato mislim, da je sodelovanje z matično domovino možno razvijati le po tej poti, preko društev in drugih organizacij, z obiski in sodelovanjem na kulturnem in športnem področju. Saj je na tako velikem območju kot je Benečija mladino težko povezati v enotno organizacijo.

Srečko Lazar, občinska konferenca ZSMS Koper — Na obalnem področju smo v zadnjem času uspeli izboljšati sodelovanje z zamejskimi

vrstniki, čeprav osebno mislim, da bi s tem morali začeti že mnogo prej glede na to, da živimo ob meji. Seveda je zdaj pomembno predvsem to, da te stike nadalje razvijamo in jih poglobljamo. Mislim, da še vedno premalo vemo o življenju in problemih zamejskih Slovencev, zato bi prav medsebojnemu spoznavanju kazalo v bodoče posvečati več pozornosti. Vrstnike v zamejstvu pa bi lahko pritegnili tudi v sodelovanje s pobratenimi občinami v domovini.

Danica Smrdu, republiška konferenca ZSMS — Spodbudno se mi zdi, da po stopinjah primorskih mladincev stopajo tudi mladi ob severni slovenski meji in na Hrvaškem. Mislim, da bi morali v bodoče stike ob meji še širiti, predvsem v temeljna okolja, prav pa bi bilo, da bi več razmišljali tudi o širšem povezovanju s koroškimi in porabskimi Slovenci, madžarskimi mladinci in bi tako ustvarili široko mrežo stikov in vezi. Moram povedati tudi to, da slovenska mladina s tovrstno aktivnostjo daje dobre izkušnje mladim iz drugih republik, ki sodelovanje ob meji še niso uspeli vspostaviti.

IRENA TUREL

Primorske
novice
3.4.1981

Mostovi med kulturama

Tržaški tisk opravlja pomembno posredniško vlogo med slovensko in italijansko književnostjo in slikarstvom – Dediščina bogatega založništva

OD NAŠEGA DOPISNIKA

TRST, 2. aprila – Uredništvo knjižnih izdaj založništva Tržaškega tiska je skupaj s slovenskim raziskovalnim inštitutom predstavilo danes v tukajšnjem časnikarskem krožku vrsto knjig, ki so izšle v zadnjih mesecih deloma v slovenščini in italijanščini, deloma pa samo v italijanščini. Temeljni namen predstavitve del je bil seznaniti tudi italijansko kulturno in politično javnost z delovanjem, angažiranostjo in problemi slovenske narodnostne skupnosti v Italiji.

Na tiskovni konferenci je urednik knjižnih izdaj založništva tržaškega tiska Marko Kravos uvodoma poudaril, da skuša založba s svojim delovanjem nadaljevati nekoč cvetočo izdajateljsko dejavnost v Trstu in Gorici. Po prvi svetovni vojni so namreč založbe v obeh mestih pošiljale med bralce po 70 do 90 knjižnih naslovov na leto, založništvo tržaškega tiska pa uspeva v zadnjih letih natisniti po 15 do 20 knjig letno. Skuša pa v svoje knjižne programe zajeti široka področja umetniškega in raziskovalnega dela slovenskih avtorjev, s posebnim poudarkom na manjšinski problematiki. Do sedaj se je zlasti uveljavila na treh vsebinskih področjih: literarnem, družboslovnem in koledarskem. V zbirkah »Pesniški listi« in »Leposlovje« je doslej izdalo svoje knjige 10 zamejskih avtorjev. Za bližnjo

prihodnost pa ima založba v načrtu še več njihovih del. Veliko pozornost med bralci so zbudile antologije primorskih slikarjev od Spacala prek Hlavatyja in Črnigoja, pa do Zajca in drugih. Več del trajne vrednosti je izšlo v slovenščini in italijanščini. Pravkar pripravlja založba tudi izdajo slovensko-italijanske slovnice in slovarja s kasetami za Italijane.

Sodelavec založništva Pavle Merku je govoril o svoji knjigi slovenska plemiška pisma iz 17. stoletja. Gre skupaj za 31 pisem, ki sta si jih v slovenščini izmenjavali dve plemiški družini in predstavljajo pomembno novost za slovensko literarno zgodovino. Doslej je namreč bilo znanih iz omenjenega obdobja le 5 pisem med plemiškimi družinami na Slovenskem.

Direktor slovenskega raziskovalnega inštituta Karel Šiškovič

pa je predstavil delo inštituta na publicističnem področju. Inštitut je namreč zbral okrog sebe vrsto raziskovalcev, ki načrtno proučujejo družbena, gospodarska in kulturna vprašanja slovenske narodnostne skupnosti. Njihova dela pa izhajajo pri založništvu tržaškega tiska v zbirki »Slovinci v Italiji« v slovenskem in italijanskem jeziku. Danes so predstavili študijo Ernesta Petriča o mednarodnem pravnem položaju Slovencev v Italiji po podpisu osimskega sporazuma. V njej avtor utemeljuje mednarodno obveznost Italije, da zaščiti slovensko narodnostno skupnost. Alenka Rebula-Tuta pa je govorila o svoji študiji, o nacionalnem vprašanju v Trstu, ki jo je napravila po raziskavi med delavci v Poljuncu.

Na tiskovni konferenci so nazadnje predstavili še knjigo gradiva s posvetovanjem o možnostih družbenogospodarskega razvoja beneške Slovenije, ki je bilo pred meseci v Passariano.

LOJZE KANTE

DELO, 3. 4. 1981

JAVNO ZBOROVANJE V ŠPETRU V OKVIRU POSVETOVANJ KPI

Prizadevanja za obnovo Furlanije morajo upoštevati Nadiške doline

Novi zakonski osnutek mora vsebovati člene za razvoj gorskih območij

ŠPETER — V okviru posvetovanj KPI o novem zakonskem osnutku glede obnove Furlanije sta se komunistični poslanec Colomba in deželni svetovalec Simsig udeležila v ponedeljek javne skupščine, ki so jo priredili v Špetru Slovenov.

Zakonski osnutek KPI, ki teži po tem, da bi zajamčil finančna sredstva za dokončno obnovo prizadetih krajev in pospešil razvoj najbolj

zaostalih in zakotnih predelov dežele, je naletel na ugodni odmev številnih občinskih upraviteljev in gospodarskih operaterjev Nadiških dolin, ki so posegli v razpravo z zanimivimi ugovori na komunistični predlog, ki ga je prisotnim posredoval občinski odbornik Špetra Blasetig. Pobuda KPI vsebuje sedem točk: prehod naravnih in kulturnih dobrin deželni upravi, davčna razbremenitev in kreditne olajšave, pospešitev zemljiškoknjižnih postopkov ter finansiranje gospodarskih in produktivnih dejavnosti. Razprava pa je postavila v ospredje tudi vprašanje vloge krajevnih ustanov in predvsem gorskih skupnosti. Colomba in Simsig sta razjasnila stališč. KPI, ki se zavzema za potrditev vloge gorskih skupnosti ter pomembnega dejavnika pri izoblikovanju razvojnih načrtov za svoja območja glede na produktivne, industrijske, kmetijske in druge dejavnosti.

Na seji je bila tudi podčrtana pomembnost decentralizacije gospodarskih pobud za premostitev obstoječih neravnovesij in za zaviranje emigracije in zapuščanja gorskih območij. Vse to je možno le z združenimi industrijsko - obrtniškimi in kmetijskimi načrti ter pobudami za uresničitev ljudske in javne gradnje za manj premožne družine, mlade in zdonce, ki bi se radi vrnili domov.

Kaj pa obnova v pravem smislu besede? KPI predlaga ponovno finansiranje na osnovi državnega zakona leta 1976, vendar pa v splošnem zakonskem okviru.

Prva seja komisije etnično-jezikovnih skupin v Furlaniji

VIDEM — V prejšnjih dnevih se je prvič neuradno sestala komisija etnično - jezikovnih skupin videmske pokrajine, ki ji načeluje pokrajinski svetovalec Comini (furlansko gibanje). Preučili so nekatere poglede manjšinske problematike s posebnim poudarkom na našo de-

želno stvarnost. Ponovno pa so prišli do izraza nasprotujoči si pogledi med KD (Berlasso) in KPI (Petricig). Po seji se je delegacija pokrajinske komisije sestala s člani III deželne komisije, od katere so zahtevali, da zajamči vsaj delno decentralizacijo nalog na področju kulture in jezika. Sestanka se je udeležil tudi svetovalec Slovenske skupnosti Štoka.

P. dnevnik
02/04/1981